

بہراورد کرنا رستا نالۆز د ناڤبہرا زمانی کوردی

بہراورد کرنا رستا نالۆز د نابقہرا زمانى كوردى

(گۆقہرا بہ ہدینى) و فارسیدا

دانانا:

غہریبہ عہگید خہلیل

ئەف پەرتووكە نامەيەكا ماستەرى بوو، پيشكىشى كوليژا ئادابى پشكا
زمانى كوردى زانكوييا دھوكى ھاتيه كرن. سالا ۲۰۰۹ ل ژير چافديريا (پ).
د. يوسف شەرييف سەعيد) بوو.

گھر لوٹو نہی مہنٹھو ورت نہ ظمائی تو کخو ازہی
وہر شعری مہلای بیین تہ بچ شیراز چ حاجتہ

(جزیری، تہ حسین دوسکی، چاپا دووی، ۹۴)

ديارييه بو:

- دايكا من يا دلوفان كو گهلهك هاريكارييا من كارييه.
- بابي من يي خوشتئي كوهه ردهم بو بلند كرنا ئاستي زانستي من، گهلهك پشته ثاني و هاريكارييا من كارييه.
- خيرانا من كو گهلهك نه خوشي ديتينه.
- خويشله و برايي من.

سو پاس بو:

- (پ. د. يوسف شهريف سه عيد) كو به نه ركئ سه رپه رشتيا
ئئ فه كوليني رابوويه و گه له ك له گه ل من هاريكار بوويه.
- (د. بانيز عومه ر نه حمه د) بو هاريكاريا وي له گه ل من.
- هه ئرينئ من يئ خوشتئى كو د ئئ رپكيدا له گه ل من
هاريكار بوويه.
- سو پاسيه كا بي سنوور بو خويشكا من زه كيايئ، دو تما
من سانيايئ، برايئ من هه ئار و به تايبه تي برايئ من هوگر
كو د چاپكرنا ئئ ناميدا، گه له ك مانديبووينه.
- وان هه ئالين هاريكاريا من كرين به هه ر شيويه كئ، به
تايبه تي بو (ع. نه سرين عه بدلا، م. حوسين ئوسمان) ئر بو
نه خجاندانا نه ئئ فه كوليني.

نافه رۆك

۱۷	پیشهكى.....
۲۱	پشكا ئىكى: رستا ئالۆز د زمانى كوردیدا.....
۲۳	(۱) دەستپىك.....
۲۳	(۲) پىناسىن رستى.....
۲۵	(۳) بەشىن رستى.....
۲۵	۱- بەشىن سەرەككىين رستى.....
۲۶	۲- بەشىن ناسەرەككىين رستى.....
۲۶	(۴) ئامراز.....
۲۶	(۵) ئامرازين بەستنى.....
۲۷	أ. ژ لايى دروستبونىقه.....
۲۷	۱- ئامرازين بەستنى يىن سادە.....
۲۷	۲- ئامرازين بەستنى يىن لىكدراو.....
۲۷	ب. ژ لايى ئەركىفه.....
۲۷	۱- ئامرازين لىكدەر.....
۲۸	۲- ئامرازين گەھاندنى.....
۳۰	(۶) جوړين رستى.....
۳۱	أ. رستا سادە.....
۳۱	۱- رستا سادە يا نفره.....
۳۲	۲- رستا سادە يا فره.....
۳۲	ب. رستا نەسادە.....
۳۳	۱- رستا لىكدراو.....
۳۵	۲- رستا ئالۆز.....
۳۷	(۷) جوړين پارستان.....
۳۸	أ- پارستىن نافى.....

- ۳۸ ۱. پارستا دیارکهری بکهری.
- ۳۹ ۲. پارستا دیارکهری بهرکاری.
- ۳۹ ۳. پارستا دیارکهری بهرکاری به یاریده.
- ۴۰ ۴. پارستا دیارکهری دیارکهری.
- ۴۱ ب- پارستین هه فالنافی.
- ۴۳ • نهرکین پارستا هه فالنافی.
- ۴۴ • تایبه تمه نییپ پارستا هه فالنافی.
- ۴۵ • سه ره بی پارستا هه فالنافی.
- ۴۵ ج- پارستین هه فالکاری.
- ۴۶ • پارستا هه فالکاری ده می.
- ۴۸ • پارستا هه فالکاری جهی.
- ۴۹ • پارستا هه فالکاری نه گهری (هویی).
- ۵۰ • پارستا هه فالکاری مهرجی.
- ۵۲ ا- پارستا مهرجیا رووداو تهواو.
- ۵۲ ب- پارستا مهرجیا رووداو ناتهواو.
- ۵۵ • پارستا هه فالکاری نامانج (مه بهست).
- ۵۶ • پارستا هه فالکاری نه انجام.
- ۵۷ • پارستا هه فالکاری راده و نه ندازی.
- ۵۸ • پارستا هه فالکاری پیچه وانه بی (بهروفازی).
- ۶۱ • پارستا هه فالکاری چه ندایه تی و چاوی.
- ۶۲ • پارستا هه فالکاری ژبلیاتی (هه لایردی، استثناء).
- ۶۳ ۸) جیاوازییا رستا لیکدراو و رستا ئالۆز.
- ۶۳ ۹) په یوه ندییا ئارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی).
- ۶۳ ا- پارستین پیشین.
- ۶۴ ب- پارستین نیفه کی.
- ۶۴ ج- پارستین پاشین.

٦٥	١٠) بهر فردهكرنا رِستى.....
٦٩	١- بهر فردهكرن بو ژ دهر فه.....
٧٠	٢- بهر فردهكرن بو ژ نافدا.....
٧٠	١١) رستا مهن.....
٧٢	١٢) ياسايين فه گوهاستنى.....
٧٦	أ. ياسايين تايبه تيبين فه گوهاستنى.....
٧٧	١- ياسايين ب خورتى.....
٧٧	٢- ياسايين ب ئاره زوو.....
٧٧	ب. ياسايين گشتييين فه گوهاستنى.....
٧٧	١- ژيبرن.....
٧٨	أ- ژيبرنا گوتنى.....
٨٠	ب- ژيبرنا واتايى.....
٨٠	٢- زيده بوون.....
٨١	٣- پيشخستن و باشخستن.....
٨٣	پشكا دووى: رستا ئالوز د زمانى فارسيدا.....
٨٥	١) رسته.....
٨٥	٢) ريكيين بهر فردهكرنا رِستى.....
٨٧	٣) ئامراز.....
٨٧	٤) ئامرازين بهستنى.....
٨٧	أ. ژ لايى پيكهاتنيقه.....
٨٨	١- ئامرازين بهستنى يين ساده.....
٨٨	٢- ئامرازين بهستنى يين ليكدراو.....
٨٨	ب. ژ لايى ئهركيفه.....
٨٩	١- ئامرازين ليكدهر.....
٩٠	٢- ئامرازين گه هاندنى.....
٩١	٥) جوړين رِستى.....

- ۹۱ ا. رستا ساده.
- ۹۱ ب. رستا ليکدراو.
- ۹۱ ۱- رستا ليکدراو هاوسهنگ (ليکدراو).
- ۹۳ ۲- رستا ليکدراو ناهاوسهنگ (نالۆز).
- ۹۴ • بهشين رستا ليکدراو ناهاوسهنگ.
- ۹۴ ا. شاپسته.
- ۹۹ ب- پارسته.
- ۱۰۰ (۶) جوړين پارستان.
- ۱۰۰ ا- پارستين نافي.
- ۱۰۰ • پارستا ب ئهركي نيهادي.
- ۱۰۱ • پارستا ب ئهركي بکهری.
- ۱۰۱ • پارستا ب ئهركي بهرکاری.
- ۱۰۱ • پارستا ب ئهركي ديارکهری (مضاف اليه).
- ۱۰۲ • پارستا ب ئهركي بهدهلی (بدل).
- ۱۰۲ • پارستا تهواوکهری ههفالنافی (متمم صفت).
- ۱۰۲ • پارستا تهواوکهری ههفالکاری (متمم قيد).
- ۱۰۳ ب- پارستين ههفالنافی.
- ۱۰۳ • تايبهتمهنديين پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۵ • سهرهیی پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۵ • ئهركين پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۶ ج- پارستين ههفالکاری.
- ۱۰۷ • پارستا ههفالکاریيا دهمی (کاتی).
- ۱۰۸ • پارستا ههفالکاریيا جهی (شوینی).
- ۱۰۹ • پارستا ههفالکاریيا چهنديهتی و چاوايی.
- ۱۱۱ • پارستا ههفالکاریيا راده و ئهندازه.
- ۱۱۱ • پارستا ههفالکاریيا هوئی.

- پارستا هه فالکارییا مه بهست و نارمانج..... ۱۱۲
- پارستا هه فالکارییا نه نجام..... ۱۱۳
- پارستا هه فالکارییا بهراورد کرنی (تقابل)..... ۱۱۳
- پارستا هه فالکارییا مهرجی (شرطی)..... ۱۱۴
- پارستا هه فالکارییا ژبلیاتی (استثناء)..... ۱۱۵
- ۷) په یوه نندی لارستین رستا ئالۆز (شارسته و پارسته)..... ۱۱۶
- أ- پارستین پیشین (پرو و پیشین)..... ۱۱۶
- ب- پارستین نیفه کی (پرو و میانین)..... ۱۱۷
- ج- پارستین پاشین (پرو و پسین)..... ۱۱۸
- د- پارستین رهخ و روی (کنارین)..... ۱۱۹
- ۸) رستا مهزن (جمله مرکب پیچیده)..... ۱۲۰
- ۹) یاسایین فه گوهاستنئ..... ۱۲۲
- ۱- ژیرن..... ۱۲۲
- أ- ژیرنا گوتنئ..... ۱۲۲
- ب- ژیرنا واتایی..... ۱۲۴
- ۲- زیده بوون (افزایش)..... ۱۲۵
- ۳- پیشخستن و پاشخستن (تقدیم و تأخیر)..... ۱۲۵
- پشکا سیئی: بهراورد کرنا رستا ئالۆز د زمانی کوردی و فارسیدا..... ۱۲۷
- ۱) رستا ئالۆز..... ۱۲۹
- ۲) بهشین رستا ئالۆز..... ۱۲۹
- أ- شارسته..... ۱۲۹
- ب- پارسته..... ۱۳۲
- ۳) جوړین پارستان..... ۱۳۳
- أ- پارستین نافئ..... ۱۳۳
- ئه رکین وهکفه قین پارستین نافئ د هه ردوو زماناندا..... ۱۳۴
- ئه رکین جیاواژین پارستین نافئ..... ۱۳۵

۱۳۷ب- پارستین هه فالنافی.
۱۳۸• سه رهیی پارستین هه فالنافی.
۱۳۸• ئه رکین پارستین هه فالنافی.
۱۳۸أ. ئه رکین پارستین هه فالنافی د زمانی فارسیدا.
۱۴۰ب. ئه رکین پارستین هه فالنافی د زمانی کوردیدا.
۱۴۰ج- پارستین هه فالکاری.
۱۴۲(۴) نامرازین گه هاندنی.
۱۴۲• نامرازین هه فیشک
۱۴۳۱- نامرازئی (کو).
۱۴۴۲- نامرازئی (تا).
۱۴۶۳- نامرازئی (ئه گهر).
۱۴۸۴- نامرازئی (چونکو).
۱۵۲(۵) په یوه ندییا لارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی).
۱۵۲أ- پارستین پشین.
۱۵۳ب- پارستین نیفه کی.
۱۵۳ج- پارستین پاشین.
۱۵۳د- پارستین رهخ و روی.
۱۵۳(۶) رستا مهزن.
۱۵۵(۷) یاسایین فه گوهاستن.
۱۵۶۱- ژیرن.
۱۵۶أ- ژیرنا گوتنی.
۱۵۶ب- ژیرنا واتایی.
۱۵۷۲- زیده بوون.
۱۵۷۳- پیشخستن و پاشخستن.
۱۵۹ئه انجام.
۱۶۱لیستا ژیدهران.
۱۶۹ملخص البحث.
۱۷۱Abstract

پيشه‌کی

ناق و نيشان و بوارى فەكۆليني:

ئەف نامەيه ل ژير ناق (رستا ئالۆز د زمانى كوردى و فارسيدا)، فەكۆلینه‌كا به‌راوردكارىيه كو يا هاتيه تهرخانكرن بو ليكدان و شرؤفه‌كرن و به‌راوردكرنا رستا ئالۆز كو لايهنى رسته‌سازيى ب خوقه دگريت.

ئەگه‌رين هه‌لبژارتنا فى بابەتى:

رستا ئالۆز د زمانى كوردى-كرمانجىياژوورى- (گؤفه‌را به‌هيدنى)دا، پيكاته‌نه‌كا دياركرى يا هه‌ى كو د گه‌له‌ك بواراندا ل گه‌ل رستا ئالۆز د زمانى فارسيدا يه‌كدگرن، ب تايبه‌تى ليكچوونه‌كا به‌رچاڤ د ناقبه‌را ئامرازين پيكهينه‌رين رستا ئالۆز د هه‌ردوو زماناندا هه‌يه. ئەفه‌ ژى هاندەرەك بوو، بو هندى كو د چارچيوا وان ليكچوون و جياوازييىن د ناقبه‌را هه‌ردوو زماناندا هه‌ى، تايبه‌تمه‌ندييىن زمانى كوردى ده‌ستنيشانبكه‌ين. ئەفه‌ ژ لايه‌كيڤه و ژ لايه‌كى ديفه ئەف به‌راوردكرنه، ئيكه‌م چاره كو د فى بواريدا د ناقبه‌را زمانى كوردى و فارسيدا ده‌يته ئەنجامدان و به‌رى نوكه هيج كارەك ب فى شيوه‌ى نه‌هاتيه ئەنجامدان.

سنوورى فەكۆليني:

ئەف نامەيه د بوارى به‌راوردكرنا رستا ئالۆز د ناقبه‌را زمانى كوردى- شيوه‌زاري كرمانيجيا ژوورى-گؤفه‌را به‌هيدنى- و زمانى فارسى ستانده‌ردايه، هندەك ژ نموونين فى نامى ل سه‌رچاوه و كتبيين كوردى و فارسى هاتينه وەرگرتن، و هندەكين دى ژى ل بكارهينانا زمانى ئاخقتنى د گؤفه‌را به‌هيدني‌دا هاتينه وەرگرتن و ل گه‌ل نموونين فارسى هاتينه به‌راوردكرن.

ناما نجا قه كۆلىنى:

هەولدانەكە بۇ دەرنىخستنا پەيوەندىيا خزمایەتى د نافیەرا زمانى كوردى و فارسیدا ژ لایى لىكچوونىقە، د هەماندەمدا بۇ دەرنىخستنا سەربەخوییا هەر نىك ژ فان زمانان ل دويف وان تايبەتمەندىيىن كو د فان زماناندا هەى و دەينە دىتن. هەرودها هەولەكە د بواری پستەسازىيا بەراورد د زمانى كوردى (گۆقەرا بەهدىنى)دا، كو بەرى نوکە كار ل سەر فى چەندى نەهاتىە کرن.

رېبازا قه كۆلىنى:

ئەف قەكۆلىنە ل دويف رېبازا وەسفى بەراورد يا هاتىە ئەنجامدان كو ل دويف ياسايىن قەگوهاستنى يىن چۆمسكىيە.

گرنگىيا قه كۆلىنى:

گرنگىيا قەكۆلىنى د وى چەندىدايە كو بۇ جارا ئىككىيە د بواری بەراوردكرنا پستەسازىيدا د زمانى كوردى (گۆقەرا بەهدىنى)دا كارەكى ب فى رەنگى بەيتە ئەنجامدان كو لايەنەكى پستەسازىي ب فى شىوہى د زمانى كوردى و فارسیدا بەراوردبەكت.

گىروگرفتىن قه كۆلىنى:

گىروگرفت بارا پتر د وان بىر و بۆچوونىن جياواز سەبارەت رستا ئالۆز د زمانى فارسیدا بوو كو ل سەرچاوين جياوازدا دەاتنە پىشيا مە. هەرودها رىكنەكەفتنا رېزمان نقيسان ل سەر وان زاراف و پولىنكرنان كو بۇ رستا ئالۆز بكاردەين. سەرپەراى فى چەندى ژى كىميا وان سەرچاوين كو ژ لايەنى تيؤرىقە، قەكۆلىنى ل سەر فى بابەتى دكەن.

ناقەرۇكا قه كۆلىنى:

ئەف نامەيە ژبلى پىشەكى و ئەنجام و كورتيا قەكۆلىنى ب زمانى عەرەبى و ئىنگلىزى، ژ سى پشكان پىكھاتىە:

پشکا ئیکى:

هاتيه تهرخانكرن بۇ رستا ئالۆز د زمانى كورديدا كو فان بابەتان ب خوفەدگريت:-
پیناسا رستى، بهشپن رستى، نامراز، نامرازین بهستنى و جورپن وى ژ لایى
پیکهاتنیقه (ساده ولیکدراو) و ههروهها جورپن وى ژ لایى نهرکیقه (گههاندن، لیکدهر)
هاتینه باسکرن. پاشان جورپن رستى (رستا ساده و نهساده) و ههروهسا جورپن رستا
نهساده (لیکدراو و ئالۆز) و بهشپن رستا ئالۆز(شارپسته و پارپسته)، جورپن پارستا
(پارستا نافی، ههفالنافی، ههفالکاری)، پهیوهندییا لارپستین رستا ئالۆز، بهرفرههکرنا
رستى، رستا مهزن، یاسایپن فهگوهاستنى هاتینه پروونکرن.

پشکا دووی:

هاتيه تهرخانكرن بۇ رستا ئالۆز د زمانى فارسیدا كو د فى پشكیدا ههول هاتيه دان
بارا پتر نهو بابەتین كو د پشکا ئیکیدا هاتین، بهپنه باسکرن، وهك:- رسته، رپکین
بهرفرههکرنا رستى، نامراز و جورپن وى، نامرازى بهستنى و جورپن وى، رستا
لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو)، رستا لیکدراوا ناهاوسهنگ (ئالۆز)، بهشپن رستا لیکدراوا
ناهاوسهنگ (شارپسته و جورپن وى، پارپسته و جورپن وى)، پهیوهندییا لارپستین رستا
ئالۆز، رستا مهزن، یاسایپن فهگوهاستنى.

پشکا سی یی:

بۇ بهراوردکرنا رستا ئالۆز د زمانى فارسى و زمانى كوردى- کرمانجییاژوورى-
(گۆفهرا بههدینی)دا، هاتيه تهرخانكرن كو تیدا بهراوردکرنا فان بابەتان (رستا ئالۆز و
بهشپن وى، جورپن پارستان، نامرازین گههاندنى، پهیوهندییا لارپستین رستا ئالۆز، رستا
مهزن، یاسایپن فهگوهاستنى) هاتیه کرن.

پشکا ئیکى
پستا ئالۆزد زمانى كوردیدا

(۱) دەستپېك:

ساكارترين و سادهترین پېناسه كو بو زماى دهپته كرن نهوه كو زمان، رېكهكه بو دروستكرنا پهيوهندی و هينان و برنا هزر و بيران ژ ميشكهكى بو ميشكهكى دى، ژ بهرندى يهكهپين زمانپين كو ئركى پهيوهنديكرنى د نافيهره ميشكاندا، ههروهه بارى زانين و زانيارى ب خوفه دگرن، رسته و دهستهواژدهپين زمانينه.

رسته زى د زمانى كورديدا، وهك زارافهكى زمانهوانى گهلهك پېناسين جودا جودا بو هاتينه كرن و ل پترى سهراووين رېزمانپين ديريندا، ههر رېزمان نقيسهكى ل دويف بير و بوچوون و نهو رېبازا بكارهيناي پېناسا رستى كرىه و ههروهه ب شيوهپهكى گشتى د فان پېناساندا لايهنى واتايي رستان هاتيه رهچاوكرن، نهك لايهنى رېزمانى (ئهرى و پېكهاتن). پترى فان پېناسان، رستى وهك كومهله ووشهپهكپن واتادار دزانن^(۱) كو د فهكولپين زمانهوانپين نويدا، رهخنهكا زور لى هاتيه گرتن، چونكو د رېزمانا نويدا بارا پتر جهخت ل سهه وان پېناسان دهپته كرن، نهوين كو رستى د شروفهكرنا رېزمانيدا ب مهزنترين دانه دهزمپرن. نهفه زى وى چهندى ناگههينيت كو دانهيا ژ رستى مهزنتر نينه. بهلكو دانهپين ژ رستى مهزنتر ههنه و سنورپن وان ب ناسانى ب رپكا نيشانين رېزمانى دياردين و ژ بهركو فهكولپينا مه د بواري رستيدايه، لهورا ب فهه دزانين چهند پېناسهپهكا بو رستى دياربكهين.

(۲) پېناسين رستى:

رسته: رويپهكى زمانپيه كو ئاوازهكا تايپهتى و راهستيانهك ل دوماهپى ههبيت و واتايهكا تامبدهت و د پېكهاطنا يهكهپهكا زمانپيا مهزنتر بكارنهپت. (خسرو فرشيدورد، ۱۳۸۲: ۸۵)

رسته: گشتيترين يهكا رېزمانپيه. (مهدي مشكوة الدينى، ۱۳۸۶: ۲۴)

رسته: فورمهكى سهربهخو پى زمانپيه كو ناگهفپته ژر كارتپكرنا هيچ پېكهاتنهكا (رؤنان) زمانپيا مهزنتر ژ خو. (Bloomfield, L. 1935: 170)

چارلز فريز، ب فى شيوه رستى پېناسه دكهت:

رسته گوتنهكا سهربهخويه. (ئيرنست مهكارهس، ۱۹۸۷: ۱۸۲)

(۱) وهك توفيق وههپى و نورى عهلى و...

رېسته: (گه ورتين دانه ي (رېزمانى) ي زمانه. ئامانجى هه ره سه ره كى رېزمان پېناسىنى رېسته يه.)) (وريا عمر، ۱۹۸۶: ۱۸۳)
رېسته: ((ئو ناخافتنه يه كه كارى تېدايه و واتاى دهبه خشى^(۱))). (محهمد ئەمين، ۱۹۸۶: ۲۰۳)

هه ره وها ل دويف بۆچوونا به ره مه ينان و فه گوهاستنى رېسته (مه زنتين دانا سينتاكسىيه كو د پېكهاطنا د نافر رېستيدا كه رستين پېكهنه رين وئ (گرييا نافي و گرييا كارى)، ب رېكا ياسايين سينتاكسى پېكفه هاتينه گريدان. (Trask, R.L. 1993:250)

هه رچهنده ئه ف پېناسه يه، بارا پتر كه فتينه بهر تيشكا ره خنى و په خنه لى هاتيه كرن و ژ بهر كو مه چ پېناسين باشتر ژ پېناسا چۆمسكى بۆ شروقه كرنا فى دياردا رېزمانى به رده ست نېن، ئەم ژى د شروقه كرنا خودا ل دويف فى چهندي دچين كو د زمانى كورديدا رېسته ژ گرييه كا نافي و گرييه كا كارى پېكده يت.

گرييا نافي ژى هه مى گاڤا سه ره يه ك تيدا هه يه (سه ره يى نافي) و گرييا كارى ژى كو كارى رېستى ب خوقه دگريت، سه ره يه كى كارى تېدايه. ل دويف فى ناخفتنى ئه ف ين خارى هه مى رېسته نه:

أ- نه سرين چوو.

ب- ئه ف مروقه ده يت.

ج- ئه و قوتابيين زيره ك ب له ز هاتن.

د رېستين (أ، ب، ج) دا وشين (نه سرين، ئه ف مروقه، ئه و قوتابيين زيره ك) گرييين نافينه و وشين (چوو، ده يت، ب له ز هاتن) ژى گرييين كارينه.

هه ره وها د زمانى كورديدا رېزبوونا كه رده ستا ل سه ر شيوا (بكه ر، به ركار، كار) ه و دوو جوړه رېزبوون د زمانيدا هه نه.

۱- چه سپاو ۲- نازاد (بۆ پتر پيزانين بزقرنه: تاليب، ۲۰۰۰: ۲۲۲)

(۱) ناخفتنا ته و او ئه و ناخفتنه كو په يقين وئ ل دويف ياسايين زمانى هاتنه ريز كرن و كاره ك تيدا بيت.

۳) به‌شېن رستې:

۱- به‌شېن سهره‌كیپېن رستې:

د زمانې كوردیدا، دهمې كار تېنډه‌په‌ر بیت، رسته ژ دوو به‌شېن سهره‌كې پېك دهیت كو تا نوكه زارافین نیهاد و گوزاره بو فان به‌شان بكارهاتیه. به‌لې د فان سالین دوماهیپیدا، دوو زارافین كوردی ژ لایې كورې زانیاریشه بو هاتینه تهرخانكرن كو نهو ژی (بنه و بار)ه و هه‌روه‌ها زارافین (بكه‌ر و كار) جهې (نیهاد و گوزاره) یان بنه و بار دگرن. بكه‌ر پېك دهیت ژ گریه‌كا نافی و كار ژی ژ گریه‌كا كاری پېكدهیت. نه‌ف گریا نافی ژی دشیت (ناف، جهناف، هه‌فاناف...) بیت یان ناف و به‌شه‌كې دیپې ناخفتنی بیت كو هه‌می گا‌فا به‌ری كاری دهین، وهك:

- نازاد ژ كانیکې ئاف فه‌خار.

- نهو دوهی چوو بو هه‌ولیرې.

- مه‌زن ئافی درپژیت، بچویك پی لیدنیت.

- رېقه‌چوون بو مروقی وهرزسه.

د فان رستین سهریدا، وشین (نازاد، نهو، مه‌زن، رېقه‌چوون) ب رېز دبنه (ناف، جهناف، هه‌فاناف، چاوك) و دهورې بكه‌ری دبینن و به‌ری كاری دكه‌فن.

كار ژی پېك دهیت ژ كاره‌كې یان كاره‌كې و به‌شېن دیپېن ناخفتنی وه‌كې (نافی،

هه‌فانافی و جهنافی)، كار هه‌می گا‌فا ل دویف بكه‌ری دهیت، وهك:

- زاروكی شیر فه‌خار.

- نه‌فه، هه‌ردووك برا بوون.

- سه‌یران ل وهرزې بوهارې خوشه.

- نهو خویشكا مه‌یه.

د فان رستین سهریدا، (فه‌خار، برابوون، خوشه، مه‌یه) كارین فان رستانه. رستا

ئېكې ژ كارې (فه‌خار) پېك دهیت و رستین دی ژ كاره‌كې و به‌شېن دی یپن ناخفتنی

(ناف، هه‌فاناف، و جهناف) دروستبووینه.

به‌لې دهمې كار تپیه‌ر بیت رسته ژ سی به‌شېن سهره‌كې (بكه‌ر، به‌ركار، كار) پېك

دهیت، به‌ركار ژی دشیت (ناف، جهناف، ...) بیت:

- وی سیف خار. (به‌ركار)

۲- بەشىن ناسەرەگىيىن رىستى:

ژىلى بەشىن سەرەگىيىن رىستى واتە بىكەر و كار، ھەر بەشەكى دى پىشكدارىيى د داپشتنا رىستىدا بىكەت، ناسەرەگىنە و پىك دەيىن ژ (بەركارى نەراستەوخو، ھەقالكار و دياركەر)ى.

- من ئەو ل گەل خو بر. (بەركارى نەراستەوخو)

- ئەز بەرى ھەيىقەكى چومە سىمانىي. (ھەقالكار)

- كورى باش پىمامى منە. (دياركەر)

۴) ئامراز:

ئامراز ئەو وشە و فۇرمىن كو واتايەكا سەربەخۇ نىنە و تى بو پىكقەگرىدانا گرپيا يان وشا يان رىستا ب يەكدى يان پالدىنا وشەيەكى ب وشەيەكا دى، يان وشەكى ب رىستەيەكى يان دياركرنا ئەركى وشى د رىستىدا بىكاردەيىن و دىنە دوو بەش:

۱- ئامرازىن بەستى

۲- ئامرازىن پەيۋەندى

(ھەرچەندە ئان مۇرفىمان (ئامراز) واتايەكا سەربەخۇ نىنە. بەلى ھەبوونا وان بو دروستكرنا رىستا فەرە. (پروپىز ناتل، ۱۳۸۶: ۷۲)

(ھەرۋەك يا خويايە ئەركى ئامرازىن پەيۋەندى و ئامرازىن بەستى، دياركرنا پەيۋەندىيىن سىنتاكسى د ئافبەرا كەرەستىن جۇراو جۇرىن ئاخقىنى (وشان، گرپيىن ئافى و لارىستان)يە. (ژىلىر لازار، ۱۳۸۴: ۲۰۵)

ئەم ل فېرە چونكو ئامرازى (پەيۋەندى) پەيۋەندى ب بابەتتى مەقە نىنە، تىنى باسى ئامرازىن بەستى دكەين.

۵) ئامرازىن بەستى:

ئەف ئامرازە ب ەرەبى (عەتف)، ب رووسى (سىنتاكسىچىكى)، ب ئىنگلىزى (سىنتاكسىكال)ە.

((ئەو جۇرە ئامرازانەن، كە دوو رىستەى سادە بەيەكەۋە دەبەستەۋە يان رىستەيەكى شوپىن كەۋتو دەگەيەنە رىستەى سەرەكى لە نىو رىستەى لىكدرىۋى شوپىن كەۋتووخوزدا. بەم ئامرازانە دەۋترىت ئامرازى سىنتاكسى، چونكە ئەو ئەركەى، كە جى بەجى دى دەكەن دەكەۋىتە ناۋ قالى سىنتاكسەۋە.)) (ئىبراھىم عەزىز، ۱۹۷۹: ۲۴).

۱. ئامرازىن بەستىنى ژ لايى دروستبونيڭھە (structure):

۱- ئامرازىن بەستىنى يېن سادە:

ئەو جۆرە ئامرازن كو سادەنە و ژ ئىك بەش پىك دەين و د زمانى كوردى (گۆشەرا بەھدىنى) دا ئەف ئامرازە ئەفەنە: (و، بەل، ئەفجا، تا، كو، نوکە، ژى، ... ەتد).

۲- ئامرازىن بەستىنى يېن لىكدراو^(۱):

ئەو جۆرە ئامرازن، كو ژ دوو بەشان يان پتر پىك دەين و پىكھە ئامرازىن بەستىنى دروستدەن. ئەو ژى پىك دەين ژ: (وہسا، بەلكو، وەكو، چونكو، ئەگەر، ژ بەرھندى، فى گافى، پافىجا، ... ەتد)، ئامرازىن بەستىنى، ب ئەركىن گەلەك گىرنگ رادىن، ئەو ئەرك ژى پىك دەين ژ پىكھە گىردانا دوو رستا يان گەھاندانا رستەيەكى ب رستەيەكا دى، واتە ئەگەر بەستىن (پىكھە گىردان) د رستىدا بكاربەيت يان نىشاندرى پىكھەگىردانا دوو رستانە، كو د فى فەكۆلىنىدا ب ئامرازىن لىكدەر نافدبەين يان نىشاندرى گەھاندانا رستەيەكى ب رستەيەكا دىيە، واتە (رستەيەكا دويشەلانك يان شوينكەوتوو دروستدەت) كو ب ئامرازىن گەھاندانى نافدبەين.

ب. ئامرازىن بەستىنى ژ لايى ئەركىفە:

۱- ئامرازىن لىكدەر: دوو رستان پىكھە گىردەن.

۲- ئامرازىن گەھاندانى: رستەيەكى دگەھىنە رستەيەكا دى.

ھەر بەشەكى ژ وان ژى ئامرازىن خو و ئەركىن تايبەت ب خوقھ ھەنە.

۱- ئامرازىن لىكدەر (co-ordinate):

((ئەو ئامرازانەن، دەبنە ھۆى لىكدانى دوو رستەى سادەى واتادارى سەربەخۆو مەبەستى جىاجىيا لە رستەدا دەبەخشن و ھەردوو رستە سادەكەى ناو رستە لىكدراوہكە لە رپوى شپوہ و واتاوہ لە بەستانەوہياندا ھاوكىش و بەرامبەر رادەگىرن.)) (رەفيق

(۱) د گەلەك سەرچاواندا ب فان جۆرە ئامرازان فۆرم ژى دەيتە گوتن.

محهمهد، ۱۹۹۷: ۴۳)، ئەف ئامرازە، تىگەلى رونا نا فان رستان نابن، بەلكو دبنە نافەندەك بۆ پىكشەگریدانا وئ پەيوەندییا هەفپشکا د نافبەرا واندا و واتایا سەربەخۆ یا وان رستان ژى هەر دمىنیت.

ئامرازین لیکدەر د زمانى کوردیدا پىک دەین ژ:

(و، ژى...ژى، یان (ئان)، یان...یان (ئان...ئان)، هەم...هەم، نە...نە، چ...چ، ئى (بەئى)، ئەفجا، فئىجا، بەلكى (بەلكو)، پاشى (پاشىكا)، جارجارا...جارجارا ژى، پا، پافئىجا، هئىشتا... هتد.)

- ((ل جىيايیت كوردستانى جارجارا بهفر دباریت، جارجارا ژى باران.))

(صادق بهاءالدين، ۱۹۸۷: ۴۳۵)

- شىرزاد چوو مال و فەرهاد ژ فوتابخانى فهگەریا.

- ((Ristem îro çu, yan do?)) (REŞÎD KURD, 1990:111)

- ((بەفرکەفت پاش باران ئى بارى و بهژى پاشى گيا شىنبوو پاشى بلندبوو پاشى

دان دا.)) (محمد طاهر، ۱۹۹۹: ۱۵۳)

- پا فئىجا تە گوته من، وه بکه.

- ئەفى مرؤفى مالا مه خرابکر، هئىشتا د ئاخفیت.

۲- ئامرازین گەھاندنى (Relative Article):

زارافى (گەھاندنى) ژ چاووگى (گەھاندن) ئى هاتىيه. ب مەبەستا گەھاندنا تشتەكى بۆ تشتەكى دى، وهكى گەھاندنا رستەيهكى ب رستەيهكا دى یان ب واتايەكا دى، گەھاندنا رستەيهكا دويقهلانك (پارستە) ب رستەيهكا سەرەكى (شارستە) د ناف رستا ئالۆزدا.

• پیناسا ئامرازین گەھاندنى:

ئەف جوۆره ئامرازە چ وشان یان گرییان پىكشە گرینادەن بەلكو لارستەيهكى دگەهیننە لارستەيهكا دى و د راستیدا يەك ژ وان لارستان وهك ووشەيهكى بۆ لارستا دى لیدکەن واتە لارستەيهكى وهك نافەكى یان هەفانافەكى یان هەفالكارەكى بۆ لارستا

دى ليدكەن. ئەف ئامرازە ھەمى دەما ل گەل دوو لارستان دەين و ئيك ژ وان لارستا سەرەكى (شارستە) و يا دى لارستا دويشە لانك يان لاوەكى (پارستە) يە و دكەفنه دەستپيكا پارستى. ھندەك جارا ژى دشياندايە، نەھين و كوما (،) ل جھى وان بەيتە بكارھينان. ئەف ئامرازە پيك دەين ژ: (تا كو، ھەتا كو، ئەگەر، چونكو، ژ بەرھندى كو، دەمى كو، ھندى كو، كو، د سەر ھنديپرا كو،... ھتد.)

(پەيوەندىي نيوان ئامرازى گەيەنەر و لارستە ئەوھيە، كە ئامرازى گەيەنەر خوى ئامازە بە باسليكرائيك (توخميك) ناكات بويە پيويستى بە رستەيەك دەبيت، كە بە رستەى سەرەكى بيبەستيتەوہ و ئەركى خويان بيبين لە تەواوكردى واتا و ناساندنى سەرەكەى پيش خويان.) (خليل أحمد، ۱۹۸۴: ۲۰۰)، وەك:

- من ئەو مرؤف دفتيت، كو باشيى دكەت.

د فى رستيدا لارستا (من ئەو مرؤف دفتيت) وەكى رستەيەكا سەرەكى پيويستى ب رپوونكرنى و تمامكرنيە و لارستا (كو باشيى دكەت) فى ئەركى دبىنيت. نمونەكا دى:

- دەمى كو چوومە زانكوئى، من وانين خو خاندن.

• تايبەتى يپن ئامرازين گەھاندنى:

۱- ((لە پيش رستەكانيانەوہ دەوہستن، بەلام شوينى تريش لە ناو رستەدا دەگرن.))

(بەكر عومەر، ۱۹۹۲: ۱۷)، وەك:

- ئەگەر سوبەھى زوى نەھيى، دى تە ھيلم.

- سوبەھى ئەگەر زوى نەھيى، دى تە ھيلم.

- دەمى كو سوبەھى گەھشتى، بيژە من.

- سوبەھى دەمى كو گەھشتى، بيژە من.

۲- ((رستەكانيان دەتوانن پاش و پيش بکەن.)) (سەرچاوا پيشوو: ۱۷)، وەك:

- ئەگەر بشيى، ھاريكاريا وان بکە.

- ھاريكاريا وان بکە، ئەگەر بشيى.

- ھەتا نەھيى، ئەز ناچم.

- ئەز ناچم، ھەتا نەھيى.

- ۳- ((زۆربەيان له رپووی بوونەووە رپووالەتی سەربەخۆیان لە زمانەگەدا هەیه.
- ۴- له رپووی واتاوە زۆریان واتادارن چونکە لە سنووری وشەدان و ژمارەیهکی کەمیان نەبیت بۆ واتان.)) (رەفیق محەمەد، ۲۰۰۲: ۵۶-۵۷)، وەك: (کول، کو)
- هەژێ گوتنێیە ئەگەر د رستەیهکا ئالۆزدا، ئامرازین لیکدەر و ئامرازین گەهاندنی پیکفە هاتن، ئامرازین لیکدەر دچنە پیشیا ئامرازین گەهاندنی:
- ئەز حەز دکەم بهیت، بەلێ هەگە ئەو حەز نەگەت، ئەز چبگەم.
 - بلا بهیتە مال، ئان هەگە مال ژێ ب دلێ وی نەبیت، خو دکانی دزانیت.
- هەرەها دیاردا ژیرنی ل گەل فان ئامرازا رپویددەت، دەمی کو کەرەستین هاوبەش و دووبارەگری د شارپستی و پارپستیدا هەبن.
- ئەگەر تو ناچیە بەغدا، ئەز دی چم. (ه بەغدا) ← φ
 - ئەز ناھیمە مال، چونکو ئەو دەیت. (ه مال) ← φ
- پیدفیه بزانی ل گەل فی کۆمەلیدا د هەندەک رستادا کار ناھیتە ژیرن، تەنانەت ئەگەر هاوبەش ژێ بن:
- وی دەمی ئەو هات کو ئەم ژێ هاتین.
 - * وی دەمی ئەو هات کو ئەم
- بەلێ د هەندەک رستادا د کرمانجیا ژووری (گۆفەرا بادینی)دا، کار ژێ د شیاندایە بهیتە ژیرن بۆی کو واتایا رستی تیکبجیت:
- من نان خواری وی ماست خواری.
 - من نان خواری وی ماست.
 - من جلك شوستن و وی ترۆمبیل.

٦) جوړین رستی:

ب شیوهیهکی گشتی د ریزمانا دیریندا، رسته ژ لای پیکهاتنیفە دبیتە سی جوړ: رستا ساده و لیکدراو و ئالۆز. د ریزمانا کوردیدا دوو جوړین سەرەکی ئی هاتینه دەستنیشانکرن، کو ئەو ژێ رستا ساده و نەسادهیه.

رستا نەساده ژێ دبیتە دوو جوړ:

۱- لیکدراو

۲- ئالۆز

1. رستا ساده:

ئەگەر ئەم بەرئى خو بدەينە رستين زمانى كوردى، دئى بينين كو ئەف رستەيە ژ لايى سادەيىڧە، د ئىك پلەدا نين. ھندەك رستە سادە و ئاسانن كو ب ساناهى دەينە فيربوون، وەك:

- ئەفە پەرتووكە.

- من برا يى ھەى.

- نازاد ھات.

بەلئى پا ھندەك رستا زى پىكھاتنەكا پىشكەفتيتەر و ئالۆزتر يا ھەى كو مرؤفد د قۇناغىن مەزنتەر يىن تەمەنىدا فيردبىت و بكاردەينىت، وەك:

- من دەرمان دا نەخوشى.

- من ئەو ب مرؤفەكى عاقل دزانى.

- دەيكا وى شير دايى.

رستين كورتين سادە، ب تنى واتايەكا سادە يا ھەى كو زارؤك د قۇناغىن سەرەتاييا زيانى بابەتین خو پى دياردكەن. ئەو نەشين د ئىك رستەدا بيژن: (خانىيى براىيى من مەزنە). يان (براىيى من خانىەكى مەزن يى ھەى). بەلكو وى چەمكى ئالۆز و يا بەرفرەھ د چەند رستەيەكىن كورتدا ب فى شيوەى دياردكەن:
- من براىيى ھەى. براى خانىيى ھەى. ئەو (خانى) مەزنە.
كەواتە دوو جوړە رستين سادە يىن ھەين:

1- رستا سادە يا نەفرەھ:

رستا سادە يا نەفرەھ ئەو رستەيە كو ژ گريپەكا نافی و گريپەكا كارى پىكدەيت. واتە ئەو رستا بنچينەيە كو ب تنى كەرەستين سەرەكيبين رستى ب خوڧەدگريت كو ئەو زى (بكەر و كار)ە.

د گريپا نافیدا، ھەمى گاڧا (سەرە)يەك يى ھەى كو دبیتە ناوك و ب ھىچ شيوەيەكى ناھيتە ژيىرن و ھەرودھا ھىچ ئىك ژ كەرەستين دييىن رستى زى جھى وى سەرەى ناگرن، وەك:

- فان دوو گولین جوان ببه.

د فئ رستیدا (گول) سه‌رهیه و هه‌بوونا ویا فه‌ره. واته بیی وی (سه‌ره) پیکهاتا رستی تیکدچیت.

۲- رستا ساده یا فرهه:

ئه‌و رسته‌یه کو ژبلی به‌شین سه‌ره‌کیین رستی (بکه‌ر و کار)ی، به‌شین ناسه‌ره‌کیین رستی (به‌رکاری نه‌راسته‌وخو، دیارکه‌ر، هه‌فالکار،...)ی ژی ب خوقه‌دگریت.

ب. رستا نه‌ساده:

پئویستیا هزر و هه‌ستا وه‌کر، کو د زمانیدا تایبه‌تیین سینتاکسی بهینه دارشتن. ئه‌و ژی ب پیکهینانا چهند رسته‌یه‌کا. نافئ فئ دارشتنا سینتاکسی ژی رستا نه‌ساده‌یه. هه‌روه‌ها ئه‌ف تایبه‌تیین سینتاکسیین خاری، رستین د ناف رستا نه‌ساده‌دا پیکمه گری‌ددهن:

۱- هی‌ز

۲- نامراز

۳- جهئ رستی

۴- دهم و دؤخ

۵- جوړئ وشئ و گریئ

هه‌ر دهمه‌کی، رستا ساده واتایه‌کا تمام هه‌بیت، دبیزئ رستا سه‌ره‌به‌خو. به‌ئ کیم جارا گوتن ب رسته‌یه‌کا ساده یا سه‌ره‌به‌خو تمام‌دبیت واته دیارکرنا مه‌به‌ستئ بارا پتر پئویستی ب چه‌ندین رستایه کول دویف ئیک دهین و په‌یوه‌ندییا ل گهل ئیک دروستدکهن. (ئه‌ف پیکمه‌گری‌دانه ژی هنده‌ک جارا ب ریکا واتایا رستایه کو دبیزئ په‌یوه‌ندییا واتایی (معنوی).

وه‌ک: په‌رتووکا من به‌رزه ببوو. ئه‌ز ل هه‌می مائ گه‌ریام. من به‌ری خو دا بن می‌زی و سه‌ر که‌نتووری. من به‌رک به‌روفازی کر.

يان ژى ب رېكا ئامرازى بهستنييه واته ئامرازى ليكدر يان ئامرازى گه هاندنى كو
فى پهيوهنديى ژى دېژنى پهيوهنديا گوتنى. (پرويز نامل، ۱۳۸۶: ۱۳۴)

نمونه بو ئامرازى ليكدر:

- يان ودره يان هه ره.

(يان...يان) ← ئامرازى ليكدره.

نمونه بو ئامرازى گه هاندنى:

- باش بخوينه دا كو سه ربكه فى.

(دا كو) ← ئامرازى گه هاندنييه.

ل دويف ئيكهاتنا رستا ژى ب دوو شيوايه:

۱- هندهك رسته راسته وخو پيكفه گرئيداي نينن بهلكو ب رېكا ئامرازى ليكدر

ل دويف نيك دهين و رستين ليكدراو دروستدكهن:

- نه حمهد هات و فهرهاد چوو.

۲- شيويهكا دييا ل دويف ئيكهاتنا رستان نهوه كو نيك ژ وان گرئيداي ب رستا

دييه و ب تنى ناهين. پيكفه گرئيدانا فان رستان ژى ب رېكا ئامرازى گه هاندنييه. ب

فان رستان ژى دېژن، رستا ئالوز:

- ده مى كو تو هاتى، نهو ل وئيرى نه بوو. (حسن ذوالفقاري و هندهكين

دى، ۱۳۸۳: ۲۷۲)

كهواته رستا نه ساده دبته دوو جور: ا- رستا ليكدراو ب- رستا ئالوز

۱- رستا ليكدراو:

نهو رستهيه كو ژ دوو رستان يان پتر پيك دهيت كو فان رستان بهايهكى

رېزمانىي هاوبهش يى هه. پيكفه گرئيدانا فان رستان ژى، يان ب رېكا ئامرازى

ليكدره: (و، يان...يان، بهلى، فيجا،...) واته (پهيوهنديا گوتنى)، يان ژى ژ لايى واتايا

رستايه واته (پهيوهنديا واتاي)، يان ژى پيكفه گرئيدانا وان ب رېكا راوهستيانييه كو د

نافبهره وان رستاندا دهيت و نهو راوهستيانه جهئ ئامرازى ليكدر دگريت و ب (،)

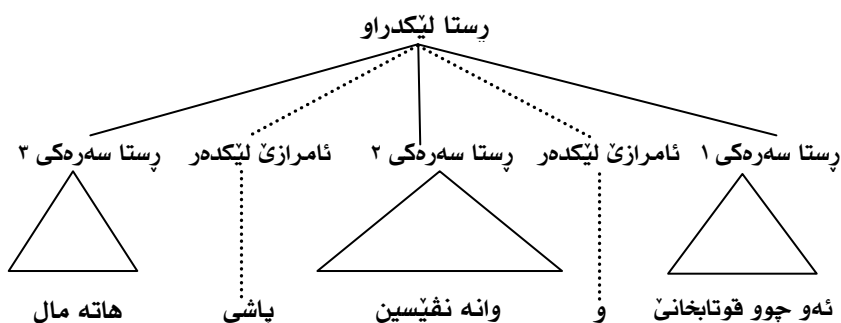
دياردبيت. هه نيك ژ فان رستان ژى، رستهيهكا سه ربه خوويه. واته ژ لايى رېزمانى و

واتاييغه، سه ربه خوونه و هيچ جوره پهيوهنديهكا رېزمانىيا تايبهتى ل گه نيك نينه

و د شياندايه تنى بهينه بكارهينان. (بهلام بهشداريكي هاوبهش له نيوانيان ههيه، وهك هاوبهش له ههمان فريزى ناوى، چ بکهر بى، چ بهرکار، يان بهشدارى له روى کاتى نهانجامدانى کاتهکان... هتد.) (عهبدوللا حوسين، ۲۰۰۶: ۲۲)

د رستهيهکا ليکدراودا، ژمارا رستان ل دويډ ژمارا کارايه، هه پارچهيهکى چهند کار ههبن ب ههمان راده، رسته يين ههين. (پنج استاد، ۱۳۸۰: ۲۷۶)

نواندنا (دارناسا) رستا ليکدراو:

ههروهه د رستا ليکدراودا، هندهك جارا، هندهك ژ بهشين وهكهف ژ نيك ژ رستين وى دهينه ژيبرن بو سقكى يان دووبارهنهبوونى.

- پيدفييه نهز بچم و وى ببينم.
- ههسپى لى ودرگره و بينه.

د فان رستاندا، وشا (پيدفييه) و وشا (نهز) د رستا نيكيذا و وشا (ههسپى) د رستا دوويدا، هاتينه ژيبرن ژ بهر دووبارهنهبوونى.

رستا ليکدراو ل دويډ واتايا رستين وى و نهو نامرازين پشكداريى د دروستبوونا واندا دکهن، دابهش دبنه سهر فان جوړين خارى:

- أ- رستا ليکدراوا هاوسهنگ
- ب- رستا ليکدراوا پيچهوانه
- ج- رستا ليکدراوا نيك ل دويډ نيك^(۱)

(۱) ژ بهر کو نهفه بابتهتى مه نينه، ندم باس ناکهين. (بو پتر پيزانين ل سهر فان جوړى رستان بزفرنه: (عهبدوللا حوسين رهسول، ۲۰۰۶: ۳۲-۳۶) و (صلاح حويز، ۲۰۰۶: ۷۰-۷۵)

۲- رستا ئالۋز:

د زۆربەيا سەرچاوين پېزمانيدا، رستا ئالۋز (تېكەل) ب شېۋەيەكى گشتى ھاتىيە باسكرون و ب دەگمەن ھندەك ژ ياسايىن دارشتنا رستا ئالۋز د زمانى كورديدا ھاتىنە دەستنيشانكرن. د سەرچاوين كورديدا، ب تنى دوو سەرچاۋە ھەنە، كو ب شېۋەيەكى بەرفرەھ باس رستا ئالۋز و جوړى پارستان (دياركەرى) كرىنە كو ئەو زى پەرتووكا (سینتاكسى رستەى تېكەل) يا كوردستانى موكرىانييە و پەرتووكا (رستەى لىكدراوى شوپنكەوتوو خواز لەگەل رستەى شوپنكەوتوى ديارخەرى لە ديالىكتە ناوھندييەكانى زمانى كورديدا) يا ئىبراھىم عەزىز ئىبراھىمە. كو ئەوى زى باس رستا دياركەرى كرىيە.

ھەر ھەل دويىف وان سەرچاۋا و نامىن ئەكادىمىيىن مە سوود زى ۋەرگرتى، دياردبىت كو رستا ئالۋز د ناف وان ھەمى سەرچاۋاندا ئىك تىشت دگەھىنىت، ئەو زى ئەو ھە كو رستا ئالۋز ژ رستەيەكا سەرھكى (شارپستە) و رستەيەكا دويقەلانك (پارپستە) پىك دەھىت كو ب رىكا ئامرازى گەھاندنى دگەھنە ئىك.

ھەر ھەك بەرى نوکە بۆ مە دياربووى ھندەك جارەن چەند پويدان كو ل دويىف ئىك يان د ئىك دەمدا پويىدەن، ب دوو يان چەند رستىن سەربەخۆ يىن ئىك ل دويىف ئىك دياردكەين كو رستەكا لىكدراۋ پىكدەھىن، ۋەك:

- ئەو گەلەك تىكوشى. دوماھىيى زى سەرکەفت.

ھندەك جارەن زى فان جوړە رستان ب رىكا ئامرازەكى لىكدر، پىكشە گرىدەھىن و رستەيەكا لىكدراۋ دروستدكەين.

- ئەوى گەلەك پىكولكر و دوماھىيى زى سەرکەفت.

- ئەوى گەلەك پىكولكر بەل دوماھىيى زى سەرنەكەفت.

بەل ھندەك جارەن مە دقېت دياركەين كو واتايا ئىك ژ فان رستان ھۆ يان ئەنجام يان نيشاندەرى دەم يان جھى پويىدانا واتايا رستا دييە. ژ بەر قى چەندى زى فان دوو رستان ب ھارىكاريا وشەيەكا گونجاي (ئامرازى گەھاندنى) دكەينە رستەيەكا ئالۋز، ۋەك:

- چونكو ئەو گەلەك تىكوشى، دوماھىيىدا سەرکەفت.

د فئى رېستېدا كو رېستهيەكا ئالۆزه، ئەو رېستا كو بارا پتر بابەت و مەبەستا سەرەكيا ناخفتنكەرى دگەهينيت، واتە رېستا (دوماهييدا سەرکەفت) شارپستهيە، و رېستا دى كو رپوونكرنەكى سەبارەت شارپستى ددەت، يان واتايا وئى تامدكەت، واتە رېستا (ئەو گەلەك تىكوشى) پارستهيە و ئەو وشا كو ل دەستپىكا پارستى دەيت و وئى دكەتە پەپرەوى شارپستى. واتە (چونكو) زى ئامرازى گەھاندنيە.

• پېناسا رېستا ئالۆز:

((رېستە تىكەل بە تىكەل بوونى دوو رېستەى لە رووى سينتاكسەوہ جياواز دەگوتريت، كە يەككىيان سەرەكيا و ئەوى ديبان رېستەى شوين كەوتووى رېستە سەرەكيايە. پېوھندى نيوان رېستەى شوين كەتوو بە رېستەى سەرەكيايەوہ، بارى شوين كەوتنى بە كۆمەلە ھۆيەكى سينتاكسى پېوھستە، كە لە ھەمووان گرنگتر و بايەختر ئامرازى گەيەنەرە. ئەم ئامرازە دەچيئە نيو پىكھينان و دارشتنى رېستەى شوين كەوتووہو.)) (كوردستان موكريانى، ۱۹۸۶: ۷۶)

ھەبوونا ئەفى ئامرازى د رېستا ئالۆزدا، نيشاندەرى ھندپيە كو پارستە ب تنى واتايى نادەت و ژ لايى واتايىقە گرېدايە ب شارپستيقە. پەيوھنديا د ناھبەرا شارپستى و پارپستى ب ئيك ژ تايبەتمەنديين رېزمانيين رېستا ئالۆز دەيتە ھژمارتن.

• بەشپن رېستا ئالۆز:

۱- رېستا سەرەكى يان شارپستە (Independent clause):

ئەو رېستەيە كو يا سەرەبەخۆيە و پەيوھنديا رېزمانى ل گەل دەرفەى خودا نينە و ناھيتە ژپرن، وەك:

- ئازاد ھەرچەندە گەلەكى وەستيايوو، راپۆرت خلاسکر.

د فئى رېستېدا، (ئازاد راپۆرت خلاسکر) شارپستەيە، چونكە ژ لايى رېزمانى و واتايىقە يا سەرەبەخۆيە.

۲- پارستە (Subordinated clause):

ئەو بەشە د رستا ئالۆزدا كو هەرچەندە كەرەستىن پىدقايىن رستى تىدا هەنە. بەلى ب تنى نەشىت وەكى رستەيەكا تەواو و سەر بەخۇ بكاربەيت، بەلكو ژ لايى و اتايىقە، گرېدايى رستا سەرەكى (شارستى) يە و ل دويف ئەرك و رۆلېن جودا جودا بۇ (سەرە)ى دزفريت. هەر وەها ئامرازى گەھاندنى ژى ل گەلدا بكاردەيت، كەواتە ئەم دشىن بىژين كو پارستە ژ لايى و اتايىقە، وەك وشەيەكى يان كۆمەلەكى د شارستىدا ليدەيت، بۇ نمونە وەكى نافی يان هەفالنافی يان هەفالكارى ليدەيت:

- ئەو كچا كو وانا دنقيسيت، هەفالا منە.

د قى رستىدا (كو وانا دنقيسيت) پارستەيە و ئەركى پارستا بكارى دبىنيت. پارستە د نافی رستا ئالۆزدا رۆلى بەشى سەرەكى و ناسەرەكيبى رستا سادە دگيرپيت، ژ بەرەندى دەمى باسكرون و نيشاندانا رستا ئالۆز پىدقايىە گرنگيەكا زۆر ب لايەنى ئەرك و رۆلى بەيتە دان، دا كو بەيتە زانين كو ئەف پارستەيە ئەركى كيشك بەشى سەرەكى يان نەسەرەكى يى رستى دگيرپيت. ((تەبايى و رېككەوتنى رستەى شوينكەوتوو لە رستەى ناوېتەدا لەگەل بەشېك لە بەشەكانى رستەى سەرەكيدا بۇ نيزىكبوونى هەردوو لا دەگەرپتەوہ. ئەمەش ئەوہ ناگەيەنيت، كەوا هەميشە ئەو رېكەوتنە لە ئارادا هەبیت، چونكە ئەم جوړه رستە شوينكەوتوووانە پيۋەندىي و اتا و پيۋەندىي ريزمانى ئەوہندە جوړاو جوړ دەبەخشيت، كە بەشە سەرەكيبەكانى رستە هيئندە نابەخشن.)) (ئەوړەحمان حاجى، ۲۰۰۴: ۱۷۷)، وەك:

- ئەفە ئەو دەفتەرە، ئەوا كو تىدا وانا دنقيسم.

- نازاد كو هەفالهكى نيزىكى من بوو، ژ نشكەكيئە وەغەرر.

۷) جوړين پارستان:

پارستە د زمانى كورديدا ل دويف ئەركى سەر شانى وان دبنە چەند جوړەك:
د زمانى كورديدا چەند جوړە دابەشكرنەك ژ لايى و اتايىقە بۇ پارستان هاتىە كرن. هەرچەندە د ەندەك لايەناندا جياوازن. لى د تشتى سەرەكيدا يەكدگرن، واتە ئەم دشىن بىژين كو هەمى ئەف سەرچاويە پارستا نافی، هەفالنافی و هەفالكارى كو

دابه شکر نه کا که فنه، بو مه دیار دکهن. بهی هه ر ئیک ب شیوهیه کی تابه تی باس دکته، مه د فی فه کولینیدا ئەهف دابه شکرنا خاری هه لیزارتیهه داکو ل گه ل جوړین پارستان د زمانی فارسیدا بهراورد بکهین:

أ- پارستین نافی

ب- پارستین هه فالنافی

ج- پارستین هه فالکاری

أ- پارستین نافی:

چه ند که ره سهیه ک پشکداریی د دارشتنا گرییا نافیدا دکهن کو ئەو زی دشین (ناف، جهناف... هتد) بن. پیدفیهه د گرییا نافیدا سه رهیه ک هه بیت و بکه ر و که ره ستین دی وه ک دیار که ر، ئه رکی وه سفکر و پیناسه کرنا فی سه رهیه بیین. د رستهیه کا ئالۆز ژیدا سه رهیه گرییا نافیهه رستا سه رهیه، ئه رکین جودا جودا یین (بکه ری و بهر کاری و بهر کاری نه راسته وخو) دبینیت و پارستا دیار که ر زی ئه رکی دیار که ره کی بهر فرهی سه رهیه دبینیت و بو وی سه رهیه دزفریت، که واته پارستین نافی ئەو پارسته نه یین دبنه (دیار که ر) بو سه رهیه کی (ناف) د گرییه کا نافیهه د شارستیدا، ژ بهر هندی ل دویف پۆل و ئه رکی سه رهیه گرییا نافیهه د شارستیدا، ئەهف جوړه پارستهیه دابه ش دبنه سه ر فان جوړین خاری:

۱. پارستا دیار که ری بکه ری:

ئەهف پارستهیه سه رهیه وی گرییا نافی رووندکته کو پۆلی بکه ری د رستا سه ره کیدا دگپریت و ل دویف وی په یومندییا واتایا ل گه ل هه ی، وه سفدکته و روهیه کی روونتری بکه ری دیار دکته و دچیهه ناف رۆنان و پیکهاتا شارستی و بهر فرهه تر لیدکته:

- کوردستان کو د پۆزه لاتا نافه راستدایه، پیگه هه کی گرنگی سه ربازی و ئابووریهه. د فی رستیدا، وشا (کوردستان) ئه رکی بکه ری شارستی دبینیت و پارستا (کو د پۆزه لاتا نافه راستدایه) زی، وه سفا فی بکه ری دکته و دبیهه دیار که ری وی، هه روههه نموونا دی زی ب فی شیوهیه.

- ئەو كورپى كۆگەلەك دىخاند، خەلاتى ئىككى وەرگرت.
د فى پىستىدا گىرىيا نافييا (ئەو كورپى) وەك سەرە ئەرگى بىكەرى د شارپىستىدا دىتە.
پارپىستا دىاركەر زى بووئە دىاركەرئ فى (سەرە) كۆ بىكەرە و ئەو زى ئەرگى بىكەرى
دبىنىت.

۲. پارپىستا دىاركەرئ بەركارى:

د فى جۆرى پىستا ئالۆزدا، پارپىستا وئ گىرىيا نافييا كۆ د شارپىستىدا ئەرگى بەركارى
دبىنىت، رووندىكەت و دبىتە دىاركەرئ وى بەركارى.
بەركار زى: ئەو توخمە، ئەوئ كۆ كارەك ب سەردا دەئىت و دشىت وەكى سەرە
(ناف، جەنەف... ەتد) بىت، وەك:

- سەددامى ەلەبجە بۆردوومانىر، كۆ بووئە ەروشىمايى كوردستانى.

- شەئى ئىرانى پىشەوا ل سىدارى دا، كۆ سەروكى كۆمارا موھابادى بوو.

- مەن فىا، كۆ وى سزا بىدەم.

- ئەو زارۇك ەينا، كۆ ژ ەمىيا جوانترىبوو.

د فان نموونىن سەرىدا، ەر ئىك ژ پارپىستىن نافييىن دىاركەرئ بەركارى، وەسفا
لايەنەكى بەركارئ شارپىستى كرىە.

بۆ نموونە پارپىستا (كۆ ەروشىمايى كوردستانىيە)، وەسفا بەركارئ شارپىستى كرىە كۆ
ەلەبجەيە.

۲. پارپىستا دىاركەرئ بەركارى نەپراستەوخو:

ئەف جۆرە پارپىستەيە وئ گىرىيا نافييا كۆ د شارپىستىدا پۇئى بەركارئ نەپراستەوخو
دبىنىت، پىر رووندىكەت و دبىتە دىاركەرئ وئ.

بەركارئ نەپراستەوخو زى ئەو بەركارە (ئانكۆ ف بەركارى دكەفىت) كۆ ئامرازەكى
پەيوەندى ل پىشەيا وئ دەئىت يان ئەو بەركار دكەفىتە د نافيەرا ئامرازىن
پەيوەندىيىن دوو پىرتكدا، واتە ئەم دشىن بىژىن، گىرىيەكا بەند پىكدەئىنىت كۆ بۆ پىر
روونىرنا رويدانىن كارى ەاتىنە:

گرڼيا کارئ شارستئ	پارسته	شارسته	
		بهرکارئ نهراسته وخو	گ.ن
بر.	کو ههرو دخوینیت	بؤ قوتابیئ	۱.من دیارییهک
نقیسی.	کو ژ نوی کریبوو	د وئ دهفتهرا	۲.نهسرینئ هوزانهک

۴. پارستا دیارکهريئ دیارکهري (پارستا دیارخهري دیارخهري):

د رستهیهکا سادهدا، سههريا گرڼيا نافی دشیت ب گرڼیهکا دیبا نافی بهیته وهسفرن کو دبیته دیارکهري وئ، ههروهها د رستهیهکا ئالۆژ ژیدا، سههريا فئ گرڼيا نافییا دیارکهري، دشیت ب پارستهیهکی بهیته بهرفرههکرن کو ئه و ژی دبیته دیارکهري بؤ دیارکهري سههريا گرڼيا نافییا رستا سههري (شارستئ)، واته دیارکهري سههريا گرڼيا نافییا شارستئ، دبیته (دیارکری) بؤ پارستا دیارکهري (صلاح حویز، ۲۰۰۶: ۸۲)، وهک:

- دهنگئ وئ ترومبیللا کو ههړؤ د فئیرپرا دبووریت، گهلهکی نهخوشه.

- دکتاتورئ وهلاتئ عیراقئ کو نیشتمانی کورد و عههبايه، گهلهکی خوینرپژبوو.

ههروهکی دبیین د فان رستین سههريدا (وئ ترومبیللا، وهلاتئ عیراقئ) گرڼیين نافینه و دیارکهري سههريين (دهنگ، دکتاتور)ن و پارستين (کو ههړؤ دفئیرپرا دبووریت) د رستا ئیکئ و (کو نیشتمانی کورد و عههبايه) د رستا دوویدا، دبنه دیارکهري بؤ دیارکهريين فان سههريا کو (ترومبیل، عیراق)ن، کهواته پارستا دیارکهري بؤ وی نافی دزفريت کو دبیته دیارکهري گرڼيا نافی. بهلئ بؤچوون بؤ هندی دچن کو ئهف ناهه ژی (دیارکهري) وهک ناههکی نابیته دیارکهري سههري، بهلکو وهک گرڼیهکا نافی ئهركئ دیارکهري دبیینت. ههروهکی د نمونین سههريدا بؤ مه دیاردبیت^(۱).

(۱) بؤ پت پتراین، بزفره: (شلیر رهسول، ۲۰۰۴: ۱۱۷)

ب- پارستین هه‌فالنافی:

هه‌فالناف كوئمه دشیین بیژینی دیارکه‌ر ژی، ئه‌رکی وه‌سفرن، ڤوونکر و دانا زانیارییان سه‌بارت گریئا نافیا رستی دبینیت. ئەف دیارکه‌ره ژی دشییت (ناف، جه‌ناف، هه‌فالناف، گریئا نافی و گریئا به‌ند ...). بیت. وه‌ك:

- برایی شیركۆی ل هه‌ولیریه. (ناف)

- هه‌فالئ من گه‌له‌كی زیره‌كه. (جه‌ناف)

- كچا به‌ژنزارا هات. (هه‌فالناف)

- كورئ مامۆستا فه‌ره‌ادی ل زانكۆیی دخوینیت. (گریئا به‌ند)

- بپارا ب له‌ز د به‌رژه‌وه‌ندییا مرؤفیدا نینه. (گریئا به‌ند)

د رسته‌یه‌كا ئالۆز ژیدا (پارستین هه‌فالنافی) تیئه‌له‌كیشی رستا سه‌ره‌کی دبن و ئه‌رکی دیارکه‌رئ سه‌ره‌یا گریئا نافیا رستی دبین:

- ئەو په‌رتووكا كو ته‌ كړی، گه‌له‌ك ب مقایه.

د فی رستی‌دا پارستا هه‌فالنافییا (كو ته‌ كړی) دیارکه‌رئ سه‌ره‌یا شارستی (ئەو په‌رتووك)یه.

پارستین هه‌فالنافی خودانی پیکهاتنه‌كا (بینایه‌کی) ئیکجار مه‌زن و پیشکه‌فتینه و هه‌روه‌ها ئه‌رکی دیارکه‌ره‌کی به‌رفره‌ه جیبه‌جیدکه‌ن كو ئەو ژی دزفریته سه‌ر به‌شه‌کی رستا سه‌ره‌کی و ژ نافی هه‌یی (وجودی) پیکده‌یت. (ئیره‌یم عه‌زیز، ۱۹۸۰: ۳۵)، که‌واته ئەم دشیین بیژین پارستین هه‌فالنافی وه‌كو دیارکه‌ر ل دویف وی نافی كو د شارستی‌دا هه‌ی، دکه‌فن و تایه‌تییا وی نافی چ به‌رجه‌سته‌بیت، چ دیارده، هه‌روه‌ها جوړئ کاریگه‌ری و بارئ وی نافی ږوونده‌ن. ئەفی نافی ژی دبیزنی (سه‌ره) كو ئەف ناهه وه‌ك (دیارکری) و پارسته‌ی ژی وه‌ك (دیارکه‌ره‌کی به‌رفره‌ه) ئه‌رکی خو دبین.

که‌واته ئەم دشیین ب فی شیوه‌ی پارستین هه‌فالنافی پیناسه بکه‌ین:

هه‌ر پیکهاته‌ك كو ئیک ژ به‌شین رسته‌یه‌كا نزمتر بیت كو گرییه‌كا نافیا دهرقه‌ی خو بده‌ته‌نیاسین، پارستا دیارکه‌رییا تیئه‌له‌کیشرییه. (Muhammad Ma'ruf, 1997: 253)

پارستین هه فالنافی ژ لایئ و اتایفیه گریداینه ب شارستیفه. چونکو چه ند لایه نه کئ فه شارستیئ سهرهیا گریئا نافیا رستی دياردکه ن.

پارستین هه فالنافی ب ریکا ئامرازئ گه هاندنی (کو) د کرمانجییا ژووری (گوفه را به هدینی) دا ب شارستیفه دهینه گریدان و ئهف ئامرازه دکه فیه دهستپیکا پارستین هه فالنافی و د شیاندایه بهیته ژیرن د وان باراندا کو پارستین هه فالنافی بو بکه ری شارستی دزفرن بیی کو باری سینتاکسیی خو ژ دهستبدن و واتایا وان ژی بهیته گوهورین:

وهك: - ئه و كو هه می كه سی من بوو، ده می ته نگافیاندا تانا من نه هات.

- ئه و هه می كه سی من بوو، ل ده می ته نگافیاندا تانا من نه هات.

پارستین هه فالنافی چ جاران ناکه فیه دهستپیکا رستا ئاؤز، هه تا ل وان باراندا کو ئامرازئ گه هاندنی ل گه ل بکارنه هاتبیت و ب شیوهیه کئ سهره کی دکه فیه نیقا شارستیئا:

- یهك ژ بابه تین سهخت و گرنگ کو په یوه ندییا راسته وخۆ ب دؤزا کوردانقه ههیه، سنووری کورستانیه.

یهك ژ بابه تین سهخت و گرنگ سنووری کوردستانیه

شارسته

کو په یوه ندییا راسته وخۆ ب دؤزا کوردانقه ههیه

پارسته

ههروهها پارستین هه فالنافی دشین ل دوماهیا شارستی ژی بهین. بهئ ههروهکی مه دیارکری چ جاران ل دهستپیکا شارستی ناهین، هه تا بیئ ئامراز ژی:

- يەك ژ بابەتین سەخت و گرنگ سنوورئ كوردستانییه، كو په‌یوهندییا راسته‌وخۆ
ب دۆزا كوردانقه هه‌یه.

* كو په‌یوهندییا راسته‌وخۆ ب دۆزا كوردانقه هه‌یه، يەك ژ بابەتین سەخت و
گرنگ سنوورئ كوردستانییه.

* په‌یوهندییا راسته‌وخۆ ب دۆزا كوردانقه هه‌یه، يەك ژ بابەتین سەخت و گرنگ
سنوورئ كوردستانییه.

هه‌روه‌ها د دیالیکتا ژووریدا ئامرازین خستنه‌سه‌رین (ا) بۆ نفسی می یی تاك و
(ئ) بۆ نفسی نیر یی تاك و (ین و یت و ید) ژى بۆ نفسین نیر و می یین كوم دبنه
ئه‌گه‌رئ گریدانا شارپستى ب پارپستین هه‌فانناقیه، وهك:

- ئەو كچا هاتی، گه‌له‌كا نازكه.

- ئەو كورئ ته دیتی، گه‌له‌كى زیره‌كه.

- ئەو ماسیین ته كپین، گه‌له‌ك ب تام بوون.

● ئه‌ركین پارپستین هه‌فانناقی:

پارپستین هه‌فانناقی ئه‌ركین بکه‌ری، به‌رکاری و هه‌فالكاری و دیارکه‌ری دبینن.

(كوردستان موکریانى، ۱۹۸۰: ۱۳۱-۱۳۲)، ب فى شیوی خاری:

أ. پارپستا هه‌فانناقی بۆ بکه‌رئ پستا سه‌ره‌كى دزفپیت:

- ئەحمەد كو هه‌فالی دلسوزئ من بوو، كوچكر.

ب. پارپستا هه‌فانناقی بۆ دیارکه‌رئ پستا سه‌ره‌كى دزفپیت:

- ئازایه‌تیا بئ وینه‌یا گه‌نجه‌كى كو د لاوینییدا ژيانا خو به‌ختكر، هه‌می حیبه‌تى
كرن.

ج. پارپستا هه‌فانناقی بۆ به‌رکاری پستا سه‌ره‌كى دزفپیت:

- وى پشیکا خو كو د ناف جهیدا نفاندبوو، هه‌لگرت.

د. پارستا هه فالنافی بۆ هه فالکاری (Adverbial) ئ پستا سهرهکی دزهریت:

- د وتارهکیدا کو من ل سهر کوږی زانیاری نفیسییه، باسی فی چهندی کریه.

● تایبهتمهندیین پارستین هه فالنافی:

۱- پارستین هه فالنافی هه می دهمان ل دویف وی گریی دکهفن کو زانیارییان سهبارت چهند لایه نه کین فهشارتییین وی گریی دهنه پروونکرن و نهف گرییه زی دشیت (ناف، جهناف، نامرازی نیشانه ... هتد) بیټ، وهک:
- نهو چهقی دریز کو شوربوو، شکهست.
- سهروکی نهسیی خو راگرت و نهوین دی زی کو ل دویفدا بوون، راوستیان.

۲- پارستین هه فالنافی چ جارن سهر به خو نینن. بهلکو هه می گافان په یوهندییه کا سینتاکسی و سیمانتیکی ل گهل گرییه کا نافییا رسته به کا دی یا هه ی، واته پارستین هه فالنافی وهکی رسته به کا لاوهکی ئمازی ب گرییه کا نافییا دهرقهی خو دکهن و دبنه به شهک ژ رستا سهرهکی.

بکه ر یان بهرکاری پارستین هه فالنافی ژ بهر هه بوونا وان د شارستیدا، بارا پتر بۆ دووباره نه بوونی دهینه ژیرن:

أ. گولا کو رهنگ و بیهن نه بیټ، ب کیر ناهیت.

ب. نه سرینی نهو گولا کو ته چاندی، چنی.

وشا (گول) د رستا (ا) دا بکه ره و د رستا (ب) دا بهرکاره و ژ بهر هه بوونا وی د شارستیدا، ژ بۆ سکیی و دووباره نه بوونی د پارستیدا هاتیه ژیرن.

۳- پارستین هه فالنافی وهکو دیارکه ره کینه، ب تنی جیاوازییا وان ل گهل ئیک نهوه کو دیارکه ره د چارچوئی گرییا نافییدا دهوری خو دبینیت و پارستا هه فالنافی وهک رسته به کی دکه فیهته دهرقهی گرییا نافییا شارستی، وهک:

أ. گوهارکی زیری یی جوانه.

ب. گوهارکی نه سرینی کو زیره، جوانه.

د رستا (ا) دا وشا (زېږ) وهك نافهكې ئهركې دياركهرى بو گړيا نافييا (گوهارك) ى
دبينييت و دبیته تهواوگهرئ وئ و د رستا (ب) دا پارستا (كو زېږه) ئهركې پارستا
ههفانافى بو سهرهيا گړيا نافييا (گوهارك) ى دبينييت.

۴- پارستين ههفانافيين ناسايى دانهيين ل دويڤ هز و ئارهزووا مهنه، واته د
شياندايه بهينه زېږن. ههروهكى چاوا دياركهر د رستا سادهدا دهيته زېږن بيى هندى
كو كار ل ريزمانهتيا وئ رستى بگهت، وهك:

أ- كچا جوان هات. (رستا ساده)

ب- نازاد كو ماموستايه، قوتابييين خو خوشدقين. (رستا ئالوز)

د فان ههردوو رستين سهريدا (أ و ب) وشا (جوان) و پارستا (كو ماموستايه)،
ئهركى دياركهرئ سهرهيا گړيا نافي دبينييت و زېږنا وان ژى كار ل ريزمانهتيا فان
رستان ناكهت.

● سهرهيا پارستين ههفانافى:

سهرهيا پارستين ههفانافى ب شيوهك ژ شيوين خارى دهيت:

نافى تايبهتى:

- نهحمه د كو ههفالى منه، گهلهكى زيرهكه.

جهنافى كسى:

- نهز كو هنده وهستيايمه، چاوه ل گهل وى بچم.

نافى گشتى:

- دل كو وهستياى و بي هيزبوو، كهته دافا وى.

ج- پارستين ههفالكارى:

ههفالكار وهك بهشهكى نهسهرهكى پشكداريى د پيکها تا رستاندا دكهت و وهكى
بهشهكى ناخفتنى، خودانى تايبهتيا مؤرفؤلوزى و سينتاكسى و واتايا خويه.

د رستا ئالۆز ژیدا، هه فالكار وەك بەشەك ژ رستا سەرەكى ب رپكا پارستى بەرفره ه (هراوان) دبیت. ئەف پارستەیه دبیتە دیارکەرئ فى هه فالكارى، واتە ئەم دشپین بیژین پارستین هه فالكارى، كارئ شارپستى پتر روون و دیاردكەن و دبەنە چەند بەشەك كو هەرنێك ژ وان روویەكئ رویدانا كارى دیاردكەن وەك (هۆ، دەم، مەرچ، و... هتد)، وەك فان بەشپین خارئ:

- پارستا هه فالكارئ دەمى
- پارستا هه فالكارئ جهى
- پارستا هه فالكارئ ئەگەرى (هۆیى)
- پارستا هه فالكارئ مەرچى
- پارستا هه فالكارئ نامانج (مەبەست)
- پارستا هه فالكارئ ئەنجام
- پارستا هه فالكارئ رادە وئەندازئ
- پارستا هه فالكارئ پپچەوانەیی (بەرؤفاژى)
- پارستا هه فالكارئ چەندایەتى و چاوايى
- پارستا هه فالكارئ ژبلییاتى (هەلاودپىرى، استثناء)

• پارستا هه فالكارئ دەمى:

ئەف پارستەیه دەمئ رویدان یان روینەدانا كارئ شارپستى دیاردكەت ب گریدانا وئ ب کارەكئ كو دەمئ وئ دیارە. واتە، دەمئ رویدانا كارئ پارستى دیار و ناشكرایە كا چ دەمەكە و ب رپكا وئ، دەمئ رویدانا كارئ شارپستى ژى دەپتە زانین و ئەم دشپین پارستى و شارپستى پاش و پپشېكەین.

ئامرازین گەهاندىن یین پارستین دەمى دروستدكەن، بریتینە ژ:

دەمئ كو، گاڤا كو، دەما كو، د وى دەمئ كو، هەر دەمەكئ كو، هەما كو، هەكو، هەما هەكو، پشتى هنگى كو، پشتى كو، بەرى هنگى كو، هەتا وى دەمئ كو، ژ وئ سالى كو، ژ وئ دەمژمیرئ كو، ئەو دەمژمیرا كو، بەرى هندئ كو، پشتى هندئ كو، فى گاڤئ كو، وئ گاڤا كو، ژ وى دەمى كو، ئىك نەقل، هەر دەمئ كو، گاڤا كو، هەر ئەو گاڤا كو، سپئدئ كو، سوبەهى كو، هەتا وى دەمى، وەكى (وەك)، كەنگى كو، ئەوہ كو، كو، هەتا، ژ نەشكەكئە،... هتد.

(کهنگی و هندی و ههتا) (صادق بهاءالدین، ۱۹۸۷: ۴۳۲)

- وهکی تو هاتی، نهز نقستبووم.

- ((ههتا راست ل راستیی گهپیا، دهرهوی جهی خوه گرت.)) (جگرخوین، ۱۹۶۱: ۱۰۱)

- تا بمینین، دی ههر بینین.

- ههتا مرنی، چاڤ ل کرنی.

د فان نمونادا (کو) هاتیه ژیرن بو سڤکی. بهلی د ئەسلدا ههبوویه.

- هندی کو بمینین، دی ههر بینین.

- کهنگی کو تو شیای، سهرا مه بده.

ئهوه و تا → (ta ,ewe)

(Ez dernekevtime ewe befir barî) (ÎBRAHÎM REMEZAN, 1988: 172)

(Em nivistin ji spêdê ta çukok çarê êvarî.) (serçawa pêşû: 172)

ههژی گوتنییه، د فان نموناندا (کو) دشیته بو سڤکی، بهیته ژیرن ب فی شیوی

خاری:

هندهك جارا نامرازی (کو) ل شیوی (ههکو) خو دیاردکتهت کو ههر ههمان پۆلی

سینتاکسیی هه. بهلی بکارهاتنا وی کیمتره ژ نامرازی (کو) و ههردووک زی بهرسفا

پرسیارا (کهنگی) ددهن:

- ههکو پۆزی ههلاتی، ههمی بهرهف کارین خو چوون.

- ههکو تو چووی، نهو زفریشه.

((رستهی شوین کهوتووی کات له رووی شوینهوه تاکه جیگهیهکی دیاری کراوی له

رستهی تیکهه دا نی یه، بهلگو دهکهووته پیش، پاش رستهی سهرهکی نیو رستهی

تیکههوه وهیا دهکهووته نیوان بهشهکانی رستهی سهرهکیهوه.)) (کوردستان موکریانی،

۱۹۸۶: ۱۵۵)، وهک:

۱/ پارستا دهمی ل پِشیا رستا نالوژدا:

کو بوهار هات، باغ و باغچه شیندبن.

پارستا دهمی شارپسته

۲/ پارستا دهمی ل دویف شارپستیدا:

ههست ب خوشیی کر، ههکو پرتووک خاندی.

شارپسته پارستا دهمی

۳/ پارستا دهمی ل نیفا شارپستی:

شهفهک ژ شهفین هافینی، کو ئەم ل سەر بانی نفستبووین، دهنگهک بِلند هات.

شارپسته

پارستا دهمی

شارپسته

شارپسته: شهفهک ژ شهفین هافینی، دهنگهک بِلند هات.

پارستا دهمی: کو ئەم ل سەر بانی نفستبووین.

● پارستا ههفالکاری جھی:

ئەف جۆره پارستهیه، جھی رویدان یان روینه دانا کاری شارپستی دیاردکته و ب هاریکاریا ئامرازین گه هاندنی یین (هەر جههکی کو، هەر لایهکی کو، کو ل فیره، کو ل مال، بو هەر جههکی، هەر جھی، هەر جههک، هەر جههکی، جھی کو، ئەو جھی کو، هەر عهردهکی کو،... هتد) ب شارپستیقه دهینه گریدان و بهرسفا پرسیارا (ل کیری، ل کیفه، ل کیدهری) ددهن. د فی جوړی پارستیدا، جھی رویدانا کاری پارستی دیاره، ل دویف فی چهندی جھی رویدانا کاری شارپستی زی دیاردبیت، نموونه:

- کورد کو ل عیرافی دژین، ژمارا وان گه لهکن.

- ئەلهو ل هەر جههکی بیت، هیلینا خو ل سەر بلندا هیان دروستدکته.

- نهسرین کو ل فیره قوتابیه، ب ئیکی دهرچوو.

- هەر جههکی کو چوویمی، من ئەو نه دیت.

- هەر جههکی کو روینی، ئەز زی دی روینم.

- هەر جھی کو تو بجیی، ئەز زی دی هییم.

- جھی کو چوویمی، گه لهکی خوشبوو.

- هەر نهردهکی کو بجمی، دی ته زی بهم.

● پارستا هه فالکاری ئه گهری (هۆی):

ئه هه جوره پارسته هه هۆ یان ئه گهری رويدانا کارى شارپستى دياردکته و ئامرازين گه هاندنى يين (چونکو، چونکه، چمكى، ژ بهرکو، ژ بهرهندي کو، ژ بو کو، ژ بهر وى چهندي کو، بو خاترا هندي کو، له ورا، له و، له و ما، ب ئه گهرى هندي کو، ژ ترسا هندي کو، بهه جته هندي کو، (هندي-هندي کو) ئه گهر واتايا ئه گهرى بگه هين، ب فى ئه گهرى کو،...هتد) پشکداريى د دارپستنا فى جورى پارستيدا دکهن و دبنه بهرسفا پرسيارا (بو، بو، ژ بهر چى، بوچى). به لى ئامرازين (چونکه، چونکو، چمكى) چ د نفيسينيدا و چ د ئاخفتنيدا، ب شيوه يه کى گشتى پتر ژ يين دى بکاردهين و ئه هه ئامرازه زى ل دهستپيکا پارستين ئه گهرى دهين.

نموونه بو پارستين ئه گهرى:

- ژ ترسا هندي کو زاروکى وى نه خوشبیت، گه له ک جلك کر نه بهر.

- ب هه جته هندي کو کارى هه ی، نه هاته فيره.

- ژ بهر وى چهندي کو نه شيا کارى خو نه جامبدهت، ل فه رمانگه هى هاته

دهر ئيخستن.

((له م جوره رسته ئالوزانه دا پارسته و رسته ی سه ره کى ده توانن شوينه کانيان

بگورنه وه.)) (صلاح حویز، ۲۰۰۶: ۸۶)، وهک:

- چمكى گه له ک يى نه خوشبوو، نه هاتبوو قوتابخانى.

- نه هاتبوو قوتابخانى، چمكى گه له ک يى نه خوشبوو.

- دان ب ملله تى کورد دانان، ژ بهرهندي کو ره گه ز په رستن.

ئه گهر ئامرازى گه هاندنى يا پارستا هۆی د رستيدا بهيته زيبرن، دى دارپستنا

سينتاکسييا رستا ئالوز تيکچيت و دبته رسته يه کا ليکدراو و ههروه ها ژ لايى واتاييقه

زى دى ده رپرينا ئه گهرى رويدانا کارى شارپستى لاوازتر ليهيته. (کوردستان موکريانى،

۲۰۰۴: ۲۲)، وهک:

- من تو نه فيى، چونکو ئه رکين خو بجه ناهينى.

- من تو نه فيى، ئه رکين خو بجه ناهينى.

- نه وى کار هه بوو، ژ بهرهندي نه هاته فيرى.

- نه وى کار هه بوو، نه هاته فيرى.

● پارستا هه فالکاری مهرجی:

ئەف جوړه ژى مهرجى پرویدانا کارى شارستى ديار دکهت. ئەو نامرازين گه هاندنى، ئەوين پشکدارى د دارشتنا فان جوړه پارستاندا دکهن، پيک دهين ژ (ئه گهر، هه کو، هه که، هه تا، هه تا کو، ب وى مهرجى... کو، وى گافى (وى دهمى)... کو، ب مهرجه کى کو، ب فى مهرجى کو، هه ده مه کى کو، کو، هه گافه کى کو، هندى کو،... هتد) کو دکه فنه دهستپيکا پارستا مهرجى:

- هندى کو زويتز کاربکهى، زويتز دى خلاسى.
 - هه گافه کى کو تو بهيى، دى ل زويتز دهم کارى ته برپقه بهم.
 - هه کهر ئەو دهرمانا بخووت، دى ساخبيت.
 - ئەه گهر کار بکهى، دى سه رکه فى.
 - هه تا کو (تا کو) نه چيه قوتابخانى، سه رناکه فى.
 - ب مهرجه کى کو ئەو بهيى، ئەز ژى دى هيىم.
 - ب فى مهرجى کو تو بچى، ئەو ژى دى چيىت.
 - وى گافى (وى دهمى) دى چمه ويى، کو ريزى ل من بگرن.
 - ب وى مهرجى ل گهل ته دهيم، کو من نازار نه دهى.
 - هه ده مه کى کو شه ر چيىبيت، جيهان دى ويىرانبيت.
 - هه تا کو نيقا دهستى ره شنه بيت، تاما ده فى خو ه شتابيت.
 - کو تو مرؤفه کى باش نه بى، کهس هه ز ژ ته ناکهت.
- د فان جوړه رستاندا، پارسته دببته رستا مهرجى و شارسته ژى دببته به رسقا مهرجى.

پارستا مهرجى وهكى هه مى جوړين دببين پارستان، ژ لايى پيکه اتنا سينتاکسيقه و ژ لايى واتاييغه، چ جارا تنى بکارناهيىت. چونكى واتايا وى يا ناتمامه و دارشتنا وى يا سينتاکسى ژى يا نيقه رويه (نيوه چله)، ژ به رهندي گرديديه ب شارستيقه:

- ئەه گهر مالا ته ژ شيشى بيت.

ههروهک دببين رستا ژوورى چافه رپى به رسقا (ئه گهر) دکهت، ههروهه ژ لايى دارشتنيقه ژى پيوستى ب تمامکرنويه، ژ به رهندي ئەف رستا خارى فى لايه نى بو پر دکهت:

- مالا خەلکی نەدە بەر بەرا.

((پۋستەى شوپن كەوتووۋ مەرج لە نيو پۋستەى تېكەل دا بو ھەموو پۋستە سەرەكچىكە دەگەرپتەو، نەك بو بەشك لە بەشەكانى.)) (كوردستان موكرىانى، ۱۹۹۰: ۷۳)

پارستا مەرجى بارا پتر ل دەستپىكا پستا ئالۆز دەپت واتە بەرى شارپستى دكەفیت. بەلئ ھندەك جارا دشىت جھى خو ل گەل شارپستى بگھوورپت كو ئەف دياردەپە ژى يا كېمە.

- دئ كەفیت، ھەكە پى نەحەسىا.

- ھەكە پى نەحەسىا، دئ كەفیت.

ھەژى گوتنپپە ھندەك جارا ئامرازى مەرجى د پستیدا دەپتە ژپرن، بەلئ ئەم ژ لایئ واتاپپە دزانين كو ئەفە پستەپەكا مەرجپە و د ھزرا خودا ھەست ب فى چەندى دكەپن:

- ((نان نەبا، ئاگر نەبا، جھ نەبا، ئەم نەتھاتپنە فپرە.)) (مسعود سعید، ۲۰۰۶: ۱۶۸)

- قوتابپەكى زپرەك نەبا، سەرنەدكەفت.

بەلئ ھندەك جارا ژى چپدپپت ئامرازى مەرجى د ھندەك پستپن مەرجپدا بەپتە ژپرن، ب تاپبەتى ئەو پستپن كو كاری پستا كاری مەرجپپى وان ب پپژا دانانى بپت، فپچا چ ئەرى بپت پان نەرى:

- ئەگەر ب باشى بھوینى، دئ سەرکەفى.

- ب باشى بھوینى، دئ سەرکەفى.

((بەلام ئەم لابردنە بو ھەموو پستەپەك نابى، بە تاپبەتى ئەو پستە مەرجپپانەى كە كاری (پستەى كاری مەرج) پان پپژەكەى ئپخبارى پە.)) (نازاد پەمەزان، ۱۹۹۹: ۴۶)، وەك:

- ئەز ناچم، ئەگەر تو دچى.

* ئەز ناچم، تو دچى.

- ئەز دئ وانا نفپسەم، ئەگەر پەرتووكى بپنى.

* ئەز دئ وانا نفپسەم، پەرتووكى بپنى.

ههژی گوتنییه کو نامرازئ گه هاندنی یئ مهرجی، ههمی گافا ل دهستپیکا پارستا مهرجی دهیئت. بهس تنئ د وان باراندا نه بیئت کو پتر بایهخ و گرنگی ب بکه ریئ پارستی بهیئه دان. د وی دهمیدا بکه دهیئه پیش نامرازئ گه هاندنی، بهئ نهف شیوه زی کییم بکار دهیئت:

- زهلامی نه گهر نه رکه کی مهزن د دهستدا نه بیئت، چ جارا میدالیایا تیپا شهره فی ب دهست خوفه ناهینیت.

پارستا مهرجی دبیته دوو جوړ:

۱- پارستا مهرجییا رووداو ته واو:

((نه وهیه که به دهینانی نه نجامه که کراوه بی و زور ریئ تی بچی.)) (که مال میراوده لی، ۲۰۰۷: ۱۷)، د فی جوړئ پارستیدا، نهو مهرجی کو د ناف پارستیدا هاتی، رووداوین وی د ناف شارستیدا رویداینه یان د داهاتووویه کی ب لهز (خیرا) روویددن. گرییا کارییا شارستی و پارستا مهرجییا رووداو ته واو یان (راسته قینه)، ههمی دهمین کاری ب خوفه دگریت، ب تنئ دهمی رابردووی دانانی نه بیئت، کو د فان باراندا ل گهل شارستی بکار ناهیئت:

- نه گهر من پاره هه بیئت، دی سهاره کا باش کرم.

- نه گهر بی نه حه سیا نهو بخو دی که فیت.

ب- پارستا مهرجییا رووداو ناته واو (گریمانه بی):

((نه وهیه نه نجامه که پیچه وانهی دروسته. شتیکه نه بووه.)) (که مال میراوده لی، ۲۰۰۷: ۱۷)

د فی جوړئ پارستیدا نهو نه گهرین هاتینه روونکر و باسکر، نهوین کو بووینه نه گهری روینه دانا (نه هاتنه دی) خو زیاتییا رووداوی (خوزگهی رووداو) و دیاردا شارستی و دهمی وی زی رابردووی دانانییه. وهک:

- نه گهر من پاره هه بایه، دا سهاره کا باشر کرم.

- نه گهر من وانین خو نفیسیبان، دا نه نجامه کی باش ب دهست خوفه هینم.

ههژی گوتنییه کو هندهک جارا بو دوو پاتکرنا مهرجی د ناف پارستا مهرجی، مهرج و سویند، ههردوو پیگفه دهین.

- بخودی هه که تو نه خوی، نه ز زی ناخوم.

نوكه زى دئى هندەك پوونكرنا سەبارەت ئامرازىن مەرجى يېن (ئەگەر، كو، تا)

دەين:

۱- ئامرازى ئەگەر (هەكو، هەكە):

ئەف ئامرازە ب بەيترىن و بەربلاقتىن ئامرازى مەرجى د بكارهاتنا وان د دارشتنا رستا مەرجىدا دەيتە هژمارتن. ئامرازى (ئەگەر) ژ دوو بەشان پىكەتايە، ژ (ئە) و (گەر). بەلگە زى بۇ فى چەندى كو ئەف ئامرازە، ئامرازەكى لىكدراو، ئەفەيە كو (گەر) هندەك جارا ب تنى بكاردهيت ب تايبەتى د زمانى هوزانىدا. پىتا ((ئە)) زى بۇ دووپاتكرنى بكاردهيت و هيزا فى ئامرازى ب پىتا ((ئە)) پترە ژ هيزا وى بىي فى پىتى. د هندەك گوڤهرا ئامرازى نەفى (مە) وەردگريت و (مەگەر) دروستدەكت. (حوسىن: ۲۰۰۵: ۵۱۲)، هندەك جاران د گوڤهرا بەهدىنىدا ئامرازى (ما) ل جەي (مەگەر) بكاردهيت، وەك:

- ما من نەگوتى تە، وەرە دەف من.

((هەگەر، گەر، هەكە، هەركە)) ل كرمانجىدا هەنە و ژ شىوين دىيىن ئامرازى گەهاندى يى گشتيى (ئەگەر) دەينە هژمارتن. ئامرازى ئەگەر گشتيى و (هەكە) د بەرەمىن ويزەي يېن كوردىن سورييدا زى بەرچاڤدەكەڤيت. (ك.ك. كوردوڤيڤ، ۱۹۸۲: ۲۵۷)، د گوڤهرا بەهدىنىدا تنى هەر سى شىوين (ئەگەر، هەكە، هەكو) بكاردهيت، ئامرازى (هەكو) هەم بۇ دەمى، هەم بۇ مەرجى بكاردهيت، بەلى واتايا دەمى تىدا ب هيزترە.

ئەف ئامرازە سەرەراي هندى كو ئامرازى مەرجىيە، هندەك جاران د رستىدا دەردەكەڤيت بىي هندى كو واتايا مەرجى هەبىت، وەك:

- تو خودى، هەگەر تو بۇ من پەرتووگەكى نەهينى.

- هەكە تو بەيى يان نەهينى، ب كەيڤا تەيە.

د فان رستاندا ئامرازى (ئەگەر) هاتىە بىي كو واتايا مەرجى هەبىت. د رستا ئىكى داواكارى و پارانەوہ يا تىدا و رستا دووى هەلېژاردنى دگەهينىت. ئەف ئامرازە دشىت جەي هەمى ئامرازىن دىيىن مەرجى بگريت بىي هندى كو ژ لايى دارشتن و واتايېڤه كار ل رستا مەرجى بكت. چونكو هەر هەمى ئەركى (ئەگەر) دىين، وەك:

- (هەكە، ئەگەر، هەكو) پەنجەرە فەبىت، بايەكى هوين دەيتە ژوورڤه.

- قوتابى (هەتا، هەتا كو، ئەگەر) نەخوينىت، سەرناكەڤيت.

ههژی گوتنییه ئهگهر ئامرازی (ئهگهر) ل گهل ههر رستهیهکی درکهفیت بۆ هندی کو واتایا مهرجی ههبیت، پیویستی ب دوو کاران ههیه. ئه و ژێ کاری مهرجی و کاری بهرسفا مهرجی، که واته ب هیج شیویهکی (ئهگهر) د رستا مهرجیدا بیی کار نینه. (یهکیک له تایبهتیهکانی ئامرازی (ئهگهر) ئه وهیه، کاتی لهگهل کاری رابردوو له رستهی مهرجیدا بهکارهات، کارهکه له شیوهدا رابردوو دهییت، بهلام له واتادا رانهبردوو⁽¹⁾)) (فهراهیدوون عهبدول، ۱۹۹۷: ۲۰۴)

۲- ئامرازی (گو):

ئامرازی (کو، ههکو) کو ئامرازی گههاندنی یین دهمینه، ل دویف دیاردا چوونهناقیهک وهکی ئامرازی مهرجی د پارستا مهرجیدا، جهی ئامرازی (ئهگهر) بۆ هه مان مه بهست دگرن.

- کو تو هاتی، پارین ته دی دهمهفه.

بهی پشکداربوون و رۆی فی ئامرازی د دارشتنا رستا مهرجیدا، گهلهک کیمتر و لاوازتره ژ ئامرازی (ئهگهر).

ههژی گوتنییه بیژین هندهک جارن د شیاندایه ب گوهورپینا ریژا کاری پارستین دهمی یین رستا ئالۆز، فان پارستان بگوهورپین ب پارستین مهرجی، وهک:

- ههکو من تو دیتی، دی من گهشبوو.

- کو من تو دیتی، دی من گهشبوو.

ئهگهر ئه م ل فان رستان وردببین، دبیین کو فان رستان ژبلی واتایا دهمی چ واتایین دی نین و دوورن ژ واتایا مهرجی. بهی د شیاندایه ب گوهورپینا کاری رستا کاری مهرجی و بهرسفا مهرجی واتایا مهرجی بدن، وهکی فان رستین خاری:

- ههکو (سالی جارهکی) ته ببینم، دی من گهشدبیت.

- کو ته ببینم، دی من گهشدبیت.

(۱) چونکو گهلهک جار رهگی کاری ل رستیدا رابردوویه ل دویف شروقه کرنا ریژمانی، بهی رووداوا وی رستی ل دهمی داهاتوو رویددهت، وهک: (ئهگهر ئه ز هاتم، دی ته بینم) و بهروفازی فی چهندی، بۆ مه دهردکهفیت کو دهمی داهاتوو و رابردوویی فیزیایی جودانه ژ بی ریژمانی.

ژ ئه نجامی فی گوهورپینی، رستین نافیری واتایا مهرجی ددهن، ژ فی چهندی ئهم دگه هینه فی ئه نجامی کو بو دارشتنا رستا مهرجی ب فی ئامرازی، ب کیمیشه پیدفیه کو کاری رستا کاری مهرجی ب ریژا دانانی بیت.

۳- ئامرازی تا کو (ههتا، ههتا کو):

ئهف ئامرازه زی پشکداریی د دارشتنا رستا مهرجیدا دکهت:

- ههتا کو پیکوئی نهکهن، سهرناکهفین.

- ههتا خانیی خوه نهفروشم، نهز ناچمه گوندی.

ک.ک. گوردویف فان ئامرازا وهک ئامرازی گه هاندنی بین دهمی باس دکهت. بهی د

فان رستین سهریدا بو مه دیاردبیت کو سهره پای هندی کو واتایا دهمی ددهن. بهی

واتایا مهرجی تیدا ب هیژتره.

گه لهک جارن (تا) ل جهی (ههتا، ههتا کو) دهیته گوتن.

- تا تو نه هیی، نهز ناهیم.

ههژی گوتنییه کو ههمی نهو رستین مهرجی بین کو ئهف ئامرازه پشکداریی د

دارشتنا واندا دکهت، ریژا کاری (رستا کاری مهرجی) ههمی گافا دانانیه، چ ئه ری بیت

یان نه ری.

- ههتا کو ئهف جوړه دهر وونه بمین، جبهان ژ نافچوونی دویردکه فیت.

د کرمانجیا ژووری (گو فهرا بادینی) دا، گه لهک جارا هندی (هنگی) ل جهی (ههتا،

ههتا کو) بکاردهی و پارستا مهرجی دروستدکته.

- ((هنگی زورؤ آغابی، خانیی مه آفا نابی)). (جگر خوین، ۱۹۶۱: ۱۰۱)

• پارستا هه فالکاری ئامانج (مه بهست):

ئهف جوړه پارسته یه مه بهستا رویدانا رستا سهره کی (شارستی) رووندکته ((رسته ی

شوین که وتووی نیاز بو کاری بهشی گوزاره ی رسته ی سهره کی دهگه ریته وه.

(کوردستان موکریانی، ۱۹۸۶: ۸۵)، ئامرازی گه هاندنی: (بو هندی کو (بو هندی)، ژ

بو هندی کو (ژ بو هندی) ههتا کو، ب مهرما وی چهندی کو، ژ ترسا وی چهندی کو،

نهوهكو⁽¹⁾ (نهكو)، ب مه‌رما هندئى كو، ژ بوكو، ژ بهر وئ چهندي كو، كو، دا كو، ...هتد)، د فى جوړئ پارستيدا بكاردهين:

- نه‌ز دجه قوتايخاني، ژ بو هندئى كو وانا بخوينم.

- نه‌م راپهرينئ دكهين، هه‌تا كو كوردستانئ رزگاربه‌ين.

- ((Çimen baş dixuîne daku zûka serbikeve.)) (ÎBRAHÎM REMEZAN, 1998:173)

- وه‌ره فيره، دا كو ته ژ نيژيك ببينم.

- د فى نمونويدا پارستا (كو ته ژ نيژيك ببينم) مه‌رما (هاتنئ)يه.

- فه‌هاد هاته فيره، هه‌تا كو (هه‌تا، دا كو) وانا بخوينيت.

- ((Qenco hesp ê xue firot ku mihînekê bikire.)) (REŞÎD KURD: 1990: 112)

- چوومه بازاری، بو هندئى كو جلکا بکړم.

- ژ ترسا وئ چهندي كو د تافيرني‌دا سه‌رنه‌كه‌فیت، وانين خو ب باشى خاندن.

• نهوهكو (نهكو) (ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كان، ۱۹۷۶: ۲۵۲)

- نه‌و ژ فى باژيري ره‌فى، نهوهكو بهي‌ته گرتن.

- دارا چوو بازاری، كو هندهك سيڤا بکړيت.

- ژ بهر وئ چهندي كو د تافيرني‌دا سه‌ربكه‌فیت، وانين خو ب باشى خاندن.

• پارستا هه‌فالكاري نه‌نجام:

نه‌ف پارسته‌يه نه‌نجامئ رويدانا كاري شارستئ دياردكه‌ت، واته دببته نه‌نجامئ

شارستئ. نه‌و نامرازين پشكداريئ د دارشتنا فان جوړه پارستاندا دكه‌ن پي‌ك دهين ژ:

(ژ بهر هندئى، له‌ورا، له‌وما، ژ بو فى نيكي، دا كو، ب وى شيوه‌ى كو، هه‌تا كو، ...هتد.)

(۱) ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كاني كوړ، ده‌مى باسى نامرازئ (نه‌ك و نه‌وه‌ك) ل دبالكتا ناقه‌راست دكه‌ت، دببزي‌ت: د شيون ناخفتين ديبين كورديدا، فى نامرازى شيون دى ژى هه‌نه، وه‌ك (نه‌وه‌كو، نه‌وه‌كى، نه‌وه‌كه، نه‌كو، نه‌وه‌كونى، نه‌وه‌كيني، ...) و فى نامرازى، ب نامرازئ نه‌فى ته‌عليل ددانيت. (ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كان، ۱۹۷۶: ۳۵۳)

پارستا ئەنجام بۆ بەشەك ژ بەشەين شارپستى نازقپريت، بەلكو بۆ ھەمى شارپستى دزقپريت. د شياندايە د فى جوړى پارستىدا، د ھندەك نموناندا جھى شارپستى و پارستى بگوھوورپين:

- ئەو كەلاندىن، دا كو لاو چيپين.

- دا كو لاو چيپين، ئەو كەلاندىن.

((پارستە ديارخەرەكانى ھۆ و ئەنجام پيچەوانەى يەكترن، واتە ئەگەر شارپستە و پارستەكانيان ئالوگۆر بکەين لەگەل گۆرپنى ئامرازە ليکدەرەكانيان، پارستەكانى ھۆ و ئەنجام ئالوگۆر دەين)) (عەبدووللا حوسين، ۲۰۰۶: ۴۲)
نمونە:

- ئەو نەخوشبوو، لەورا نەھات. (ئەنجام)

- ئەو نەھات، چونکو نەخوشبوو. (ھۆ)

- ئەم ئيکگرتى نينين، ژ بەرھندى سەرناکەفين. (ئەنجام)

- ئەم سەرناکەفين، چونکو ئەم ئيکگرتى نينين. (ھۆ)

● پارستا ھەفالكارى رادە و ئەندازى (پيوانە):

ئەف پارستەيە رادە و ئەندازا رويدانا كاري شارپستى دياردکەت، واتە بوار و سنوورى کارکرنا وى دەستنيشاندکەت. ئەو ئامرازين گەھاندنى يين پشکداريى د دارپشتنا فان جوړە پارستاندا دکەن، بریتينه ژ: (کو، ھەتا، ھەتا کو، ھەتا وى رادى کو، ھندى کو، ھەرچدند کو، ھەتا وى رادى کو، ھەتا، (ھەتا کو) ئەگەر واتايا رادى بگەھينن)، ھەتا وى جھى کو، ھەتا وى رادەى کو، ھەر ئەو رادى کو، ھندى کو، پتر ژ وى چەندى کو، کيمتر ژ وى چەندى کو، ئەو چەندا کو، ھەتا وى رادەى کو، ھەر ھندە کو، ب رادەيەكى (کو)، وەك:

- ھندى کو يا جان بوو، ھەمى حيبەتى بيوون.

- ھەرچەند کو (ھەرچەند) پيدفييه، رايانانا بکە.

- ھەر ھندە بۆ ھاتەکرن، کو ژ برسا نەمریت.

- ھندى کو شيای، خو وەستاند.

- ھەتا وى رادەى کو دشيى، وانا بخوينە.

- ههتا وی جهی کو بشیم، دی هاریکاریا ههوه کهم.
- من پتر ژ وی چهندا کو ته گوتی، وانه نقیسین.
- هه ر ئه و چهندا کو ته گوتی، من ب کارهینا.
- ئه و سووندی کو ته حهوش بی شیشتی، ههتا کو (ههتا) دهه میترا دریژه.
- باژیړی مه ب رادهیهکی کو جهی سهرسورمانییه، پیشکهفتیه.

● **پارستا ههفالکاری پېچهوانهیی (بهروفازی):**

ئهف پارستهیه بهروفازی شارستییه. پارستا پېچهوانهیی ئه و باری ئالۆزی د ناف رستا ئالۆزدا (تیکهل) دهستیشاندکهت کو کوسپ و ئاستهنگ هاتینه پیشی. بهی د راستیدا و گهلهک باراندا زالبوون ب سهر وی دهیته نیشاندان.

پارستا پېچهوانه و شارستا د ناف رستا ئالۆزدا، ههردووک پیکفه، بارودوخی نیشانددهن. بهی ئیک ژ وان کوسپ و ئاستهنگان دهردبریت و ئهوا دی ب شیوهیهکی گشتی، سهرکهفتن ب سهر وان کوسپان یان گوهندان ب وان ئاستهنگان دیاردکهت. پارستا پېچهوانهیی راستیا باری رویدانی نیشانددهت. بهی شارسته واتایا دزایهتی، یان بهروفازی فی ههلوپستی دهردبریت. ئهف دهرئیخستنا دزایهتی (دژباره)، دوو جوړه دهربرینی دیاردکهت، بو نمونه بو رویدانهکا وهکی (باران بارین) و (رۆژهلاتن) ل پارستا پېچهوانهیییدا و شارستا د ناف رستا ئالۆزدا، هه ر ب ئیک جوړ دژواتایی دهردبریت د پارستا مهرجیدا، بو نمونه:

- ئهگه ر باران باری، سهیرانا خو ناکهین.

- ئهگه ر رۆزی ههلات، سهیرانا خو دی کهین.

بهرامبه ر فان دوو بارین ریکهفتییین رستا ژووری د پارستا پېچهوانهدا، هه ر ب

ئیک جوړ دهینه پیشاندان:

- هه رچهنده باران زی بهیت، سهیرانا خو دی کهین.

ئهف پهیهوندییا دزیهک (دژبار) یا د ناف رستا ئالۆزدا، کو د نافههرا شارستی و

پارستا پېچهوانهدا هاتیه دهربرین، فی جوړی رستی ل رستا لیکدراواپېچهوانهیی نیزیک دهت. بهی جیاوازییا د نافههرا رستا ئالۆز و رستا لیکدراوا پېچهوانهدا ئهوه کو

هەر دوو رڤستين ليكدراو ب شيويهكي يهكسان هاتينه دارشتن و نهو بارئ تيدا هاتيه
دهربرين، ب رادهيهكي گهلهك ناشكرا هاتيه نيشاندان.

ژ بهر في چهندي جياوازييا پيچهوانهيا د نافهرا واندا هاتيه ژنافرن، ههرچهنده
نامرازين سينتاكسيين (بهلي، لي) ب شيويهكي بهرفره د ههر دوو جوړين رڤستين
ليكدراو و ئالوزدا بكاردهين. دا سهرنج ل في رستا ليكدراو خارئ بدهين:

- نهز مژويلي ناخفتني بووم، بهلي ناخفتنا من بري.

نهو نامرازين پشكداريي د پارستا پيچهوانهيدا دكهن، پيك دهين ژ: (ههرچهنده،
سهرهراي في چهندي كو، سهرهراي هندي كو، د سهر في چهنديراكو، ههرچهنده كو، خو
ههكه، بي هندي كو، د سهر هنديرا كو، ل گهل هنديزي كو، هندي كو (نهگهر واتايا
پيچهوانهياي بگههينيت)، خو وي دهمي كو، ههرچهنده كو، ل گهل هندي كو،... هتد.)
وهك:

- د سهر في چهنديرا كو من كارئ هه، بهلي دي ل گهل هه وه هييم.

- نهگهر نهو بهيته فيره، چ سوودهك نينه.

- د سهر هنديرا كو گهلهك راهينان كرينه، بهلي گهلهك سوود زي ودرنهگرتيه.

- نهز جوومه سهيرانئ، ههرچهنده دي من ل سهرنهبوو.

- هندي كو داخواز زي كر، بهلي داخوازا وي بجهنههينا.

ههزي گوتنييه نامرازي گهاندني (ههرچهنده كو، ههرچهنده) ل دياليكتا كرمانجيا

ژووري ب تايبهت گوڤهرا بههدين ب شيويهكي بهرفره بكاردهيت.

- ههرچهنده كو (ههرچهنده) تهمهني وي گهلهكه، بهلي عاقلئ وي كييمه.

ههمي دهما پارستا پيچهوانهياي دكهفته دستپيكا رستا ئالوز و چ جاران نهشيت ل

نيشهك يان كوتاييا شارستي بهيت، خو ل وي دهمي كو هم نامرازي گهاندني زي

ژيبهين. پارستا پيچهوانهياي د نافر رستا ئالوزدا بو ههمي شارستي دزفريت، نهك بو

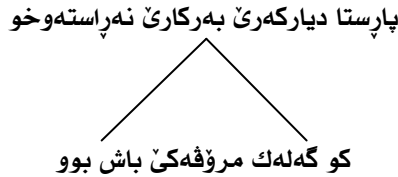
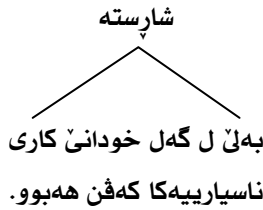
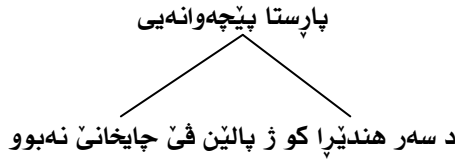
بهشهك ژبهشين وي:

- ههرچهنده رۆژ نيزيكي ئافابووني بوو، بهلي گهرمايا وي ژ بهر في چهندي نهبوو.

هندهك جارا د رستا ئالوزدا، پارستين جوړين دي زي ل گهل پارستا پيچهوانهيدا

دهين كو زيدهتر مهبهستا پارستا پيچهوانهياي سهبارت شارستي رووندكهن:

- د سهر هنديړا كو ژ پالين في چايخاني نه بوو، به ل ل گهل خوداني كاري، كو گه لك مروڤه كي باش بوو، ناسياريه كا كه فن هه بوو.

هه روه ها ل گهل في جوړي پارستي، كو ب هاريكاري امارزين گه هاندني (هه رچه ند كو، د سهر في چه نديړا كو،...) هاتينه دارستن، بارا پتر، شارسته ب امارزين ليكده رين پيچه وانه يي { به ل ل (ن)، ل گهل هنديړي، د سهر هنديړا ژي، ژ بهر هنديړي } دست پيد كه ت.

- هه رچه نده كو نازادي نه وزاد دقيا، د سهر هنديړا ژي سلافنه د كړي.

- هه رچه نده شاگرد ي نيكه مي هه ر سال نه ز بووم، ل و هسا ژي ژ بهر نه بوونا كتيب و قه له م و ده فته ران، نه شيام خواندنا سه ر هتايي خلا سبه كم.

- نه و امارزين گه هاندني نه وين كو پشكداري د دارستنا پارستا پيچه وانه ييدا دكهن، دشين جهين خو ل گهل نيك بگهوورن بي هندي كو بار ي دارستنا سينتاكسييا وان تي كجيت، يان وانا و جه ي وان بهي ته گو هوورين.

ههروهه ئامرازى (كو) نهگهه ب واتايا (وهسا كو، ب وى شيوهى كو، ب شيوهيهكى كو، وهسا...ههروهكى كو)بيت، دشيت پارستا ههفالكارى چهندايهتى و چاوايى دروستبكهت. بهلى د فى دهميدا نهف ئامرازه دنبه دوو پرتك ب فى شيوهى: (وهسا...كو، وى شيوهى...كو، ب شيوهيهكى...كو، وهسا...ههروهكى كو) وهك:

- وهسا چوو، كو چ جارا نهزفريت. (وهسا...كو)
- وهسا چوو، ههروهكى (ههچكو) باپيرى من چوو. (وهسا...ههروهكى)
- ب شيوهيهكى (وى شيوهى) چوو، كو كهس پى نهحهسيا. (ب شيوهيهكى...كو)

● پارستا ههفالكارى ژبليياتى (ههلاودپرى، استثناء):

نهف جوره پارستهيه ل گهل ئامرازين گههاندنى يين ژبليياتى دروستدين و يهكلاكرنا كارى شارستى دياردكهه. ئامرازين گههاتدننى يين پارستين ژبليياتى نهفهنه: (ئيللا، ئيللا كو، ژبلى كو، ژبلى هندى كو، كو... هتد). فان ئامرازا قابلهكى چهسپاي ههيه و ناهينه پيش و پاشكرن، وهك:

- نهف كاره ناهيته نهجمدان، ئيللا كو ته بقت.
 - ئيللا كو ته بقت، نهف كاره ناهيته نهجمدان.
 - ژبلى هندى كو نهو دهستين خو دههژينيت، چ كارهكى ناكهت.
 - چ كارهكى ناكهت، ژبلى هندى كو نهو دهستين خو دههژينيت.
 - ژبلى كو نهو هاتبوون، دوو ههفالين خو زى هينابوون.
 - دوو ههفالين خو زى هينابوون، ژبلى كو نهو هاتبوون.
- د هندهك رستين ئالوزين فى جورى ژيدا، نهو دشين ئامرازين ليكدهرين پيچهوانهيه د دهستپيكا شارستيدا بينين، وهك:
- ژبلى كو مرؤفهكى نهگوهداره، بهلى (ل گهل هندى، سهرهراى هندى) گهلهكى زيرهكه.

۸) جياوازييا رستا ليكدراو و رستا ئالؤز:

د رستا ليكدراودا لآرسته ب شيويهكى زنجيرى پيڭشه هاتينه گريدان ب ريكا نامرازهكى ليكدمر (و، بهئى، يا، ...)، واته د بارى دارشتا ريزمانيدا وهكى ئيكن و ههروهها ئهركهكى ريزمانييى ههفپشك يى هه. ئه و نامرازى د رستا ليكدراودا بكاردهيت، بو هيج ئيك ژ وان لآرستا نازفريت. هههچهنده ژ لايى دهرپرينيقه ل گهل رستا دووى دهيته گوتن و ئهگهر ئه م فى نامرازى ژيبهين، هه ئيك ژ وان رستان، رستين سهربهخونه:

- ئازاد هات و وانه نقيسى.

لآرسته ۱ لآرسته ۲

بهئى د رستا ئالؤزدا لآرستهيهك گريدايى ب لآرستا ديقهيه. و ئهف لآرستهيه ناهاوسهنگن، واته ئهركهكى ريزمانييى ههفپشك نينه كو ئيك ژ وان لآرستان سهرهكييه و دبيژنى شارسته و لآرستا دى لآرستهيهكا لاوهكى و بهنده كو دبيژنى پارسته. ئهف پارستهيه دياركه ر و پوونكهريى واتايا بهشهك ژ بهشين شارستيه و وهكى وشهيهكى بو شارستى ليدهيت و هه لگريى ئهركهكى (بكه ر، بهركار، ههفالكار، ...) ييه:

- دهمى كو ئه و هاتى، من وانه دنقيسى.

پارسته شارسته

۹) پهيوهندييا لآرستين رستا ئالؤز (شارستى و پارستى):

پارستى ل دويف شارستى سى شيوه ههنه، يان پيشينه: واته بهرى شارستى دهين، يان پاشينه: واته پشتى شارستى دهين، يان زى نيقه كينه: واته د نيقه كا كه رستهين شارستيدا دهين، ب فى شيوى خارى:
أ- پارستين پيشين (بهراهيكى) _____ كو بهرى شارستى دهين، برتينه ژ:

• ئهوين كو ههفالكارين دهمى و جهى و پيچه وانه يى و مهرجينه، وهك:

نمونه بو پارستا ههفالكارى دهمى:

- ههكو هاتى، هه مى كار كرن.

- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاری جھی:
- ههر جھی کو رپوینی، ئەز ژى دئ رپوینم.
- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاری مەر جی:
- ئەگەر بچی، دئ گههیی.
- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاری پیچەوانهیی:
- ههر چەندە من کار یین ههین، د سەر فی چەندیڤا دئ ل گەل ههوه هیم.
- ههر چەندە تەمەنی وی گەلەکە، بەئ یی بی عاقلە.

• ئەو پارستین کو ههفالکارین هویی و مەبەستن:

- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاری هویی:
- ژ بەر کو نهشیا کاری خو ئەنجامبەت، ژ فەرمانگههیی هاته دەرئێخستن.
- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاریا مەبەست:
- بؤ هندی کو جلکا بکرم، چوومه بازاری.

• ئەوین کو ههفالکارین چەندایهتی و چاوايينه:

- نمونہ بؤ پارستا ههفالکاری چەندایهتی و چاوايي:
- ههروهکی کو تە گوتی، من وهکر.

ب- پارستین نیفهکی (نافهراست) _____ کو د نیفهکا کەرەستین شارستیدا دهین.

• ئەوین کو پارستین ههفالنافينه:

- ئەو زارۆکی کو ل فییره، خارزایی مهیه.

ج- پارستین پاشین (دوماهیکی) _____ کو پشتی شارستی دهین.

بریتینه ژ:

- نھوین کو ههفالکارین هویینه:
- د مالدا مام، چونکو ماندیووم.
- نھوین کو ههفالکارین مه بهستن:
- چوومه قوتابخانی، دا کو وانا بخوینم.
- نھوین کو ههفالکارین ژبلیاتیینه:
- ههمی دهینه سزادان، نیلا کو داخازا لیووورینی ژ من بکهن.
- نھوین کو ههفالکارین چه نادیه تی و چاواپیینه:
- نهو زهلامه کی خرابه، ههروهکی ته دیتی.
- نھوین کو ههفالکارین رادی و نه نادیینه:
- فهراهی رده تاره کا وسه کر، ههتا وی رادهی کو ههمی ژ بیزاربوون.
- نھوین کو پارستی هه فالناقیینه:
- نهو زهلامه که کو ههمی وی دنیا سن.

(۱۰) بهر فراهکرنا رستی:

د شیاندایه سه رهیا گرییا نافی، د رستا ساده دا ب وشه یه کی یان ب گرییه کا دیبا نافی روونبیت و سیفته ته کی دیارکهت، نهف سه رهیا گرییا نافی دبیته (دیارگری) و که رهستا دی ژی دبیته (دیارکهه)، نهف گرییه ژی، ب گرییه کا بهر فراهگری دهیته نیاسین و دیارکهه دچپته د ناف دارشتنا فی گرییا نافی. دیارکهه ژی که رهسته یه که کو ل دویف نارزهوویا مهیه و دشیت بهیته ژیرن، بی کو نهو رسته ژ لای ریزمانیقه تیکبچیت، وهک:

- بهه هارا نهف ساله خوشبوو.

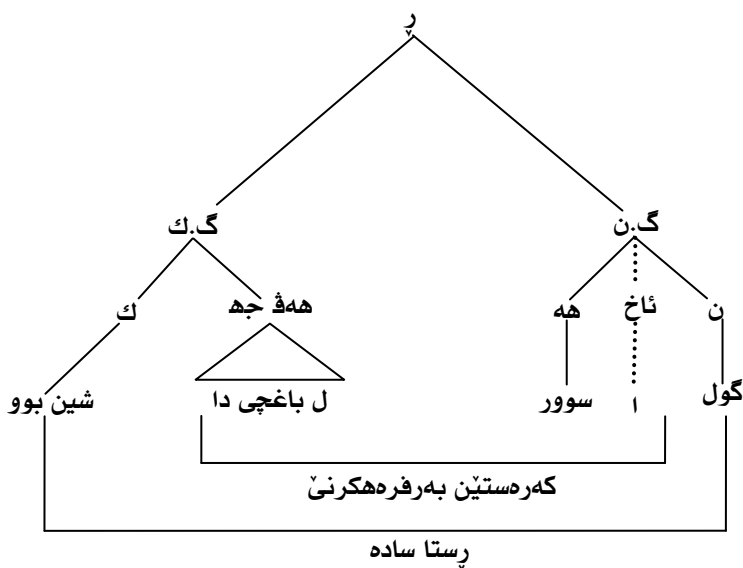
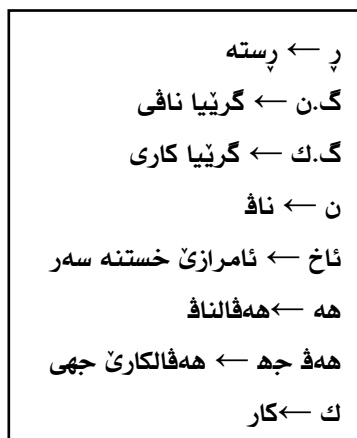
د فی رستی، وشا (نهف ساله) یا چوویه د ناف دارشتنا گرییا نافییا فی رستی دا و سه رهیی وی (بهه هارا)، ب هاریکاریا مؤرفیما (۱) یا خسته سهه دیارگریه، ژیرنا وی (نهف ساله)، کار ل باری ریزمانییی رستی ناکهت:

- بهه هار خوشبوو. (صلاح حویز، ۲۰۰۶: ۷۹)

ههروهها ب في شيوهي چاوه گري دسيت بهيته بهرفرههكرن، ژمارهكا بي کوتايييا
 وشا و گرييا زي دشين پشكداريي د بهرفرههكرنا رستادا بكن و رستهكا ساده يا
 بهرفرههكري پيكيبنن كو ژبلي بڪهر و كاري، كه رستين دي وهك { بهركار (ئيگسه ريان
 نهئيگسه ر)، هه فالناف، هه فالكار،... } به شداري د پيگهاتنا ويدا بكن. (شلي ر هسول،
 ۲۰۰۴: ۴۸)، وهك:

- گولا سور د باخچيدا شينبوو.

خشتا دارناسا بوقي رستي ب في شيوهيه:

کهواته ئەم دشیین بیژین کو کورتترین شیوا رستا کوردی، ب فان چەند ریکا فراوان و بەرفرەهدبیت:

۱- ب زیدەکرنا وشین گریدایی ب نافیفه، وهك: (ناف، جهناف، ههفالناف...) کو دبنه دیارکەرین فان نافا.

نمونه:

- من گولا جوان چنی.

- برایی فەرهادی هات.

- وی خویشکا بچویکا فەرهادی دیت.

- ههفالامن، نهسرینی پەرتووکهك کری.

- ئەو گول، گەلهکا بیهنخوشه.

د فان رستاندا وشین (جوان، فەرهاد، بچویک، فەرهاد، من، ئەو) ب ریز (ههفالناف، ناف ههفالناف، ناف جهناف)ن.

۲- ب زیدەکرنا ههفالکارا ب رستی:

- ئەو زوی دنقیت.

- خەلك گەلهك كاردكەن.

- ههفالان من پار نه پیرار، د بەریکانیدا سەرکەفت.

د فان رستاندا وشین (زوی، گەلهك، پار نه پیرار) ههفالکارن.

۳- ب زیدە کرنا بەرکارین نەرپاستهوخو ب رستی:

- ئەز بو تشکپینی، چوومه بازاری.

- ئەو ژ من توورەبوو.

- ئازاد ژ بەر ته، دجیته مال.

- وی هەر رۆژ، بو وان کار دکر.

د فان رستاندا وشین (تشتکپین، من، ته، وان) بەرکارین نەرپاستهوخونه.

۴- ب زیدەکرنا فۆرما ب رستی:

- مخابن، وئ کاری خو هیلا.

- هیشتا زوییه، دا بچین.

- باوهریکه، من وانین خو نهخاندینه.

د فان رستاندا وشین (مخابن، هیشتا، باوهریکه) ب ریز فورمین پەشیمانین،

بەردەوامیی و سویند خارنینه.

5- ب ليكدانا وشا و گرييا و گروپين رستي ب رستي ب پيكا نامرازي ليكدهري (و):
- پهروين و نهسرين چوونه گهرياني.

- من برايي فهرادي و خويشكا نهسريني ديت.

د فان رستاندا وشين (پهروين، نهسرين) و (برايي فهرادي، خويشكا نهسريني) ب
پيكا نامرازي ليكدهر (و) بيكفه هاتينه گريدان.

((دهشي هر هه مان رسته ي ساده ي فراوانكراو له قه باره دا بچووك بكريته وه و له
قالب ي وشه ييكد ا دهر بكه ويټ. له م باره دا هه ست به بووني بكه ر دهكريټ، چونكه له
ناستي ژيره وه دا (Deep structure) هه يه و له ناستي سه روه دا (surface
structure) دهر نه كه وتوه.)) (شلي ر سه ول، 2004: 28)، وهك:

- نفستبوو. ← نهو ϕ

ههروه سا چاوه ب وشه وگري رسته به رفره هدبيت، رسته زي دشيت ب في نهركي
ر ابيت و پشكداريي د به رفره هكرنا گرييا نافيدا بكه ت. نهف جو ره به رفره هكرنه سنوري
رستا ساده دبه زينيت و به رف رستا نالوز دبه ت، كه واته رستا نالوز زي به رفره هدبيت،
ب في شيوه ي كو د رسته يه كا نالوز دا، نهو سه رها د گرييا نافيا شارستي دا، وهك
ديار كره كي نهركي خو دبيني ت و ب پيكا لارسته يه كي (پارسته) كو نهو زي وهك
ديار كره كي به رفره نهركي خو دبيني ت، ده يته به رفره هكرن و نهف لارستا ديار كره
(پارسته) زي بو سه ري دزفريت، وهك:

- نهو قوتابخانه يا كو بو دجه م، ب كوردي وانه تي دا نه هاتينه گوتن.

ههروه ها نهو په يوهندي يا د نافه را وشا و گريياندا هه ي نهو په يوهنديه، نهو دا
نافه را رستي و پارستي دا هه ي. نهف په يوهنديه زي ب دوو شيوا ده يته به رفره هكرن:

1- به رفره هكرن بو ژده رفه (فراوانكردني دهره كي)

2- به رفره هكرن بو ژنافدا (فراوانكردني ناوه كي) (ساجيده عه بدوللا، 2008: 136)

واته دوو جو ره به رفره هكرن يين هه ين بو گرييان و رستان:

۱- بهر فرەهكرنا بۇ ژدەرڧه:

چونكو گرى ژ ئەنجامى بهر فرەهكرنا ووشى بۇ دەرڧهى وشى دروستدبیت، ب هەمان شىۆه پستا ئالۆز ژى ب بهر فرەهكرنا رستى بۇ دەرڧهى رستى دروستدبیت، كهواته گرى و پستا ئالۆز، يەكهەيىن رېزمانىيىن مەزنىرن ژ ووشى و رستى. بۇ روونكرنا بهر فرەهكرنا گرى و رستى بۇ ژدەرڧه، بهرى خو بدەنه فان نموونىن خارى:

- ئەڧ زارۆكه. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓

دياركەر سەرە

- باشترين كتيب. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓

دياركەر سەرە

- ئەڧ دوو خانىه. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓ ↓

دياركەر دياركەر سەرە

- هەكو (دەمى كو) خويشكا من تيشتا سپيدى ناماده كرى، هەمى خيزان ژ خەو راببوون.

↓
رستا سەرە (شارپسته)

↓
رستا دياركەر (پارپسته)

- دەمى گەهشتيمه قوتاىخانى، گەلەك قوتاى د گۆرەپانىدا رېزيبون.

↓
رستا سەرە (شارپسته) (بەر فرەهكرنا رستى بۇ ژدەرڧه)

↓
رستا دياركەر (پارپسته)،

۲- بەرفرەھكەرن بۇ ژانفادا:

ئەف جۆرە ژى وەكى جۆرۈ بەرىكى، ھەرەكى چاوا گىرۈ دىت بۇ ژانفادا بەرفرەھىبىت، ب ھەمان شىوہ رستا ئالۆز ژى بۇ ژانفادا بەرفرەھىبىت، وەك فان نەمونان:

- زارۆكەكى جوانى ھەژارۈ بى كەس.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن گىرۈ بۇ ژانفادا) دىاركەر سەرە

- پەرتووكا مەزنا قوتابخانۈ.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن گىرۈ بۇ ژانفادا) دىاركەر سەرە

- من نەقىت، كو ب ساناهى ژ دەستى من بچىت.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن رستا ئالۆز بۇ ژانفادا) دىاركەر سەرە

(۱) رستا مەزن:

ئەو رستەيە ئەوا كو ژ شارستەيەكى و دوو پارستان يان پتر پىكدەيت. ئەف پارستەيە ژى گىردايە ب شارستىقە و د رستەيەكا مەزندا پەيوەندىيا د نافبەرا پارستاندا، ھەر ئەو پەيوەندىيە ئەوا د نافبەرا وشا و گىرئاندا ھەي، يان ب واتايەكا دى ھەر ئەو پەيوەندىيا بەرفرەھكەرنىيە ئەوا رستە پى بەرفرەھدىن، واتە رستە ژ ئەنجامى بەرفرەھبوون و مەزنبوونا پارستان بەرفە دەرفە دروستدەيت.

پەيوەندى د نافبەرا پارستىن رستەيەكا مەزن ژى دىتە دووبەش^(۱):

أ- (بەندبوون يان گىردانا وان ب يەكلى، يان چاوانيا پەيوەندىيا ئاسۆيى، كو د دوو جەمسەرادا كۆم دىت، كو ئىك ژ وان يا سەرىەخۆيە (parataxis) و يا دى ژى بەندە (hypotaxis). ئەف دوو جۆرە پەيوەندىيە ژى د نافبەرا ھەمى دانەيىن زمانىدا دەيتە دىتن - دوو وشان و دوو گىريان و دوو پارستان.

(۱) بۇ پتر پىزانىن ل سەر فى جۆرى پەيوەندىيى بزرئە: (ساجىدە عەبدوللا، ۲۰۰۸ : ۱۴۲)

ب- پهيوهنديا لوژيکي (مهنټيکي) و واتايا پارستان ل گهل پهکديدا . نهف پهيوهنديه تنی د نافهرا دوو پارستان يان پتر ژ دوو پارستان دهیته دیتن و گريدايه ب رستيغه، واته پهيوهنديهکه د ناستی پارستیدا. (نمام جلال، ۲۰۰۸: ۵۱)

- من گوتی، کو بهیت، بهلی نههات.
 شارسته پارسته پارسته

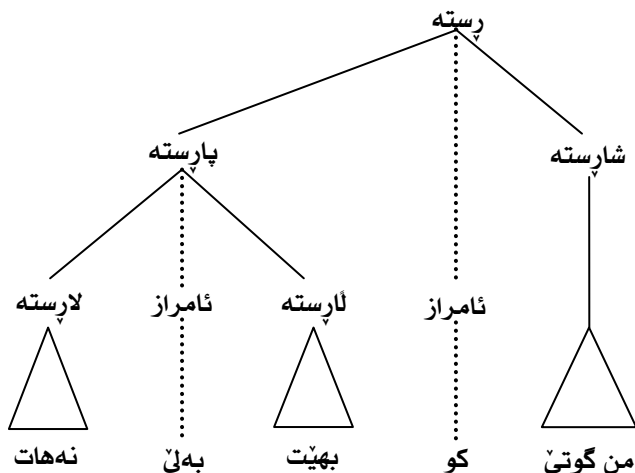
نهف رستهيه ژ شارستهيهکی و پارستهيهکا بهرکاری پیک دهیت کو ب ریکا نامرازی لیکنده ب پارستهيهکا دی هاتيه گريدان و پهيوهنديا د نافهرا شارستی و پارستا نیکی، ههر نهو پهيوهنديه، نهوا دنافهرا ديارکهړ و ديارکريدا هه، واته پارستا (کو بهیت) گريدايي شارستا (من گوتی)يه و ديارکهړی وييه، بهلی پهيوهنديا د نافهرا شارستی و پارستا دوویدا، پهيوهنديا لوژيکيه.

- نهفرو ههره باخچه، دا کو گولهکی بچنی، چونکو سوبههی دی بهار چیت.
 شارسته پارسته (۱) پارسته (۲)

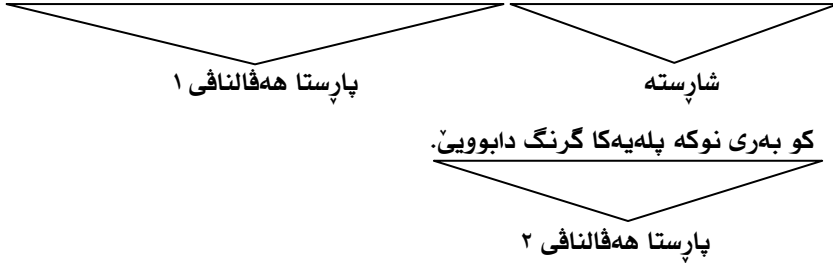
- هاتم، ههتا کو بیژم، کو سوبههی ل هیقيا من نهی، چونکو نهز ناهیم.
 شارسته پارسته (۱) پارسته (۲) پارسته (۳)

خشتا دار ناسا بو فی رستی، ب فی شیوی خارییه:

- من گوتی، کو بهیت، بهلی نههات.

ههروهها د شياندايه رستهيهكا مهزن، پتر ژ پارستهيهكا ههفالنافي ههبيت، وهك:
 - ب خورتي نهو نفيسين نهخاندن، نهوين كو هاتبوونه هنارتن بو وان مروفين نافدار،

(۱۲) ياساپين فهگوهاستني:

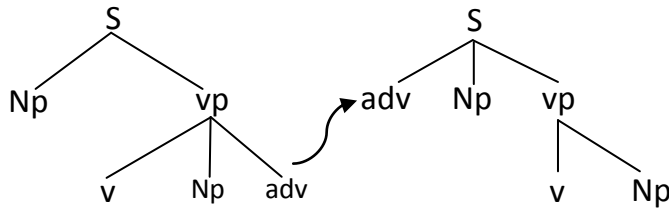
يا خويابه نيک ژ ناريشهيهين ريزمانا پيکھاتنا گرييان (phrase structure grammar) نهوه کو نهو هندهک رستان دروستدکهن کو خوداني ريکخستنهکا ريزهيا نهگور يا وشانه، واته ريکخستن و ل دويف نيکھاتنا وشان بارا پتر يا نهگوره. بو نمونه، ههفالکار ههمي گاڤا د کوتاييا رستاندا دهين، ژ بهر في چهندي نهگه نه بهري خوبديهنه فان رستين خاري يين زماني (E)، دبينين کو بکارهينانا فان ياسايان بو دروستکرنا رستا ژماره (۱) چ ناريشه دروستتابن. بهلي سهبارت رستا ژماره (۲) تووشي ناريشا دبين، ب في شيوي خاري:

1- George helped Myrna yesterday.

واته: (دوهي جورجی هاريکاري ميرنایي کر)

2- yesterday George helped Myrna.

د فان رستاندا بو هندي کو نه بشين ههفالکاري دهمي (yesterday) ل کوتاييا رستي بينينه دهستپيکا رستي، نه پيدفي هندهک ياسايينه کو ژ ياساپين پيکھاتنا گرييان دهينه دارشتن. دبيژينه فان ياسايان، ياساپين فهگوهاستني، کاري فان ياسايا نهوه، کو (لقهکي) يان (بهشهکي) ژ دارناسايي ههنگرن و دبهنه بهشهکي ديي جياوازي وي. بو نمونه:

-(George helped Myrna yesterday) (yesterday George helped Myrna...)
 (جورج چيو، 2222: 223)

ههروهه رڙمانا پڙڪهاتا گرييان (phrase structure grammar) يا رڙستان تنئى ياسايين پڙڪهاتا گرييايه. بهئى رڙمانا فهگوهاستنئى، نه تنئى ياسايين فهگوهاستنئيه، بهلكو پڙڪهاتيه ز ڪومهلهڪا ياسايين پڙڪهاتا گرييان زى. نهنجاما پراكتيڪيا فان ياسايان، گوهوروپينا زنجيرهيهڪا كههستا ب ڪومهلهيهڪا ديهه. واته گوهوروپينا خشتا گريدياى ب ويقهيهه. سههراهى هندئى ڪو ياسايين فهگوهاستنئى، نالوژترن ز ياسايين پڙڪهاتا گرييان. ههروهه ياسايين فهگوهاستنئى پتر ل سهه رڙستان دار ناسا ڪاردڪهن، ههتا ڪول سهه رڙستان بهشان. (جان لائيز، ۱۳۷۶: ۸۰)

(ناورام نونام چومسكى) پشتى گهلهڪ فهكولينا گههسته وئى نهنجامئى ڪو ياسايين پڙڪهاتا گرييان نهشين، پهيوهنديا گهلهڪ گرنگا د نافبههرا رڙستان زمانيدا دياربڪهن. بهئى نهفه زى ب واتايا هندئى نينه ڪو نهفه ياسايه ليڪچوون وجياوازيا د نافبههرا رڙستان زمانيدا ديارناڪهن. بو نمونه، نهگهر نهه دوو رڙستان خارئى بههراچافگرين:

- ههوه پهرتووك ڪرين.

- ههوه پهرتووك دڪرين.

پشتى كههرتڪرنا بنجى و بههراوردڪرنا فان دوو رڙستان دياردبيت ڪو نهفه ههردوو رڙسته ز ههمى لايهنافه وهڪ ئيڪن. تنئى جياوازي د ڪارئى رڙستيدايه ڪو ڪارئى رڙستا ئيڪئى (ڪرين) و رڙستا دووئى (دڪرين)ه، واته د رڙستا دوويدا، مؤرفيما (د) هاتيه ڪو واتايا بهردهواميئى ددهت، بهئى د رڙستا ئيڪئيدا نهفه مؤرفيمه نههاتيه. بهئى د ههه زمانهڪئيدا گهلهڪ رڙسته ههه ڪو خهلكئى وى زمانى ل دويڙف بير و بوچوونا زمانيا خو ههست ب هههبوونا پهيوهندييهڪا موڪم د نافبههرا وان رڙستاندا دڪهن. سهه رڙستى چهنديرا نهه نهشين في پهيوهندييئى د چارچيو رڙمانا پڙڪهاتا گرييان رڙوون و دياربڪهين.

بهري خو بدهنه فان نموونين خاري:

- خانيي خو، بهري دوو سي روظا فروت.

- خاني بهري دوو سي روظا هاته فروتن.

- دکانا وي ژ بهر گرانفروتني گرت.

- دکانا وي ژ بهر گرانفروتني هاته گرتن.

هر كورد زمانهك ل دويف ههستا خو، ههست ب في چهندي دكته و دزانيت كو دوو رستين دهستپيكي ژ لايهكي و دوو رستين دوماهيي ژ لايهكي ديغه، پهيوهندي ل گهل نيك ههيه، واته ژبلي هندي كو كه رستين هر نيك ژ وان ههردوو رستان ل گهل نيك هاوواتانه. ژ لايي پيگهاتنيغه (بناغي) زي پهيوهنديا ل گهل نيك ههيه، وها كو دشين بيژين كو رستا دووي ب هندهك گوهووپينا ژ رستا نيكي هاتيه دروستكرن، يان زي چيديت ههردوو ژ رويهكي بنه رتير هاتبنه دارستن. بهلي پا ژ بهر كو بنه مايا پولينكري د ريزمانا پيگهاتنا گرياندا (بناغي كه له كه پيدان) پهيوهندي و نيشانين بهرچاف و ناشكرانه. نهف ريزمانه نه شي ت نهو پهيوهنديا كو د نافبهرا هر نيك ژ كه رستين فان دوو رستاندا ههيه، روون و دياربكهت. بو نمونه وشا (خاني) د ژمارا (۱) دا بهر كاره و د ژمارا (۲) دا بكه ره. نهف جياوازييا نهركي ب هاتنا وشا (ي خو) د رستا نيكي و نه بوونا وي د رستا دووي دا، هاتيه دياركرن.

ژ بهرهندي وشا (خاني) ب ديتنا ريزمانا پيگهاتنا گريان د فان دوو رستاندا ب شيويهكي جياواز هاتيه پولكرن. سه رهاي في چهندي زي، ژ لايي واتاييغه نهركي (خاني) د ههردوو رستاندا نيكه و هر كوردهك ل دويف بوچوونا زمانيا خو ههست ب فان خالين نازك دكته. نهف تشته سه بارهت وشا (دكان) د ههردوو رستين دوماهيي دا زي، دروسته.

(چومسكي دبيژيت، نه گهر ريزمانا هر زمانهكي بشيت ب شيويهكي باش راستييين هر زمانهكي وهسفبكهت و بشيت پهيوهنديين د نافبهرا رستين زمانيدا دياربكهت. نهفه ب تني بهس نينه كو تني نيشان و پهيوهنديين روون و بهرچاف، دياربكهن. بهلكو فيا وان پهيوهنديين نهديار و فهشارتييين د ناف بناغا هر رسته يكا بهرچافدا دهر بيخيت. ژ بهرهندي نهو بو هر رسته يكي دوو جوړه بناغا دياردكته:

• رپويى ژنافدا (رپونانى ژيرهوه): كو د رستيدا دياركه رپن په يوه ندييېن واتايي و لوژيكييېن كه رستين رستي نه.

• رپويى سهرفه (رپونانى سهرهوه): كو شيوا دهره كي و بهرچاڤا رستي دياردكه ت كو ب شيويه كي پيدفي ل گهل رپويى ژنافدا يي رستي ناهيته گونجاندن. ژ لايه كي ديفه، چومسكي د في باوه ريدايه كو رپويى ژنافدا يي رستا ب رپكا ژماره يه كا كي م يا ياسايا كو دبيژني ياسايين فه گوهاستني، دهيته گوهوورپن بو رپويى سهرفه. (محمد رضا باطني، ۱۳۸۴: ۱۱۴)

(ياسايين فه گوهاستني ب رپكا ژيرن، زيده بوون، پيشخستن و پاشخستن (گوهوورپن)، په يوه ندييېن ناف رستي ب په يوه ندييېن سهرفه يين رستي دگوهوورپن. دبيژنه هر نيك ژ فان كار و كاردانه وا، يان ب كوملهك ژ وان كو ب هاريكاري يا ياسايه كي دروستدين، (فه گوهاستن). (محهمه د رها، ۱۹۹۳: ۱۱۴)، نوكه زي ب هينانا چهند نمونه يه كي، في چندي پتر دياردكه ين: هر وه كي دزانين د زمانه كي دا هنده ك رسته هه نه كه ژ لايي واتايي فه، يه كسانن (هه رچهنده چيدبيت د نافبه را واندا هنده ك جياوازيين شيوه و بكاره يناني هه بن) و ژ لايي پيكه اتني زي جوړه په يوه ندييه ك يا ل گهل نيك هه ي. نه ف جوړه رسته يه ب رپكا ياسايين فه گوهاستني ژ بناغه يه كي نيكانه يان بناغه يه كي وه كي هك (بناغه يه كي تاقانه) هاتينه دارشتن. بهري خو بده نه فان هر دوو رستين خاري:

- من نه و ب زيره ك دزاني.

- من وesa دزاني، كو نه و زيره كه.

په يوه ندييا فان هه ردوو رستان ژ وي لايه ني بو مه دياردبيت كو هه ر دوو ژ نيك رپويى ژنافدايي وه كي هك هاتينه دارشتن. د رپويى ژنافدايي فان رستان، دوو رستين بچويكتر هه نه: واته (نه و زيره كه) و {من وesa دزاني (هزر دكر)}.

شيوي ليكدراوي فان رستان د رپويى ژنافدا، دشين ب في شيوه ي بنفيسين:

- من نه فه (نه و زيره كه) دزاني.

نوكه دشپين ب رپكا فهگوهاستنهكي وشا (ئهفه) ژيبهين و پشتي هنگي ب فهگوهاستنهكا دي وشا (ب) بهيته زيدهكرن دا شيوئ دهرهكيئي رستي (رويئ سهرقهيي دوماهيئ) واته (من نهو ب زيرك دزاني) دروستببيت.

(بهلگه بو سهلانندا جياوازييا د نافهرا رويئ ژ نافدا و رويئ سهرقه، ههبوونا رستا ليئه. بهري ههمي تشتهكي، فيا ئهفه ل بهرچافبيت كو رسته ههمي ئيك جور نينن. ليئبوونا هندك رستا چيدبيت ژ بهر هندك وشا بيت كو د رستهيهكا بهرباس و فهكولينيئا پتر ژ واتايهكي ههبيت. بو نمونه رستا (ليكهفت) ليئه و ليئبوونا ويئ زي ژ بهرهندييه كو دوو واتا ههنه: ئيك ژ وان ب واتايا (تشتهك ليكهفت) و يا دي زي ب واتايا (پالهك ليئا). (ئهورهحمان حاجي، ۲۰۰۴: ۲۵۲)

نهو چالاكييئن ريزمانبيئن تاييهت كه ب هندك گوهوورپين گونجاي، رويئ ژنافدا بي رستي دگوهوورن ب رويئ سهرقه، ياسايئن فهگوهاستني يان فهگوهاستنا ريزماني دهينه گوتن.

ل دويف في چهندي ههر ياسايهكا فهگوهاستني، زنجيرهيهكا رويئ ژنافدا ب هندك گوهوورپينا ب زنجيرهيهكا ديبا كه رهستا واته رويئ سهرقه دگوهوورپيت. (مهدي مشكوهالديني، ۱۳۸۶: ۵۹)، ياسايئن فهگوهاستني ل دويف جوئي پيادهكرنا وان ل سهر رستا و نهو ئهركي دببنن، جياوازييا هه. ژ بهرهندي ب شيويهكي گشتي دابهش دبنه سهر دوو جورا:

أ. ياسايئن تاييهتبيئن فهگوهاستني:

ب. ياسايئن گشتبيئن فهگوهاستني:

أ. ياسايئن تاييهتبيئن فهگوهاستني:

ئهف ياسايه ل سهر ئيك پيادهدين و د سنووري ئيك زنجيرا زمانيبا بهرههمهاتيدا كاردكهن و د نافا خودا، ل دويف پيوستيبا پيادهكرنا وان، دابهش دبنه سهر دوو بهشا:

۱ - ياسايئن ب خورتي

۲ - ياسايئن ب ئاروزو (ديار علي و طالب حسين، ۲۰۰۴: ۲۵۸)

۱ - ياسايين ب خورتى؛

ئەو ياسانە يىن كۆ پېويستە بەينە پەيرەوكرن ژ بۆ بەرھەمھېنانا رستەھەكا دروست ژ ئالىي رېژمانىقە، بۆ نموونە ئەگەر ھەفالكارى دەمى و جھى د ئىك رستەدا ھاتن، دى ھەفالكارى دەمى بەرى ھەفالكارى جھى كەفیت، وەك:

- ئەز ئەفړۆ ل سەر بانى بووم.

* ئەز ل سەر بانى ئەفړۆ بووم.

۲ - ياسايين ب ئارەزوو؛

ئەو ياسانە يىن كۆ پەيرەوكرن يان پەيرەونەكرنا وان، ل دويف حەز و داخازا وى كەسىيە يى دئاخفیت. وەك:

- ئەز چوومە مال. (ئەرى)

- ئەز نەچوومە مال. (نەرى) ب ئارەزوويه

ب. ياسايين گشتييين فەگوھاستنى؛

ئەف ياسايە ل سەر دوو رستين بەرھەمھاتى كاردكەن- دوو رستين بەرھەمھاتى ژ لايى ياسايين (رېژمانا) پېكھاتنا گرېيان - بۆ لېكدانا رستان، يان دروستكرنا رستا ئالۆز.

كەواتە د شياندايە سى جوړە ياسايين فەگوھاستنى يين گشتى بۆ رستەھەكا ئالۆز دەستنيشانېكەين:

۱- ژېرن

۲- زېدەبوون

۳- پېشخستن و پاشخستن

۱- ژېرن:

واتە نەھېنانا ووشەھەكى يان بەشەكى رستى د ئاخفتنى و نفيسينىدا، (ئەف ژېرنە ژى ب سى ئەگەرانە:

يا ئيكيٰ كو دېڙنى ڙېرنا گوتنى:

ئەوھە كو د رستى بخودا يان رستا پېشىي يان پاشيي، پەيفەك دەيت كو ناخفتنكەر يان نقيسەر ژ بەر هاتنا وى پەيفى د رستا پېشىيدا، وى ژېدبەت بو دووبارەنەبوونى. وەك:

- براى من هات و نان خار.

ھەر وەك دىبىن د فى رستيدا كو رستەيەكا لىكدراو، وشا براى من د رستا دوويدا هاتىە ڙېرن.

يا دووى دېڙنى ڙېرنا واتاي:

ئەوھە كو دەوروبەرى ناخفتنى و واتايا گشتيا رستان و گريپن وى، دبنە ئەگەرى هندى كو پەيفەك يان ھندەك پەيف دەينە ڙېرن و خوينەر ژ ناخفتنى و واتايا گشتيا رستى ھەست ب پەيفا ڙېرى دكەت (پەى دبەت)، وەك:

- وانە خلاسبو، پەرتووگين خو بگرن.

د فى رستيدا، ئەم ژ دەوروبەر و واتايا رستى دزانين كو باسى (قوتابىيە) و پويى ژنافدايى فى رستى ئەفەيە:

- وانە خلاسبو، ھوين (قوتابى) پەرتووگين خو بگرن.

يا سيى ڙى داب و نەريتا زمانى:

واتە داب و نەريتا ناخفتنكەرىن زمانەكى وە دكەن كو بو سڤكىي يان ژ بەر پېكھاتنا تايبەتيا رستى يان ڙى ب ھەر ئەگەرەكا دى، كارى رستى يان ئيك يان چەند بەشەگين دىيىن رستى ژېدبەن، وەك:

- چوو. ← ئەو ϕ

ھەر وەك دىبىن د فى رستيدا بکەر هاتىە ڙېرن، چونكە كەسى سيى يى تاكە. (حسن أحمدى و حسن انورى، ۱۳۸۵: ۲۰۷-۲۰۹)

كەواتە، ئەم دشيىن بېڙين ڙېرن ب دوو شيوايە (ڙېرنا گوتنى، ڙېرنا واتاي):

۱- ڙېرنا گوتنى:

۱- ڙېرنا نافي يان گرييا نافي د پارستا ھەفالنافي (ژ بەر ھەبوونا وى د شارستيدا):

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا هه ب نه رکي بکهري،

وهک:

- نهو قوتابی کو وانین خو دخوینیت، سهردکه قیت.

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا ب نه رکي بهرکاري، وهک:

- نهو قوتابی کو وانین خو نه خوینیت، دی هیته سزادان.

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی ب نه رکي بهرکاري نه راسته وخو:

- ناموژگاریا ددهنه قوتابی کو وانین خو نه خوینیت.

- هم ژ سته مکاری کو زورداری دکهت، ناترسین.

• ژېړنا نامرازی گه هاندنی د پارستا هه فالنا قیدا دهمی کو نیکسر ل دویف سهری

دهیت و نیشانا خستنه سهری زی ل گه لدا بیت:

- نهو مروقی کو راوهستیای، برای منه.

ژېړنا نامرازی ← نهو مروقی راوهستیای، برای منه.

۲- ژېړنا ناف و گرییا نافی د پارستا نافی و هه فالکاری ژ بهر ههبوونا وی د

شارپستیدا:

• ژېړنا بکهري پارسټی، ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا ب نه رکي بکهري، وهک:

- برای فهرهادی چوو په رتوو کخانی، کو وانا بخوینیت.

• ژېړنا بکهري شارپستا مهرجی، ژ بهر ههبوونا وی د پارپستیدا، وهک:

- نه گهر میدیا وانا بخوینیت، د تافیکر نادا سهردکه قیت.

• ژېړنا بکهري و بهرکاري پارسټی ژ بهر ههبوونا وان د شارپستیدا:

- من نه ف په رتوو که کری، کو بخوینم.

• ژېړنا بکهري پارسټی ل دویف ههبوونا وی ب نه رکي بهرکاري نه راسته خو:

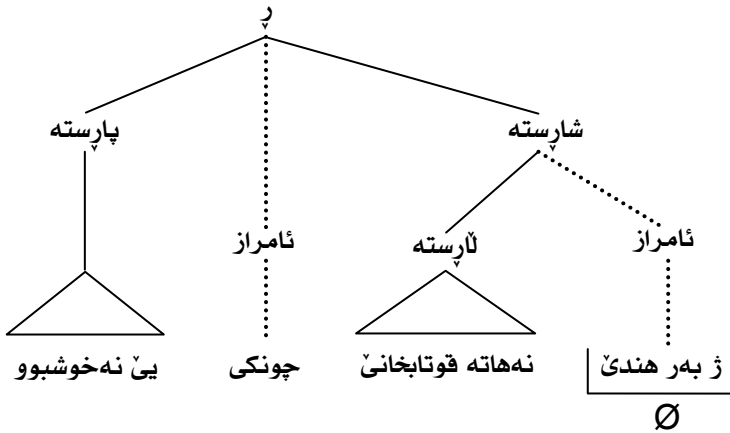
- من گوته عه لی، کو سوبه هی بهیته قوتابخانی.

۳- ژېړنا نامرازی گه هاندنی، وهک:

- نه گهر وانین خوب وردی بخوینی، فی ردی.

بیی نامراز ← وانین خوب وردی بخوینی، فی ردی.

خشتا دار ئاسا بۇ فى رستا خارى، ل دويىف فى ياساى، ب فى شىوئ خارىيه:

۳- پىشخستن و پاشخستن (جه گوهورپن):

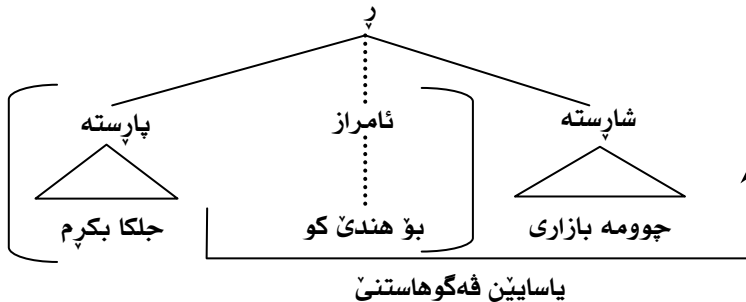
د شياندايه بهشين رستا ئالوز جهى خو ل گهل نيك بگوهورپن بىى كو كارتىكرنى ل واتايا وان بكهت:

- ئەز زى دى ھىم، ئەگەر تو بهيى.
- ئەگەر تو بهيى، ئەز زى دى ھىم.
- نه جوو فەرمانگهه، چونكو يى نه خوشبوو.
- چونكو يى نه خوشبوو، نه جوو فەرمانگهه.

خشتا دار ئاسا بۇ فى رستى، ب فى شىوئ خارىيه:

- چوومه بازاری، بۇ هندى كو جلكا بكرم. ← بۇ هندى كو جلكا بكرم، چوومه

بازارى.

پشکا دووی
رستا ئالۆز دزمانی فارسیدا

(۱) رښته :

رښته د زمانې فارسي ههروهك رښته د زمانې كورديدايه. هر ههمې نهو پېناسه و بېر و بوچوون سهبارت رښتې د ههردوو زماناندا نېكه. ژ بهرهندي ئهم وان بابستان باسناكهن. و رښته د زمانې فارسيدا ژ دوو بهشان پيك دهيت كو نهو ژى (نيهاد و گوزاره)نه، واته بكه و كار.

(۲) رېكښ بهرفرهكرنا رښتې :

د كورترين شپوښ ئاخفتنيدا، يا ئيكي نهوه كو ب تنى وشهيهك هه لگرئ ئهركهكي رېزمانيه، نه گروهك يان كومه لكا وشان. يا دووي ژى نهوه كو ب تنى بهش و ئهركښ پيدفي (نقش اجبارى) د فان جوړه رښتاندا هه نه و ئهركښ نه پيدفي (نقش اختياري) وهك (هه فالكار، دياركه، بهركارښ نه راسته وخو) تيدا نين و بهشښ رښتې پيڅه نه هاتينه گرئدان.

ب زېدهكرنا ته واوكهري نافي ب سهره يښ وان (هسته) يان هينانا بهشښ نه پيدفي يان پيڅه گرئدانا بهشښ وانه، رښته بهرفره هديت. ژ بهرهندي ئهم دشپښ بيژين كو كورترين شپو رښتا فارسي ب فان چند رېكان بهرفره هديت:

۱. ب زېدهكرنا وشپښ گرئدايي ب نافيښه وهك (هه فالناف، به دهل، دياركه ر (مضاف اليه) و ته واوكهري نافي (متمم اسم):

- گل زيبا را چيدم. (هه فالناف، ته واوكهري نافي گل)

واته: من گولا جوان چنى.

- برادر فرهاد آمد. (ناف، ته واوكهري نافي برادر)

واته: برابى فرهادى هات.

- خواهر كوچك فريدون را ديدم.

واته: من خويشكا بچويكا فرهيدونى ديت.

كوچك: (هه فالناف، ته واوكهري خواهر)

فريدون: (ناف، ته واوكهري كوچك)

- دوستم هوشنگ، اتومبیلی خرید. { جهناق، ته و او که ری نافی (دوست) }
واته: هه فالئ من هوشه نگی، ئوتومبیله ک کری.
- آن گل، بسیار خوشبو بود. { نامرایی ئاماژی، ته و او که ری نافی (گل) }
واته: نه و گول، گه له کا بیهنخوش بوو.

ب. ب زیده کرنا هه فالکارا ب رستی:

- او تند می نویسد. (هه فالکاری چۆنیه تی)
واته: نه و زوی دنقیسیت.
- مردم زیاد کار میکنند. (هه فالکاری رادی)
واته: خه لک گه له ک کار دکهن.
- من هرگز او را ندیده بودم. (هه فالکاری کاتی)
واته: من چ جارا نه و نه دیتبوو.

ج. ب زیده کرنا بهرکاری نه پراسته و خو (متمم اختیاری) ب رستی:

- برای خرید به بازار رفته. (بهرکاری نه پراسته و خو)
واته: نه ز بو تشکرینی چوومه بازاری.
- او از من رنجید. (بهرکاری نه پراسته و خو)
واته: نه و ژ من تووره بوو.
- با دوچرخه از خانه به مدرسه رفته. (بهرکاری نه پراسته و خو)
واته: ب پایسکلئ ژ مال چوومه قوتابخانی.
- هر روز از صبح تا شب کار میکردم. (بهرکاری نه پراسته و خو)
واته: من هه ر رۆژ، ژ سپیدی هه تا شفی کار دکر.

د. ب زیده کرنا فورمان ب رستی کو د زمانی فارسیدا دبیزنی هه فالکاری رستی

(فید جمله):

- متأسفانه او را نمی شناسم.
- واته: مخابن نه ز وی نانیاسم.

- حتماً حقیقت روشن خواهد شد.
- واته: مسوگهر راستی دئی دیاربیت.
- هرگز حق کسی را پایمال کرده‌ای؟
- واته: چ جاران ته مافی کەسی بن پی کرییه؟
- آیا تو او را نمی شناسی؟
- واته: ئه‌ری تو وی نانیاسی؟

- ه. ب پیکمه گریدانا (هاوسه‌نگرنا) وشا و گرپیا و گروپین پستی ب پستی:
- خواهر نسرین و مادر مینا را دیدم.
 - من خویشکا نه‌سرینی و دهیکا مینایی دیت.
 - برادر فریدون و خواهر فرهاد را دیدم.
 - من برایی فرهدوونی و خویشکا فرهادی دیت. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۸۴)

۲) ئامراز:

- ئامراز د زمانی فارسیدا هه‌روهک زمانی کوردی هاتیه پیناسه‌کرن. ئامراز د زمانی فارسیدا دبیته سی جوړ:
- ۱ - ئامرازی به‌ستنی (حرف ربط)
 - ۲ - ئامرازی په‌یوهندی (حرف اضافه)
 - ۳ - ئامرازی ئاماژی (حرف نشانه)
- (هه‌روه‌ها د زمانی فارسیدا دبیزنه ئامرازی دیارکهری ئهرکی (نقش نما). چونکی ئهرکی وشی د رستی‌دا دیاردکته.) (حسن انوری و حسن احمدی، ۱۳۸۶: ۲۴۸)

۴) ئامرازین به‌ستنی:

- پیناسا فان ئامرازا د زمانی فارسیدا، هه‌روهک پیناسا وان د زمانی کوردیدایه کو د پشکا ئیکیدا هاتیه دان.
- أ. ئامرازین به‌ستنی ژ لایی پیکهاتنیقه:
- ئامرازین به‌ستنی کو د زمانی فارسیدا دبیزنی ئامرازین لیکدر (حروف ربط)، ژ لایی پیکهاتنیقه دبنه دوو جوړ:

۱- نامراڙين بهستني ڀڻ سادہ: ڙ مڙفيمهڪي ب تني پڻڪدهڻ، وهڪ:

(و، يا، كه، پس، اگر، چون، چه، تا، لکن، اما، نه)

۲- (نامراڙين بهستني ڀڻ ليڪدراو: ڪڙمهلهڪا وشانه ڪو بارا پتر ٺيڪ ڙ وان نامراڙي بهستني يان نامراڙي پهيوهندي ساديه و سهرهپاي هندي ڪو ڪاري نامراڙي بهستني يي سادہ نه نجامددهت ب ڪاري ههڦالڪاري ڙي رادببت. بهرنياستريني وان ڙي نهڦهنه: چونڪه، چنانڪه، تا اينڪه، زيراکه، اگرچه) (حسن احمدي و حسن انوري، ۱۳۸۵: ۱۷۰-۱۷۱)، نمونہ:

- همين كه خورشيد طلوع ڪرد، حرڪت ڪرديم.

واته: هه ما چاوا رڙي ههلات، مه اري.

د رستا بووريدا (همينڪه، هه ما چاوا) سهرهپاي هندي ڪو لارستا (حرڪت ڪرديم، مه دا ري) ب لارستا (خورشيد طلوع ڪرد، رڙي ههلات) گرڍاڀيه، و وهڪ ههڦالڪارهڪي ڙي، ههڦدميون رويدانا دوو لارستان دياردڪهت.

ههڙي گوتنييه هندهڪ جارا ڙ لايي واتايهه، نه م دشپين ل جهي نامراڙي بهستني يي ليڪدراو، نامراڙهڪي بهستني يي سادہ و ههڦالڪارهڪي بدانين:

- همين كه ڪاغذ و قلم را از روي ميز برداشتم، شروع به نوشتن ڪردم. ڪاغذ و

قلم را از روي ميز برداشتم / و / در همان لحظه / شروع به نوشتن ڪردم. { همين كه } خورشيد طلوع ڪرد حرڪت ڪرديم. ← خورشيد طلوع ڪرد [و/ همان لحظه] ما حرڪت ڪرديم.

واته: دهمي ڪو من ڪاغذ و پڻووس ل سهر ميڙي هه لگرتين، من دهست ب

نقيسيني ڪر.

ب. نامراڙين بهستني ڙ لايي نه رڪيهه:

نامراڙين بهستني د زماني فارسي ژيدا ڙ لايي نه رڪيهه دبنه دوو جوڙ:

۱- نامراژین لیکندر (حروف ربط همپایگی):

ئەف جۆره نامرازه، کو د زمانی فارسیدا دبیزنی (حروف ربط همپایگی)، ئەو نامرازن ئەوین رستا لیکندر د دروستدکەن. نامراژین لیکندر د زمانی فارسیدا، هەر وهک نامراژین لیکندر د زمانی کوردیدا.

پیناسه: (ئەو نامرازن کو وشەیهکی یان گرییهکی یان لاپستهیهکی ب وشەیهک یان گرییهک یان لاپستهیهکا دی گرییدن، واته وان هاوسهنگ لیدکەن، ب واتیهکا دی دوو یا چەند لاپسته یان وشە یان گری ب ئیک ئهرکی ریزمانیی هاوبهش رادبن، واته ئەگەر ووشهیهک یان گرییهک بکەر بیت. ئەو وشە یان گری د لاپستا دی ژیدا بکەرە و ئەگەر بهرکار بیت، د لاپستا دی ژیدا بهرکاره. هەر وهه ئەگەر لاپستهیهک پارسته بیت. لاپستا هاوسهنگا وئ زی پارستهیه، واته گریدایی ب شارپستیهیه: (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۷۱)

نموونه بۆ بکەری:

- هوشنگ آمد و فرهاد رفت.

واته: هوشهنگ هات و فرهاد چوو.

د قی رستیدا نامراژی گهاندنی (و) لاپستا (فرهاد چوو) ل گهل لاپستا (هوشهنگ هات) هاوسهنگ لیکیه و (هوشهنگ و فرهاد) هەردوو ب ئهرکی بکەری رابووینه. نموونه بۆ بهرکاری:

- هوشنگ و فرهاد را در خانه دیدم.

واته: من هوشهنگ و فرهاد د مالدا دیتن.

د قی نموونیدا نامراژی گهاندنی (و) وشا (فرهاد) ل گهل وشا (هوشهنگ) هاوسهنگ لیکیه، واته پیکفه گریدایینه و وهک (هوشهنگ) بهرکاری کاری (دیتن) لیکیه.

نموونه بۆ پارستی:

- چون او بخانه ما آمد و سخنان مرا شنید، شاد شد.

واته: دەمی ئەو هاتیه مالا مه و گوھ ل ناخفتنن من بووی، که یفخوشبوو.

د فې نمونېدا نامرازې گه هاندنې (و) لارستا (گوډ ل ناخفتنې من بووی) ل گهل لارستا (دهمې ټهو هاتيه مالا مه) هاوسهنگ ليکريه. چونکو لارستا (دهمې ټهو هاتيه مالا مه) پارستهيه، ژ بهرهندي لارستا (گوډ ل ناخفتنې من بووی) ژي پارستهيه.

۲- نامرازېن گه هاندنې (حروف ربط و ابستگي):

ټهف نامرازه د زمانې فارسي ژيدا ههروهك زمانې كوردي هاتينه پيناسهكرن، ژ بهرهندي ټهه باسناكهين، تنې هندهك نمونا بو دئينين، وهك:

- چون به دانشگاه رفتم، درسهای خود را مطالعه کردم.

واته: دهمې چوومه زانکوږي، من وانين خو خاندن.

د رستا سهريدا كو رستهيهكا ټالوزه، لارستا (درسهای خود را مطالعه کردم) شارستهيه و لارستا (به دانشگاه رفتم) پارستهيه و (چون) نامرازې گه هاندنې يي دهميه.

ههژي گوتنييه بارا پتر نامرازېن گه هاندنې د زمانې فارسيدا ههم ب شيوي (پيگفه)، ههم ب شيوي (جودا) دهينه بكارهينان، وهك:

(بمنظور اينكه)، (بنوعی كه)، (در صورتيكه) و ... هتد. ټهف نامرازه ب شيوي

(بمنظور اين ... كه)، (بنوعی ... كه)، (چنان ... كه) ژي بكاردهين:

- بمنظور اينكه درس بخواند، بمدرسه ميرود. ← بمنظور اين بمدرسه ميرود، كه

درس بخواند.

واته: ب مەرهما هندي كو وانا بخوينيت، دچيته قوتابخاني.

- بشكلي كه ميخواست، با ما رفتار كرد. ← يا بشكلي با ما رفتار كرد، كه

ميخواست.

- وهسا كو فياي، ل گهل مه رهفتاركر.

- تا حديكه ميتواند، كوشش ميكند. ← يا تا حدی كوشش ميكند، كه ميتواند.

واته: ههتا وي رادي كو دشيت، پيکولي دکهت.

جوړين نامرازې گه هاندنې د زمانې فارسيدا ل دويش جوړين پارستايه، كو پاشي د

جوړين پارستاندا دهينه دياركرن.

۵) جوړېڼ پستی:

رسته ژ لایې پیکهاتنیځه د زمانې فارسیدا دبیته دوو جوړ:

أ. رستا ساده: رستا ساده ههروهک یا زمانې کوردییه کو د پشکا ئیکیدا هاتیهباسکرن.

ب. رستا لیکدراو: رستا لیکدراو ژی دبیته دوو جوړ:

۱- رستا لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو)

۲- رستا لیکدراوا ناهاوسهنگ (نالوز)

۱- رستا لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو):

رستا لیکدراو د زمانې فارسی ژیدا ههروهک رستا لیکدراو د زمانې کوردیدایه و پیناسا وی ژی د پشکا ئیکیدا هاتیهدان، بو راستیا فی چهندی ژی، دی هندهک پیناسا ژ زمانې فارسی وهرگرین:

پیناسه (۱): رستین لیکدراو دبیزنه وان رستان نهوین کو ژ لایې پیکهاتنیځه وهکی ئیک بن، یان بههایهکی وهکیهک یی ریزمانی هه بییت کو ب هاریکاریا فان په یقان (هم، یا، نه، اما، ولی، چه)، یان بیی وان ژی پیکفه دهینه گریدان، نهه رسته په هه می رستین سهر به خوڼه و تنی ژی دهینه بکارهینان، (گیتی شگری، ۱۳۸۵: ۱۳۴). وهک:

- هوشنگ به کتابخانه رفت و کتابی خواند.

واته: هوشهنگ چوو پهرتووکخانی و پهرتووکهک خاند.

- یان بمان یان بیا.

واته: نان بمینه نان وهره.

- چه بروی چه نروی.

واته: چ بچی چ نهچی.

پیناسه (۲): (خسرو فرشیدورد) رستین لیکدراو ل ژیر ناقی رستین لیکدراوین ئیک

ل دویف ئیک یان لارستین وهکیهک (جمله های مرکب پیوسته یا جمله وارهای همسان)

ب فی شیوهی پیناسه دکهت:

ئەو رېستەنە يېن لاپرستېن وان پەيوەندىيەكا يەكسان ل گەل ئىك ھەين و دكەتە چار جۆر:

۱- جەختكرن (تاكيدى)

۲- شروڧەكرن (تفسىرى)

۳- بەدەلى (بدالى)

۴- ھاوسەنگى (ھمپايگى) (خسرو فرشىدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۴)

رېستېن لىكدرائ د زمانى فارسيدا دىبىژنى رېستېن ھاوسەنگ (جملەھى ھمپايە). ئەو زى ب واتايا ھندىيە كو فان رېستان ئىك ئەركى رېزمانىيى ھاوبەش يى ھەى و رېستېن ھاوسەنگ (لىكدرائ) ب چەند شىوان د زمانى فارسيدا دروستدېن، بەرنىاسترېن جۆرېن ھاوسەنگكرنا رېستان، بكارھىنانا ئامرازېن گەھاندنى يېن ھاوسەنگكرنىنە، ب فى شىوئى خارى:

۱- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازى لىكدرئ ڧە (و) و وو [O- (و)] يا وشەلىكدرە كو (ڧە) تنى د زمانى ئەدەبىدا بو پىكڧەگرېدانا لاپرستان بكاردھىت.

۲- ھاوسەنگكرن ل گەل (ولى)

۳- ھاوسەنگكرن ل گەل (يا)

۴- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازى لىكدرېن (نە...نە...) و (نە تنھا...بلكە...ھم)^(۱)

(شەرزاد ماھوتيان، ۱۳۷۸: ۷۹-۸۲)

۵- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازى لىكدرېن (ھنوز، پس، اما، چە، لىكن، نىز، ...)
(ھەرۋەھا وشىن ۋەك (خواه، ھم، نە، چە، يا) ھندەك جارن دووبارەدېن و ل گەل

ئىك ئامرازەكى لىكدرئ لىكدرائ دروستدكەن:

- با دشمن بايد مبارزه كرد خواه داخلى باشد خواه خارجى.

واتە: پىدڧىيە ل گەل دوژمنى شەر بەھتە كرن چ نافخوىى بىت چ دەرەكى.)

(مەھدى مەىنيان، ۱۳۷۲: ۲۲۱)، نمونەكا دى:

- يا بيا يا برو.

واتە: يان ۋەرە يان ھەرە.

(۱) بو پز پزېنېن ل سەر فان جۆرە ھاوسەنگكرنا بزڧرەنە: (شەرزاد ماھوتيان، ۱۳۷۸: ۷۹-۸۲)

۲- رستا لیكدراوا ناهاوسهنگ (ئالۆز):

رستا ئالۆز د زمانى فارسیدا ههروهك رستا ئالۆز د زمانى كوردیدا هاتیه پیناسهكرن ب فى شیوی خارى:

پیناسه (۱): رستا لیكدراوا ناهاوسهنگ ژ شارستهكى (جمله پایه، اصلی) و ئیك یان چهند پارستا كو د ئیك ژ جهین ریزمانییین شارستیدا دیاردبن، پیک دهیت و بهری پارستى بارا پتر نامرازهكى گههاندنى بكاردهیت، وهك: (كه، تا، اگر، چون، زیرا، زیراكه، وقتى كه، هنگامى كه، زمانى كه، جایی كه، كجا، ...هتد)

- وقتى كه از خانه بیرون رفته، هنوز آفتاب سر نزده بود.
واته: دهمى كو ژ مال دهرکهفتم، هیشتا رۆژ دهرنهکهفتوو.
- هوشنگ كه دانش آموز زرنكى است، به کتابخانه رفت.
واته: هوشهنگ كو قوتابیهكى زیرهكه، چوو پهرتووگخانى. (مهدى مشكوه الدینى، ۱۳۸۶: ۱۰۱)

پیناسه (۲): د رستا لیكدراوا ناهاوسهنگدا، د نافبهرا لاپستاندا جۆره پهيوهنديیهكا ریزمانى یا ههى. واته هندهك لاپسته ئهركى دیارکهرى یان بهرکارى یان ههفالکاری د رستیدا دبینن. (ایران کلباسى، ۱۳۷۳: ۱۴۱)

پیناسه (۳): د فان رستاندا، بارا پتر رستهیهك ئهركى شارستى و رستا دى ئهركى پارستى یا ههى. واته ئیك ژ وان ئهركى (نافى یان ههفالنافى یان بهرکارى یان ههفالکاری و ...هتد) یا رستا بهریكى یان یا پشتى هنگى یا ههى، وهك:
- شنیدم كه به او داد.

واته: من گوهلیبوو، كو دا وی.

- زنى كه آمد، خواهر من بود.

واته: ژنكا كو هاتى، خویشكا من بوو.

پیناسه (۴): رستا ئالۆز ژ لاپستین ناهاوسهنگ، واته ژ شارستى و پارستى پیک دهیت كو ب رپكا ئامرازین گههاندنى (كه، اگر، اگرچه، هرچند، مگر، چون، زیرا) پیکه دهینه گریدان. - فرهاد فهمید، كه برادرش به مدرسه رفته است.
واته: فرهادى زانى، كو برابى وی یى چوویه قوتابخانى.

هروهك دبیین د فی رستا نالوژدا دووکار و دوو لارسته ههنه. لارستا (فرهاد فهمید) شارستهیه و (برادرش به مدرسه رفته است) پارستهیه. چونکی ل گهل نامزای گه هاندنی (که) هاتیه و نهف نامزده د دستیکا پارستیدا هاتیه. بهی لارستا (فرهاد فهمید) و هسا نینه. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۹۶)

● بهشین رستا لیكدر او ناهوسهنگ (نالوز):

رستا نالوز د زمانی فارسیدا ژ دوو بهشا پیکدهیت:

ا- شارسته ب- پارسته

۱- شارسته:

رستا سهرهکییه د رستا نالوزدا و هه لگري و اتایا سهرهکییا فی رستیه^(۱) و دبته دوو جوړ:

۱- شارستا ناتهواو (ناقص)

۲- شارستا تهواو (تام، کامل) (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۳۰۵)

دهستیکي باشتره بزانی کو د زمانی فارسیدا، بکه (نهاد)^(۲) و بهرکار (مفعول) و تهواوکه ری پیدفی (متمم اجباری) و تهواوکه ری کارئ ناتهواو (مسند)، ژ نه رکین سهرهکیین پیدفینه د رستهیه کیدا و نه گهر نهف نه رکه د رستهیه کیدا کو پیدفیه تیدا بن، بهی نه هاتبن. د فی دمیدا نهف رستهیه، رستهیه کا ناتهواوه. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۹۷)

(۱) بهی نهف ژی هدی گاغا نه یا دروسته، بو نمونه د رستا نالوزا: (نه گهر تو بهی، نه ز ژی دی هیم)، ناخفتنا سهره کی د لارستا (تو بهی) دایه. چونکو (هاتنا من) ل دویف وی مهرجیه کو نه گهر تو بهی. هه رچهنده ژ لای پیکهاتی و پرمانی لارستا (تو بهی) پارستهیه و لارستا (نه ز ژی دی هیم) شارستهیه. باهرا پتر ناخفتنا سهره کی د پارستین مهرجی، مدهست و هوئی د پارستیدایه و نهف چهنده ژی کو شارسته رستهیه کا سهره کییه و پارسته رستهیه کا لاوه کی (گریدی)یه، لاسایکرنه کا نه یا جهی خودا یا پرمانین لاتینی و فهرهنگیه کو بارا پتریا زماناسا رهخنه کا ب هیر لیگرن. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۹۸-۹۹)

(۲) د بارا پتریا سهرچاوین زمانی فارسی، بکه (دهمی) کو کارئ رستی تهواو بیت) و نیهاد (دهمی) کو کارئ رستی ناتهواو بیت) هه ر ب نیهاد (نهاد) دهینه نافرین.

ههروهسا ههفالكار (قيد فعل) و تهواوكهري نه پيدفي (متمم اختياري) ژي ژ
 ئهركين لاهوكينه، واته چيدبيت د رستهيهكيدا بهين يان ژي بهينه ژيرن و ب ژيرنا
 وان چ كارتيكرن ل سهر وي رستي نابيت و نهف رستهيه ههر ب تهواوي دمينايت. فيجا
 د رستهيهكا ئالوز ژيدا كو ژ شارستي و پارستي پيك دهيت و بيگومان نهف ههر دوو
 بهشه ژي كارتيكرن ل سهر يهك دوو دكهن، ئهم دشين ب گوهورينا رستا ئالوز ب
 رستهيهكا ساده يا مهزكري، پارستي وهكي بهشهكي شارستي ليكهين كو هه لگري
 ئهركهكي بيت.

ئهفي ئهركي ژي كارتيكرنهكا تمام ل سهر تهواوي و ناتهواوييا شارستي يا هه، ب
 في شيوي خاري:

ئهگهر د رستهيهكا ئالوزدا، پارسته هه لگري ئهركهكي سهرهكيي پيدفي (نقش
 اصلي اجباري) بيت بو شارستي، وهك ئهركي (نهاد/بكر، مفعول/بهركار)، د في دميدا
 شارسته ناتهواوه. چونكو پارسته بو ژيرنا في ناتهواويي يا هاتي، دا واتايا شارستي
 تمامبكهت. تني دهمي كو د شارستيدا نيك ژ فان وشا اين (ئهفه)، آن (ئهو)، همين
 (ههرئهفه)، همان (ههرئهو)، ب تني يان ژي ل گهل سهرهفي خو (هسته) جهي
 بهشهكي سهرهكيي پيدفي گرتبيت و ئهركهكي سهرهكيي پيدفي ههبيت، د في
 دميدا ههر چهنده شارسته د شيوي خودا، شارستهيهكا تمامه. بهلي ژ لايي واتاييغه
 پيدفي ب شرؤفهكرن و روونكرنهكا پتر ههيه و ئهو پارستا بو في مهبهستي ژي
 دهيت، ههمان ئهركي سهرهكيي پيدفي يا هه، كه واته شارسته د في دهمي ژيدا يا
 ناتهواوه، وهك:

- (اين) حقيقت ندارد، كه او دوست من است. (پارسته روونكرنا بكهرييه)
 واته: (ئهفه) راست نينه، كو ئهو ههفالي منه.
- (اين را) دريافتم، كه او آدم درستي نيست. (پارسته روونكرنا بهركارييه)
 واته: من (ئهفه) زاني، كو ئهو مرؤفهكي دروست نينه.
- (اين) درست نيست، كه آنها به مردم ستم كنند. (پارسته روونكرنا بكهرييه)
 واته: (ئهفه) دروست نينه، كو ئهو زوريي ل خهلكي بكن.

بهروفاژی فئی چهندی ژی، نهگهر پارسته هه لگري ئه ركه كئى لاوه كى وهك (هه فالكارى/ قيد فعل، بهركارى نهراسته وخو/ متمم اختيارى) بيت. شارسته، شارسته يه كا ته واوه. ژبلى وى دهمى كو پارسته بو رپونكرنا وشين { اين (ئهفه) و آن (ئهو) } هاتبيت و ئهف وشهيه ل جهى ئهركى سه ره كييى پيدفى د شارستيدا هاتبن، كه واته ئه م دشين ب فئ شيوئى خارئ شارستا ته واو و يا ناته واو پيناسه بكهين:

۱- شارستا ناته واو:

ئهو شارسته يه كو واتايا وئ بئى پارستى تامنابيت و ئهفه د وى دميدايه كو پارسته، رسته يه كا ناڤيا نيهادى (مسنداليه) يان بهركارى (مفعولى) بيت. واته شارستى، ئيك ژ بهشين سه ره كييى پيدفى نهبيت و پارسته ل جهى وئ هاتبيت، وهك:

- ممكنست، من بخانه برگردم.

واته: چيدبيت، نهز بزفرمه مال.

د فئ رستيدا (ممكنست) شارسته يه كا ناته واوه چونكو پارستا وئ (من بخانه برگردم) هه لگري ئهركى سه ره كييى بكهري (فاعل) يه.

نمونه كا دى: (گفتم هوشنگ بخانه برود.) د فئ نمونيدا (گفتم) ژى شارسته يه كا ناته واوه چونكو پارستا وئ (هوشنگ بخانه برود) هه لگري ئهركى سه ره كييى بهركارى (مفعول) يه.

۲- شارستا ته واو:

ئهو شارسته يه كو واتايا وئ بئى پارستى ژى يا ته واوه. ههروهك هاتيه دياركرن كو پارستى ئه ركه كئى لاوه كى وهك { هه فالكار، هه فالناف، دياركه ر (مضاف اليه)، ته واو كهري هه فالكارى (متمم قيد) و ته واو كهري هه فالنافى (متمم صفت)، ... } هه بيت، واته نهگهر ئه م پارستى ژيبهين ژى، واتايا شارستى تيكناجيت، وهك:

- هوشنگ بمدرسه نرفت، زيرا بيمار بود.

واته: هوشهنگ نه چوو قوتابخانى، چونكو يئ نه خوشبوو.

(هوشنگ بمدرسه نرفت. ← شاپسته‌یه‌کا ته‌واوه چونکو بیی (زیرا بیمار بود) ژى،
واتا یا هه‌ی. ئەگەر پارستین هۆیی و مه‌به‌ست و کات و مه‌رج و ژبلییاتیی (استثناء) و
چه‌ندایه‌تی (کیفیت) د گه‌له‌ک باراندا بهینه ژیرن، شاپستین وان واتایه‌کا تمام یا
هه‌ی.) (خسرو فرشید ورد، ۱۳۸۲: ۲۰۵)

- هه‌روه‌ها ئەو شاپستین کو کارى وان ته‌واو یان نادیاربیت، شاپستین ته‌واون. ژ
به‌ره‌ندئ ئەرکى پارستین وان ژى ئەرکین لاوه‌کینه. تنى ئەو دهمى کو بکه‌رى (نهاد)
شاپستى وشین {این (ئه‌فه) و آن (ئه‌و)} بن و پارسته بۆ ږوونکرنا وان هاتبیت، وه‌ک:
- آن می میرد، که از زندگی ناامید باشد. ← ناامید از زندگی می میرد.
واته: ئەو دمریت، ئەوئ کو ژ ژیانى بى ئومیدبیت. ← بى ئومید ژ ژیانى دمریت.
- آن گشته می شود، که خیانت کند. ← خیانت کننده گشته می شود.
واته: ئەو دهیته کوشتن، ئەوئ کو خیانه‌تئ دکه‌ت. ← خیانه‌تکەر دهیته کوشتن.
- آن میماند، که دوست من است. ← دوست من میماند.
واته: ئەو دمینیت، ئەوئ کو هه‌فالئ منه. ← هه‌فالئ من دمینیت.
- آن می گریزد، که دشمن ماست. ← دشمن ما می گریزد.
واته: ئەو دره‌فیت، ئەوئ کو دوژمنئ مه‌یه. ← دوژمنئ مه دره‌فیت.
- هه‌ژى گوتنییه د وان رستین کو ب کارین تیپه‌ر دروستدبن. ئەگەر شاپسته یا
ته‌واوبیت، ئەرکى پارستى ئەرکه‌کى لاوه‌کیه و ئەگەر شاپسته ناته‌واوبیت، ئەرکى
پارستى، ئەرکه‌کى پیدفئ وه‌ک {به‌رکار، ته‌واوکه‌رى پیدفئ^(۱)، ته‌واوکه‌رى کارى
ناته‌واو} یه، وه‌ک:

(۱) ته‌واوکه‌رى پیدفئ (متمم اجبارى) د زمانى فارسیدا هه‌ر هه‌مان ته‌واوکه‌رى به‌یاریده د
زمانى کوردیدایه کو هه‌ده‌ک جارا هه‌بوونا وی ته‌واوکه‌رى د رستیدا پیدفیه، وه‌ک وشا
(او) د رستا (من کتاب خود را به او دادم، من په‌رتووکا خو دا وی.) و ته‌واوکه‌رى
نه‌پیدفئ (متمم اختیاری) ژى ئەو ته‌واوکه‌رى به‌یاریده‌یه کو هه‌بوونا وی د رستیدا نه‌یا
فه‌ره و ب ژیرنا وئ واتایا رستى تیکناجیت، وه‌ک وشا (کلاس) د رستا (من به کلاس
میام، ئەز دى هیمه پۆئ).

- دانستم، که می آیی.

واته: من زانی، کو دهیی.

- دیدم، که او می رود.

واته: من دیت، کو نهوی دچیت.

- دانستم، که به زودی می آیی.

واته: من زانی، کو د زویترین دهمدا دی هیی.

- این را بدان، که حقیقت پیروز می شود.

واته: نهفی بزانه، کو راستی سهردکهفیت.

• نهو شارستین کو کارئ وان ناتهواوبیت (ربطی)، نهگهر بکهر (نیهاد) یان تهواوکهری کارئ ناتهواو تیدا نهبیت، ناتهواون و پارسته ژی نهو نهرکی کو ل شارستی کیمه، ب ستوی خوقه دگریت. وهک:

- لازم است، که حقیقت را بشنوی. ← شنیدن حقیقت لازم است.

واته: پیدفیییه، کو گو ل راستی بی. ← گوهلیبوونا راستی پیدفیییه.

د فی جوژی ژیدا دشین جهی فالایی بکهر (نیهاد) یان تهواوکهری کارئ ناتهواو

(موسنده) ی ژی، ب وشین { این (نهفه) و آن (نهو) } پرپکهین، وهک:

- شایسته نیست، که مردم را فریب دهند. ← این شایسته نیست، که مردم را

فریب دهند.

واته: باش نینه، کو خه لکی سهردابیهن. ← نهفه باش نینه، کو خه لکی

سهردابیهن.

ههژی گوتنییه نهو پارستین کو نهرکی سهرهکییی پیدفی ههبیت، ههر دم ل گهل

نامرازی گهاندنی (که) دهین و نهف نامرازه ب ساناهی دشیت بهیته ژیرن.

وهک: ممکنست، که من بخانه برگردم. (پارستا ب نهرکی بکهری)

ژیرنا نامرازی: ممکنست، من بخانه برگردم. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۹۹-۲۰۰)

ب- پارسته:

پارسته د زمانى فارسى ژيدا ههروهك زمانى كوردییه. ئەم دشیین بیژین ئەو لارستهیه كو ل دستپیکا ویدا نامرازى گههاندنى دهیت و پشتی ههگرتنا پارستى، ئەو تشتى د رستا ئالۆزدا دمینیت، شارستهیه.

(د رستا ئالۆزدا بۆ هندی كو دیاربیت پارسته بهشهكه ژ شارستى. ئەم پارستى ب شیوى وى یى ئىكى دزفرینین، د فى دمیدا پارسته ب شیوى ههفاناف یان چاوى لیدهیت. بۆ نموونه د رستا (مردى كه روزنامه میخواند، دوست من است. ← واته: ئەو زهلامى كو رۆژنامى دخونیت، ههفالى منه.) ئەگەر پارستى (روزنامه میخواند) بزفرینینه شیوى وى یى ئىكى، دبیته ههفاناف (روزنامهخوان) ب فى شیوى: (مرد روزنامهخوان دوست من است.)، ئەفه ژى د وى دمیدایه كو پارسته گریدایى ب ئىك ژ گریدىن نافیین رستا ئالۆز بیت، وهك نمونا سهرى. بهلى ئەگەر رستا ئالۆز ل دویف وى یاسایى نهبیت، كارى پارستى ب شیوى چاوى لیدهیت و ئىك ژ ئەركین نیهادى، بهركارى، بهركهرى نهراستهوخۆ، بهدهلى، دیاركهرى، ههفالكارى دبینیت.) (تقى وحیدیان، ۱۳۸۶: ۱۱۷)، وهك:

- انتظار نداشتم كه شما زود بیایید. (ئهركى دیاركهرى)

واته: ئەز ل هیقى نهبووم، كو هوین زوى بهین.

- واضح است كه موفق می شویم. (ئهركى نیهادى)

واته: ئاشکرایه كو سهردکهفین.

پارسته ژ لایى واتایقه وهك ووشهیهكى یان كۆمهلهكى د ناف رستا ئالۆز یان شارستیدایه، بۆنموونه وهكى نافی یان ههفانافی یان گریدهكا نافی یان گریدهكا ههفالکاریه، وهك:

- مردى كه میخندید، اینجاست.

واته: ئەو زهلامى كو دکهنى، ل فییرهیه.

د فى رستا ئالۆزدا، (میخندید) پارستهیه و وهك ههفانافهکییه بۆ(مردى)، واته پارستا (دکهنى) وهك ههفانافیه بۆ (زهلامى).

لأرستا (با ما به بازار بیایی، ل گهل مه بهییه بازاری) د فی نمونیدا، نیهادی
 (مسند الیه) گرییا کاریا (لازمست)، واته (بیدفییه) دهیته هژمارتن.
 - ((بیدیهی است، که ما همه متحد هستیم.)) (تقی وحیدیان، ۱۳۸۶: ۱۱۸)
 واته: ناشکرایه، کو ئەم هه می یه کگرتینه.

● **پارستا ب ئهرکی بکهری:**

- دانش آموزی که درس می خواند، موفق می شود.
 واته: قوتابی کو وانا دخوینیت، سهردکه فیت.
 د فی نمونئی زیدا، لأرستا (که درس می خواند) بکهره بو شارپستا (دانش آموز
 موفق میشود). (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۴۵)

● **پارستا ب ئهرکی بهرکاری:**

- خواستم، تا او را تنبیه کنم.
 واته: من فیا، کو وی سزایدهم.
 - باو گفتم، که باصفهان برود.
 واته: من گوته وی، کو بجیته ئەسفه هان.
 د نمونا ئیکیدا لأرستا (او را تنبیه کنم) بهرکاری شارپستا (خواستم) ه.
 د نمونا دوویدا لأرستا (باصفهان برود) بهرکاری شارپستا (گفتم) ه.
 ههژی گوتنییه بهرکاری وان کارین کو ژ فان جاوگان دروستدین: (گفتن، شنیدن،
 دانستن، گمان کردن، یقین کردن، فهمیدن، خواستن و وهک وان) چیدبیت لأرستهیهک
 بیت کو ب رییکا نامرازی گه هاندنی (که) ب شارپستیقه بهیته گریدان:
 - تصور کردم، که به تهران میروی.
 واته: من هزرکر، کو دئ چیه تهران.

● **پارستا ب ئهرکی دیارکهری (مضاف الیه):**

- وقتی که به اینجا بیایی، با تو گفتگو میکنم.
 واته: دهمی بهییه فییره، دئ ل گهل ته ئاخقم.
 د فی نمونیدا پارستا (به اینجا بیایی) دیارکهره (مضاف الیه) بو دم (وقت).
 (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۷)

● **پارستا ب ئەرکى بەدەل (بدل):**

- نسرين که شاگرد اول است، کتاب خرید.

واته: نهسرين کو دەرچوويا ئيکييه، په رتووک کړی.

د فې نموونېدا لارستا (شاگرد اول است) بهدله بو شارستا (نسرين کتاب خرید) نموونه يه کا دی:

- برادر م که فریدون باشد، آمد.

واته: برایی من کو فریدونه، هات. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۱۹)

● **پارستا ب ئەرکى ته واکهړئ هه فالنافی (متمم صفت):**

- من منتظر م، که برادر م باينجا بيايد.

واته: نه ز ل هيقيمه، کو برایی من بهيته فيره.

د فې نموونېدا لارستا (برادر م باينجا بيايد) ته واکهړه بو هه فالنافی (منتظر واته ل هيقي)، کو دبيژنئ (مسند فاعلی)، واته ل گهل کارئ ناته و اوئ (است) دهيت و ته واکهړئ کارئ ناته و او.

● **پارستا ب ئەرکى ته واکهړئ هه فالکاری (متمم قيد):**

- ديروز فرهاد منتظر نشسته بود، که ما بخانه او برويم.

واته: دوهي فرهاد ل هيشيا مه بوو، کو ئەم بچينه مالا وى.

د فې نموونېدا پارستا (ما به خانه او برويم) ته واکهړئ هه فالکاری (منتظر واته ل هيقي) يه.

ئو هه فالکار و هه فالنافين کو ته واکهړئ وان چيدبيت پارسته بن، پيک دهين ژ: (باخر، بي خبر، بي نصيب، شرمنده، غافل، متعجب، مخالف، خوشحال، شاد، خوشوقت، خوشنود، غمگين، خشمگين، خرسند، قائل، آگاه، واقف، محکوم، محتاج، نیازمند، مجبور، ناچار، معتقد، علاقمند، عبارت از ملول، دلتنگ، خوشبين، نااميد، اميد، مأیوس، آماده، حاکی، لازم، واجب، معترف، مانع، ناظر، معترض، منتظر، منزجر، مؤمن، متعهد، مطمئن، مصمم، متمایل، مایل، گله مند، مستعد، قادر، توانا).

ته واکهړئ فان هه فالنافا ته واکهړه کي پيدفييه (ته واکهړئ کارئ ناته و او) کو

هندهک جارا گرييا نافي يان ناهه، وهک:

- او راضی بمذاکره نشد.

واته: ټه ب دان وستاندن رازینه بوو.

د فې نمونېدا (مذاکره) واته (دان وستاندن) نافه که کو ته واکه ره کی پېد فییه. واته بی وی و اتایا هه فالنافی تمامنا بیت. ټه هه فالنافه، هنده ک جارا ته واکه ره کی کارین ناته و اوین تینه پره کو د فارسیدا دبیزنی (مسند فاعلی)، واته ته واکه ره کی کارین وهک (بودن، شدن، ماندن، گشتن، گردیدن و ...)

- او راضی نشد، که بخیرید برود.

واته: ټه و رازینه بوو، کو بچیه تشکرینې.

و هنده ک جاران زی ته واکه ره کی کارین ناته و اوین تینه پره کو د زمانې فارسیدا دبیزنی (مسند مفعولی)، واته ته واکه ره کی کارین وهک (کردن، پنداشتن، احساس کردن، نامیدن، خواندن، باختن، دیدن و ...).

- او را راضی کرد، که بخیرید برود.

واته: ټه و رازیکر، کو بچیه تشکرینې.

د فان شیوین سهریدا ټه دشین فان پارستان وهکو هه فالکار زی سهیربکهین، واته ټه هه فالنافه ب ټه رکې هه فالکاری ږاډېن.

- او منتظر نشسته است، که بیدار ش برون د.

واته: ټه و ل هیقییه، کو بچه دیتنا وی. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۸-۲۸۹)

ب- پارستین هه فالنافی:

ټه و پارسته نه کو پشتی نافه کی یان جهنافه کی ژ گریه کا نافی دهین و وهسفا وی نافی یان جهنافی دکه ن و ته واکه ره کی وی نافی یان جهنافینه.

● تایبه تمه ندیپین پارستین هه فالنافی:

- ١- ټه هه جوړه پارسته به بارا پتر ل گهل ټامرازی گه هاندنی (که) دهین. ژ بهر هندی پارستین پاشین، واته ل دویف شارستی دهین. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۰۵)
- ٢- پارستین هه فالنافی بارا پتر پشتی نافه کی یان جهنافه کی یان وی گرییا نافییا د شارستیدا، کو (سهره) یی پارستییه (یان سهره یی پارستی تیدایه) دهین.

وهك:

- گولی که شکفته بود، پژمرد.

واته: گولا کو پشکفتبوو، چرمسی.

- شاخه پربراری که خم شده بود، شکست.

واته: نهو چهقی ببهر کو شوریبوو، شکست.

۳- پارستین ههفالنافی دشین ل دووماهیا شاپستی بهین، وهك:

- گولی پژمرد، که شکفته بود.

واته: گولهك چرمسی، کو پشکفتبوو.

- شاخه پربراری شکست، که خم شده بود.

واته: نهو چهقی ببهر شکست، کو شوریبوو.

۴- بکهر (نهاد) یان بهرکاری پارستین ههفالنافی ژ بهر ههبوونا وان د شاپستیدا بارا

پتر دهینه ژیرن بو دووبارهنهبوونی، وهك:

- گلی که رنگ و بو ندارد، به چه کار می آید؟

واته: گولا کو رهنگ و بیهن نه بیت، ب کیر چ دهیت؟

۵- پارستین ههفالنافی پشتی زفراندنا وان ب رستهیهکا ساده یا مهزنگری (تأویل)

ب شیوی نافی یان ههفالنافی لیدهین و دبنه هه لگری ئه رکه کی لاوه کییی وهك

(ههفالنافی، دیارکهری (مضاف الیه) یان تهواوکه ری نافی یان به دهلی) بو وی نافی

کو سه ره بی وان ه و بهری وان هاتیه، وهك:

- کتابی که خریدم، خواندنی است. زفراندن ← کتاب خریده شده، خواندنی است.

- واته: نهو پهرتووکا کو من کپی، جهی خاندنییه. زفراندن ← پهرتووکا هاتیه

کرین، جهی خاندنییه.

- خانه ای که از دیگران است، بدرد ما نمیخورد. زفراندن ← خانه دیگران، بدرد

ما نمیخورد.

واته: نهو خانیی کو بی خه لکییه، ب کیر مه ناهیت. زفراندن ← خانیی خه لکی،

ب کیر مه ناهیت.

● سهرهیی پارسټین هه‌فالنافی:

۱- نافئ تایبه‌تی (اسم خاص):

- پرویز که دوست من است، بسیار زیرک است. (پرویز: نافئ تایبه‌تییه)
واته: په‌رویز کو هه‌فالی منه، گه‌له‌کی زیره‌که.

۲- جه‌نافئ که‌سی (ضمیر شخصی):

- من که این همه خسته‌ام، چ‌گونه دنبال او بروم. (من: جه‌نافئ که‌سی)
واته: ئەز کو هنده وه‌ستیایمه، چ‌او ل دویف وی بچم.

۳- نافئ گشتی (اسم عام):

- دل که خسته و ناتوان بود، به دام او افتاد. (دل: نافئ گشتی)

واته: دل کو وه‌ستیای و بی‌هی‌زبوو، که‌ته دا‌فا وی.

هه‌زی گوتنییه هنده‌ک جاران (ی) یا به‌ری پارستا هه‌فالنافی کو نیشانا نه‌نیاسینییه، س‌تریس (هی‌ز) دکه‌فیته سهر (ی) و مابه‌ینا سهره و ئامرازی گه‌هاندنی (که). د فی ده‌میدا د ناخفتنی‌دا راوه‌ستیانه‌ک ره‌چ‌اودبیت و د نقی‌سینی زیدا نیشانا راوه‌ستیانی (،) ده‌یته‌دانان، وه‌ک:

پیرمردی، که خسته بود سرش را بلند کرد.

(پیرمردی خسته... پیرمردی که خسته هم بود...)

(یکی از پیرمردها که خسته بود...)

واته: ئەو پیره‌می‌رئ کو وه‌ستیایبوو، سهرئ خو بلند‌کر.

● ئه‌رکین پارسټین هه‌فالنافی:

پارسټین هه‌فالنافی هنده‌ک ئه‌رکین ل‌اوه‌کیی‌ن نافیی‌ن شارستی ب خوفه د‌گرن،

وه‌ک:

۱- هه‌فالنافی (صفت):

- مردی که زندانی بود، گریخت. ← مرد زندانی، گریخت.

واته: زه‌لامئ کو زیندانیبوو، ره‌فی. ← زه‌لامئ زیندانی، ره‌فی.

۲- شاخس (شاخص):

- فرامرزی که سرهنگ است، از دوستان من است. ← سرهنگ فرامرزی از دوستان من است.

واته: فرامرزی کو سرههنگه، ژ ههفالین منه. ← سرههنگ فرامرزی، ژ ههفالین منه.

۳- بهدهل (بدل):

- سعدی که شاعر بزرگی بود، گلستان را تألیف کرد. سعدی شاعر بزرگ، گلستان را تألیف کرد.

واته: سعدی کو هوزانفانهکی مهزن بوو، گلستان نفیسییه (بهرههه هینایه).

۴- دیارکهه (مضاف الیه):

- هنگامی که او بیاید، همه شاد می شویم. هنگام آمدن او همه شاد می شویم. واته: دهمی کو نهو بهیت، نهه ههمی کهیفخوشدبین.

۵- تهواوکهری نافی (متمم اسم):

- چند نفر که از دوستان ما بودند، آمدند. چند نفر از دوستان ما آمدند. واته: چند کهس کو ژ ههفالین مه بوون، هاتن. (غلامرضا أرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۰۹)

ج- پارستین ههفالکاری:

نهو لآرستهنه کو وهه ههفالکارهکی یان تهواوکهری ههفالکاری (متمم قید) بو لآرستا دی (شارستی) لیدهین، کو نهو ژی چند جورهکن:

- پارستا ههفالکارییا دهمی (کاتی)
- پارستا ههفالکارییا جهی (شوینی)
- پارستا ههفالکارییا چندایهتی و چاوانی
- پارستا ههفالکارییا راده و نهندازی

- پارستا هه فالکارییا هۆیی
- پارستا هه فالکارییا مه بهست و ئارمانج
- پارستا هه فالکارییا نه نجام
- پارستا هه فالکارییا بهراورد کرنی (تقابل)
- پارستا هه فالکارییا مه رچی (شرط)
- پارستا هه فالکارییا ژبلیاتی (استثناء)

• پارستا هه فالکارییا ده می (کاتی):

ئه و پارسته یه کول گهل ئامرازین گه هاندنی یین ده می دهیت و ده می کارئ شارسته دیار دکهت و وهك هه فالکار یان ته و او کهرئ هه فالکاری یین ده مینه و ب پارستا هه فالکارئ ده می دهیت هه نافکرن.

ئه و ئامرازین گه هاندنی، ئه وین فان جوړه پارستان دروستدکهن، پیک دهین ژ: (چون، چو، که ب واتایا (وقتیکه)، تا ب واتایا (همینکه و از وقتیکه و تا وقتیکه)، وقتیکه، در وقتیکه، ب وقتیکه، هنگامیکه، هرگاه که، هرگاه، وقتی، همینکه، راست که ب واتایا (همینکه)، هر وقت، هر وقت که، حالیکه ب واتایا (همینکه)، پس از آنکه، بعد از آنکه، پس از آنکه، پیش از آنکه، پیش از آنکه، از آن پیش که، پیش تا، هر سه ب واتایا (پیش از آنکه)، پیشتر زانکه ب واتایا (پیش از آنکه)، تا آنگاه که، از آن سال که، آن ساعت که، تا آن ساعت که، هر گاه که، هر آن ساعت که، یکه باره ب واتایا (حال که)، بهر وقت که، هر آنگاهی که، زان گه که، بهر آن گه که، از وقتی که، تا وقتیکه، سحر گه که، فردا که و ... هتد.) (خسرو فروشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۱۲-۲۱۳)، وهك:

- چون مرا دید، پنهان شد.

واته: ده می ئه ز دیتیم، خو فه شارت.

د نموونا سه ریدا پارستا (مرا دید) واته (ئه ز دیتیم) و ئامرازین گه هاندنی (چون) پیکفه هه فالکارئ ده مینه بو کارئ رستا دی (شارستی).

- تا آمد، به نوشتن مشغول شد. (تا ب واتایا همینکه)

- ده می هاتی، ده ستها فیته نقیسینی.

د فې نموونا سهري ژيدا، نامرازې گه هاندنې (تا) ل گهل كارې (آمد) واته (هات) پارسته يه كا هه فالكارې دهميه.

- تا گوساله گاو شود، دل صاحبش آب شود. (تا ب واتايا تا وقتيكه واته هه تا وی

دهمې كو)

واته: هه تا كو گولك بيته گا، دلي خوداني وی دحه لیت.

- بمحض اينكه مرا دید، بسویم دوید.

واته: دهمې نه ز دیتیم، به زی نك من.

هه ژي گوتنييه نه و پارستين كو ل گهل نيك په يوهنديه كا دهمي هه ی، يان په يوهنديه كا دهمي وان پيگفه گريددهن. دشين بيی نامراز واته راسته و خو ل گهل نيك بهين. ل گهل في چهندي ژي نه ف پيگهاتنه تنی د وان بارادايه كو كارهك د داهاتوودا رو بدهت يان ژي مهرجه كي گشتي د نارادا بيت، واته د وان رستين كو بشين وان ب ساناهي وهك رستين مهرجي شروفه بكهين (تعبير كرد):

- نجار اومد، من ميام بالا (واته اگر نجار اومد... يا وقتی كه نجار اومد...).

واته: نه گهر دارتاش هات، نه ز دئ هيمه سهري (واته نه گهر دارتاش هات... يان

دهمې كو دارتاش هات). (ژيلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۱)

● پارستا هه فالكاريا جهی (شوینی):

نه و پارسته يه كو ل گهل نامرازين گه هاندنې يين جهی دهيت و جهی كارې شارسني دياردكته و وهك هه فالكار يان ته واو كهری هه فالكارين جهيه. هه روه ها نامرازين گه هاندنې يين جهی پيك دهين ژ: كجا ب واتايا (هر جا و جاييكه)، هر جا، هر جا كه، آنجا كه، هر آنجا كه، هر كجا، هر كجا كه، همانجا كه، جاييكه و ... هتد.

- هر جا كه بروی، او هم خواهد آمد.

واته: ههر جهه كي كو بجيی، نه و زی دئ هیت.

- هر كجا كه رفته، او را ندیدم.

واته: ههر جهی چوویم، من نه و نه دیت.

• پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی:

ئه‌و پارسته‌یه ئه‌وا کو چه‌ندایه‌تی و چاواویا کارئ شارستی دیاردکته و ل گهل نامرازئ گه‌هاندنی یئ چه‌ندایه‌تی و چاواویی دهیته، ب ئهرکئ هه‌فالکاری چه‌ندایه‌تی و چاواویی رادبیت و ب تنئ نامرازه‌کئ گه‌هاندنی یئ ساده یئ هه‌ی د زمانئ فارسیدا ئه‌و ژئ (که) یه کو دشیت پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی دروستبکته:

(که) ئه‌گهر ب واتایا (بطوریکه) یا (بنحویکه) واته (وه‌ساکو) بیت، دشیت پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی دروستبکته.

- رفت که رفت. واته (بطوری رفت، که رفت و برنگشت).

واته: (وه‌سا چوو کو چوو و نه‌زفریقه)، ههر وه‌کی ئه‌م د کوردیدا دبیزین (چوو و چوو) یان (چوو ب وئ چوونی)، یا دیاره د فی باریدا (که) به‌شه‌که ژ گروپه‌کئ کو به‌شئ وئ یئ دی هاتیه ژبیرن و د بنه‌مادا هه‌بوویه: (چنان...که) یا (بطوری...که) (چنان رفت که رفت). واته (وه‌سا چوو کو چوو).

هه‌روه‌سا (که) ئه‌گهر ب واتایا (درآنحال) و (درحالیکه) بیت، ژ نامرازین گه‌هاندنی یئ چه‌ندایه‌تی و چاواویی.

- من داشتم غذا میخوردم، که برادرم وارد شد. واته: (برادرم در حال غذاخوردن من وارد شد).

واته: (من خارن دخار کو برای من هاته ژوورقه).

کو د فی نمونیدا، پارستا (من داشتم غذا میخوردم) هه‌فالکاری چاواویی بؤ لارستا دووی (شارستی).

(که) ب واتایا (درحالیکه)

- ما در آنجا فرهاد را دیدیم، که داشت بازی میکرد.

واته: مه ل وئیرئ فرهاد دیت، کو یاریدکرن.

(که) د فی نمونیدا ب واتایا (درحالیکه، د وی دهمیدا کو) یه و د شیاندایه بیژین پارستا (بازی میکرد) هه‌م هه‌فالنافه بؤ (فرهاد) و هه‌م هه‌فالکاری چاواویی، واته سه‌ره‌رای فئ چه‌ندی کو چاواویا کاری دیاردکته، نافی ژئ وه‌سفدکته.

ئەو ئامرازىن گەھاندنى ئەوئىن كۆ پارستىن ھەفالكارىيىن چەندايەتى و چاوايىيى
دروستدەن، پىك دەئىن ژ: (ھمانطوركە، آنطوركە، آنطورىكە، چنانكە، بگونەھى كە،
ھمچنان كە، آنچنانكە، بنجويكە، بشكى كە، بطوريكە، بنوعيكە، ھر نوعى كە، بھر
ترتيب كە، ھر طور كە، درحاليكە، درحالتى كە، بطريقى كە، بروشى كە، طورى كە
و...ھتد.)

- ھمانطور كە كۆ گەفتى، رفتار كردم.

واتە: ھەر وەكى تە گوتى، من وەكر.

- بطوريكە ديدى، او مرد بديست.

واتە: ھەر وەكى تە ديتى، ئەو زەلامەكى خرابە.

- چنانكە ميدانى، او ما را دوست ندارد.

واتە: ھەر وەكى دزانى، ئەو ھەز ژ مە ناكەت.

ھەزى گوتىيە ئەف جۆرە پارستەھ ھندەك جاران ھەفالكارى ئەنجامن و ھندەك

جاران ھەفالكارى چەندايەتى و چاوايىيە، بۆ نمونە:

- ھوشنگ چنان رفتار كرد، كە ھمە از او بيزار شدند.

واتە: ھوشەنگى ب شيوەھىكى رفتاركر، كۆ كەريپىن ھەميا ژيڤەبوون.

د قى نموونىدا، پارستا (ھمە از او بيزار شدند) ھەم ھەفالكارى ئەنجامە بۆ

(رفتار كرد) و ھەم ھەفالكارى چەندايەتییە. ھندەك جاران ژى ئەف جۆرە پارستەھ

واتايا ليكچوون و بەراوردى ددەن. چونكو ليكچوون ژى جۆرەكە ژ ھەفالكارى

چەندايەتیی.

- من ھمانطوركە تو رفتار كردى، رفتار ميكنم.

واتە: ئەز ھەر وەكى تە رفتاركرى، رفتار كەم. (خسرو فرشىدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۳-

۲۹۶)

ھەزى گوتىيە ھندەك رستىن ەھرەبى وەك (الحمدا لله، المنة لله) و (كما هو حقه)

كۆ واتايا وان نيزيكە ب واتايا (خوشبختانە) پارستا ھەفالكارىيا چەندايەتى و چاوايىيى

دروستدەن:

- احمد كما هو حقه، كار خویش را تمام كرد.

واتە: ئەحمەد ھەر وەكى مافى وى بوو، كارى خو خلاسكر. (سەرچاوا پيشوو: ۳۲۴)

● پارستا هه فالکارییا راده و ئه اندازه:

ئهفه ژى راده و ئه اندازه رویدانا کارى شارپستى دياردکته و ل گهل ئامرازین گه هاندنى یین راده و ئه اندازه دهیت و ب ئهركى هه فالکاری راده و ئه اندازه رادبیت و ئه و ئامرازین گه هاندنى ئه وین فان جوړه پارستان پیکدهینن، ئهفه نه: تا (ب واتایا تا حدیکه و تا جاییکه)، تا جاییکه، هر چه، هر قدر، هر قدر که، چندآنکه، آنقدر که، بیش از آنکه، کمتر از آنکه، بقدریکه، همانقدر که، بحدیکه، تا حدیکه، باندازه ایکه، بجدى ... که، تا حدیکه ...، آن مقدار که)، وهك:

- آنقدر که توانست، کوشید.

واته: هندی کو شیای، پیکولکر (هه ولدا).

- هر چه میتوانی، نیکی کن.

واته: هندی دشیی، باشی بکه.

- تا حدیکه میتوانی، درس بخوان.

واته: ههتا وی رادهی کو دشیی، بخوینه.

- تا جاییکه بتوانم، بشما کمک میکنم.

واته: هندی بشیم، دى هاریکاریا هه وه که م.

هه ژى گوتنییه ئامرازین گه هاندنى (بحدیکه، باندازه ایکه) سه ره پای پادى، واتایا ئه نجامى ژى ددهن.

● پارستا هه فالکارییا هویى (ئه گه رى):

ئهو پارسته یه کو ئه گه رى رویدانا کارى شارپستى دياردکته و ل گهل ئامرازین گه هاندنى یین هویى دهیت و ئهركى هه فالکاری هویى دبینیت ئهو ئامرازین گه هاندنى یین کو فان جوړه پارستان دروست دکهن، پیک دهین ژ: زیرا، زیرا که، چون، چه، نظر باینکه، بعلت اینکه، بواسطه اینکه، برای اینکه، بر اثر اینکه، بخاطر اینکه، بسبب اینکه، در نتیجه اینکه، ببهانه اینکه، از ترس اینکه، از آنجا که، حال که، حالا که، از بس، بسکه، از بسکه، از آنجا ... که، و ... هتد، وهك:

- چون درس نمیخوانی، ترا دوست ندارم.

واته: چونکو وانا ناخوینی، من تو نه‌قیی.

- ببهانه اینکه کار دارد، باینجا نیامد.

واته: بهه‌جه‌تا هندی کو کاری هه‌ی، نه‌هاته‌ فییره. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۷-

۲۹۸)

هه‌روه‌ها د شیاندایه‌ پارس‌تین هه‌فالکارییین هویی ل گهل ئامرازین گه‌هاندنی (که)

د رستیدا بینین، وه‌ک:

- بیش از این در موضوع سؤال نکنید، که نخواهم گفت.

واته: ژ فی زید‌تر س‌ه‌بارت فی باب‌ه‌تی پرس‌یاران نه‌ک‌ن، کو ناب‌یزم.

ه‌هر گاف‌ه‌کا مه‌ بق‌یت پارس‌تا هویی ب شی‌وه‌یه‌کی ب هی‌ز د‌ه‌ر‌ب‌رین، ئامرازی

گه‌هاندنی (از بس‌که) و یان بش‌ی‌وه‌یه‌کی س‌اده‌تر، (از بس) ب‌کار‌ده‌یین، وه‌ک:

- من دو ساعته گلوم پاره شد، از بس‌که ذکر خوندم.

واته: نه‌فه دوو دم‌ژ‌می‌ره گه‌وریا من دریا، هندی کو من ز‌کر‌کر.

هه‌روه‌ها هه‌ردوو ل‌آرس‌تین هویی دش‌ین ر‌اس‌ته‌و‌خ‌ول ر‌ه‌خ یه‌ک‌دی‌فه به‌ین و د فی

دم‌م‌یدا پارس‌تا هویی ل گهل په‌یفا { این‌قدر یا (ئام‌از‌ه‌ک‌رنی) } ده‌یت، وه‌ک:

- همه ازو بدشان میامد، این‌قدر بد قلب بود.

واته: هه‌م‌یا که‌ری‌ت وان ژ وی فه‌د‌بوون، هندی یی خراب‌بوو (نه‌باش‌بوو). (ژیل‌بر

لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۴-۲۷۵)

پارس‌تا هه‌فالکارییا مه‌به‌ست:

ئه‌و ل‌آرس‌ته‌یه کو مه‌به‌ست و مه‌ره‌ما رویدانا کاری ش‌ارس‌تی دیار‌د‌که‌ت و ل گهل

ئامرازین گه‌هاندنی یین مه‌به‌ست ده‌یت و ئه‌ر‌کی هه‌فالکاری مه‌به‌ست دب‌ین‌یت و

ئامرازین پیکه‌ینه‌رین وی ژی نه‌فه‌نه: که، تا، تا این‌که، بمن‌ق‌ور این‌که، برای این‌که، از

ترس این‌که، م‌ب‌ادا، م‌ب‌ادا که، بق‌صد این‌که و ... ه‌ت‌د.

(که، تا، تا این‌که، تا آن‌که) (محسن ابوالقاسمی، ۱۳۸۵: ۱۷۰)، وه‌ک:

- این میوه‌ها را بشور، که مریض نشوی.
- واته: فَن فِیْقِیا بشو، دا کو نه‌ساخته‌بی.
- داروهایت را بخور، تا زودتر خوب شوی.
- واته: دهرمانیتِ خو بخو، دا زوی چیبی.
- (نه‌گهر پارستا مه‌به‌ست پشتی شاپستی بهیت دشیّت ل گهل نامرازی گه‌هاندنی
(که) ده‌سپیبکت، وهک:
- اینجا بیا، که ترا از نزدیک ببینم.
- واته: وهره فیّره، دا کو ته ژ نیّزیک ببینم.
- کو پارستا (ترا از نزدیک ببینم) مه‌به‌ست و مهره‌ما (آمدن) واته هاتنییه.
- نمونه‌یه‌کا دی:
- فرهاد باینجا آمد، تا درس بخواند.
- واته: فرهاد هاته فیّری، هه‌تا کو وانا بخوینیت.
- ببازار رفته‌م، برای اینکه لباس بخرم.
- واته: چوومه بازاری، بو هندی کو جلکا بکرم.) (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۸-۲۹۹)

● پارستیا هه‌فالكارییا نه‌نجام:

- ئه‌ف جوّره پارسته‌یه دبیته نه‌نجامی شاپستی و ل گهل فَن نامرازان دروستدبیت:
- بطوری که، تا حدی که، چنان ... که، ... هتد، وهک:
- آن را می‌جوشانند، بطوری که خوب پخته شود.
- واته: ئه‌وی دکه‌لینن، دا کو باش چیبیت.

● پارستا هه‌فالكارییا به‌راوردگرنی (تقابل):

- ئه‌و پارسته‌یه کو بو به‌راوردگرنی و دژایه‌تی بکاردهیت و ل گهل نامرازی
- گه‌هاندنی یین به‌راوردگرنی دهیت و ئه‌رکی هه‌فالكاریین به‌راوردگرنی دبیت و ئه‌و
- نامرازی فَن جوّره پارستان پیکدهینن، بریتینه ژ: اگرچه، هرچند، هرچند که، با
- آنکه، با اینکه، که حتی، حتی اگر، بدون آنکه، با وجود آنکه، با وجودیکه، هر قدر که،
- هر قدر هم که، ولو، ولو آنکه، گو اینکه، اگر هم، درحالیکه، بضر این هم که، بضر
- اینکه، حتی وقتیکه و ... هتد.

- هرچند سنش زياد است، عقلش كمست.
 واته: هه رچه نده ته مه نئى وى گه له كه، عاقلئى وى كي مه.
 - من باصفهان رفته، در حاليكه ميل نداشتم.
 واته: نه ز چوو مه نه سفه هانئى، هه رچه نده كو ب دئى من نه بوو. (خسرو فرشى دورد،
 ۱۳۸۲: ۲۹۹)

(د فان جو ره پارستاندا نه گهر شارسته ل دويش پارستيدا بهيت، بارا پتر ل گهل
 په يقه كا دژايه تئى وهك (ولى، وليكن، اما و ... هتد) ده ستپيدكته، وهك :
 - اگر چه نظريه شان صحيح است، اما در اینجا نبايد ذكرش بشود.
 واته: هه رچه نده تيورا وان يا دروسته، به ئى ل فيره نابيت، بهيته گوتن.
 - هرچند لازم نداشتم، ولى آنرا خريدم.
 واته: هه رچه نده من پيدئى پئى نه بوو، به ئى من كرى.) (ژيلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۵)

● پارستا هه فالكاريا مه رجي:

(نه فه زى نه و پارسته يه كو مه رجي رويدانا كارئى شارستئى دياردكته و ل گهل
 نامرازين گه هاندنى يين مه رجي ده يت كو نه و نامراز زى پيك ده ين ژ: اگر، تا،
 بشرطيكه، بشرط اينكه، بشرطى ... كه، در صورتيكه، در صورتى ... كه، در حاليكه،
 هرگاه، چنانچه، اگر چنانچه و ... هتد.)
 (هه روهها د رسته يه كا ئالوز يا مه رجيدا نه گهر پارسته واتايا مه رجي بگه هينيت،
 دببژنه فى جوړئى پارستئى، پارستا مه رجي كو ته واو كه رئى كارئى شارستئيه و نه و لارستا
 دى كو ل دويقرا ده يت، دببژنئى، به رسفا مه رجي كو نه و زى شارسته يه و مه به ستا
 ناخفتنكهرى دياركرنا واتايا وييه، وهك:

- اگر بخوانئى، درامتجان موفق مى شوى. (حسن احمدئى و حسن انورى، ۱۳۸۵: ۲۰۴)
 پارستا مه رجي به رسفا مه رجي (شارسته)
 واته: نه گهر بخوينئى، د تافيكرنئيدا دئى سه ركه فى.

ههژی گوتنییه د زمانی ئاخفتنییدا دوو لارستین رستا ئالۆز بارا پتر بیی ئامرازی گههاندنی و بیی راوهستیان د فان بارین خاریدا ل رهخ یهکدیقه دهین:

أ- مهرجی نه یی راستهقینه (غیر واقعی):

[در يك گردش تفریحی بیرون شهر] اینجا يك سماور بود، میچسبید، میگفتید، من می آمدم.

واته: [د گهپانهکی دهرقهیی باژیی] فیره سهماورهک ههبوو، دا خوشبیت، ههوه گوتبا، نهز داهیم.

ب- مهرجی ب هیز (شرط بالقوة):

گفتم: بده این جارو رو، خانم ... دستور بدن، من جارو می کنم.

واته: من گوتی: فی گیسکی بدهفه، خاتین ... برپاری بدن، دی مالم.

ج- مهرجی سه د ژ سهدی (شرط محض):

- می خوام بریم میریم، می خوام اینجا بمونیم میمونیم.

واته: ته دفتی بچین دی چین، ته دفتی بمینین دی مینین.

(ژیلر لزار، ۱۳۸۴: ۲۸۰-۲۸۱)

● پارستا ههفالکارییا ژیلیاتیی (استثناء):

ئهو پارستهیه کو ل گهل ئامرازی گههاندنی یین ژیلیاتیی دهیت و نه رکی ههفالکاریی ژیلیاتیی دبینیت و نهو ئامراز ژی ئهفهنه: الا، مگر، مگر که، مگر اینکه، بیاستنای اینکه، بجز اینکه، الا اینکه و ... هتد.

- من به خانهای آنها نمیروم، مگر دعوتم کنند.

واته: نهز ناچمه مالا وان، ئیلا داخازی ژ من بکهن.

- من با او آشتی نمیکنم، مگر اینکه از کرده خود پوزش بخواهد.

واته: نهز ل گهل وی پیکناهییم، ئیلا داخازا لیبورینی ژ کریارا خو بکهت.

۷) پهيوهنديا لارستين رستا نالوز (شارسته و پارسته):

د زمانې فارسيدا ل دويښ جهې هاتنا پارستې د رستا نالوزدا، چار جوړه پارسته دهينه دستنيسانگرن:

- أ - پارستين پيشين (پرو پيشين) _____ کو بهري شارستې دهين.
 - ب- پارستين نيښهکي (پرو ميانين) _____ کو د نيښهکا کهرپستين شارستيدا دهين.
 - ج- پارستين پاشين (پرو پسين) _____ کو پشتي شارستې دهين.
 - د- پارستين رځ و روي (کنارين) _____ کو د ههردووک رځين شارستې دهين.
- (خسرو فرشيدورد، ۱۳۸۲: ۲۰۶)

۱- پارستين پيشين (پرو پيشين) بریتينه ژ:

• ټهوين کو ههفالکاريښ دهمي و جهي و بهراورد و مهرج و راده يان ټهندازينه و ل گهل نامرازين گهاندني (تا، جون، هرجا، اگرچه، اگر) و وهک وان دهين، وهک:

نموونه بو پارستا ههفالکاري دهمي:

- تا آمد، همه کارها را کرد.

واته: ههکو هاتي، همي کار ټهنجامدان.

نموونه بو پارستا ههفالکاري جهي:

- هر جا بنشيني، من هم مينشينم.

واته: ههر جهې کو رويني، ټهز ژي دي روينم.

نموونه بو پارستا ههفالکاري مهرجي:

- اگر بروی، به او ميرسی.

واته: ټهگهر بچي، دي گههبي.

نموونه بو پارستا ههفالکاري پيچهوانهبي:

- اگرچه کار دارم، با اين حال همراه شما ميایم.

واته: ههر چهنده من شوول پين ههين، د سهر في چهنديرا دي ل گهل ههوه هييم.

- ههر چهند سنش زياد است، عقلش کم است.

واته: ههر چهنده تهمهني وي گهلهکه، بهي عاقلی وي کيمه.

• ئەو پارستىن كۆھەفالكارىن ھۆيى و مەبەستىن و ل گەل (چون، بىلىت اينكە، بسبب اينكە، بواستە اينكە، نظر باينكە، بر اثر اينكە، بخاطر اينكە، ببھانە اينكە، از ترس اينكە، از آنجا كە، حال كە، از بس كە، بمنظور اينكە، بقصد اينكە) و ھەكى وان دەيىن:

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى ھۆيى:

- از آنجا كە نتوانست كار خود را انجام دهد، از اداره اخراج شد.

واتە: چونكى نەشيا كارى ھۆ ئەنجامبەدەت، ژ فەرمانگەھى ھاتە دەرنىخستىن.

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى مەبەست:

- براى اينكە لباس بخرم، ببازار رفتم.

واتە: بۇ ھندى كۆ جلكا بخرم، چوومە بازارى.

• ئەويىن كۆ ھەفالكارىن چەندايەتى و چاوايى و رادىنە و ل گەل ئامرازىن

گەھاندنى (چنانكە، ھمانطور كە، ھر نوع كە، بھر ترتيب كە، ھرقدر كە، تا جائيكە، تا، چندانكە، آن قدركە، بيش از آنكە، و.... ھتد) دەيىن.

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى چەندايەتى و چاوايى:

- تا آمد، بنوشتن مشغول شد.

واتە: ھەكۆ ھاتى، دەست ھافىتە نقيسىنى.

- ھمانطوركە گفتى، رفتار كردم.

واتە: ھەروەكى كۆ تە گوتى، من ھەكر.

ب- پارستىن نىقەكى (ميانىن):

ئەو پارستەنە ئەويىن كۆ د نىقەكا بەشىن شارستىدا دەيىن و برىتىنە ژ:

• ئەويىن كۆ ھەفالكارىن يان بەدەل (بدل) يان دياركەرن (مضاف اليه) و د نابقەرا

سەرھيى وان و پارستا وان چ دووراتى نەكەفتى، واتە ژىك جودا نەبووينە، ھەك:

- كودكى كە در اينجاست، برادرزاده فريدون است. (پارستا نىقەكيا ھەفالكارى)

واتە: ئەو زارۆكى كۆ ل قىرە، برازايى فرەيدوونىيە.

- وقتی که من به اصفهان رفتم، با فریدون همسفر بودم. (پارستا نیفه‌کیبا دیارگری)

واته: دهمی کو چوویمه ئه‌سفه‌هان، ل گهل فره‌یدوونی هاوسه‌فه‌ریووم.

ج- پارستین پاشین بریتینه ژ:

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین هؤیینه و ل گهل (زیرا، برای اینکه، چه) و وهك وان

دهین:

نموونه بؤ پارستا هه‌فالکاری هؤیی:

- در خانه ماندم، زیرا خسته بودم.

واته: د مالدا مام، چونکو یی ماندیووم.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین مه‌به‌ستن و ل گهل (تا، که، تا اینکه، مبادا، مبادا که،

بمنظوراین...که) و وهك وان دهین:

- به مدرسه رفتم، تا اینکه درس بخوانم.

واته: چوومه قوتابخانی، دا کو وانا بخوینم.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین پیچه‌وانه‌یینه و ل گهل (در حالیکه، در حالتیکه) و وهك

وان دهین:

- سنش زیاد است، در حالیکه عقلش کم است.

واته: ته‌مهنی وی گه‌له‌که، به‌ئی یا عاقلی وی کیمه.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین ژبلیاتی (استثناء) نه و ل گهل (مگر، الا، الا اینکه، مگر

اینکه) و وهك وان دهین:

- همه تنبیه میشوند، مگر اینکه ابراز پشیمانی کنند.

واته: ههمی دهینه سزادان، ئیلا کو دان ب خه‌له‌تیا خو بدانن.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین چه‌ندایه‌تی و چاوایینه و ل گهل (که، بطریقی که، بنحوی

که، بروشی که، بطوریکه، بدانسانکه، بدین ترتیب که، در حالیکه) و وهك وان دهین:

وهك:

- او مرد بدیست، بطوریکه دیدی.

واته: ئه‌و زه‌لامه‌کی خرابه، هه‌روه‌کی ته دیتی.

• ئەوین کو هەفالکارین راده و ئەندازینە و هەروەسا دبنە هەفالکارین ئەنجام ژى
(بر نتیجه دلالت میکنند) و ل گەل (بجدیکه، تا حدیکه، تا اندازهیکه) و وەك وان
دهین:

- هوشنگ چنان رفتار کرد، تا اندازهیکه همه از او بیزار شدند.
واته: هوشهنگی رەفتارەکی وەسا کر، هەتا وی رادهی کو هەمی ژى بیزاربوون.
• ئەوین کو تەواوەکەری هەفالکار و هەفالنافینە، وەك:
- او منتظر است، که ما بآنجا برویم.
واته: ئەو ل هەقیقییە، کو ئەم بچینە وئری.
- من منتظر نشسته‌ام، که برادرم بخانه ما بیاید.
واته: ئەز ل هەقیقییە، کو برایی من بهیته مالا مه.
• پارستین هەفالنافی و دیارکەری (مضاف الیه) یین کو ژ سەرەیی خو د شارپستیدا
دوور کەفتینە، وەك:

- او مردیست، که همه او را می‌شناسند. (پارستا هەفالنافی)
واته: ئەو زەلامەکه، کو هەمی وی دنیاسن.
- حالا وقتیست، که ما شروع برفتن کنیم. (پارستا دیارکەری)
واته: نووکه ئەو دەمه، یی کو ئەم دەست ب چوونی بکهین.

د- پارستین رەخ و پوی (کنارین):

هەندک جارا شارپسته د نافبەرا کەرەستین پارستیدا دەیت، وەك:
- فریدون خوب است، که بیشتر کوشش کند.
واته: فرەیدوون باشتره، کو پتر پیکولی بکەت.
کو د فی رستیدا، شارپستا (خوب است، باشتره) د نافبەرا بکەری (فرەیدوون) و
بەشین دییین پارستی هاتییه و شیوی وی یی دی ب فی رەنگییه.
- خوب است، که فریدون بیشتر کوشش کند.
واته: باشتره، کو فرەیدوون پتر پیکولی بکەت.
- او هم اگر تو بیایی، به اینجا می‌آید.
واته: ئەو ژى ئەگەر تو بهی، دی هیتە فییره.

- من هم چون تو نخواستی، از این کار صرفنظر کردم.
 واته: من ژى چونکو ته نه‌فيا، دست ژ فى کارى به‌ردا.
 کو شیوی دیی فان رستا ب فى رهنگیه:
 - اگر تو بیایی، او هم به اینجا می‌آید.
 واته: نه‌گه‌ر تو بهیى، نه‌و ژى دى هیته فی‌ره.
 - چون تو نخواستی، من هم از این کار صرفنظر کردم.
 واته: چونکو ته نه‌فيا، من ژى دست ژ فى کارى به‌ردا.

۸) رستا مه‌زن (جمله مرکب پیچیده):

خسرو فرشیدورد، د پهرتووکا (جمله و تحول آن) ل ژیرنافی رستا لی‌کدراوا نالۆز (جمله مرکب پیچیده) ب فى شیوهی باسى فى بابته‌تى دکه‌ت و دبیزیت، فیا رستین نالۆز (پیچیده) و دریزترین رستان، واته رستا مه‌زن د ناف رستین لی‌کدراودا (جمله‌های مرکب) ببینین. چونکی نه‌ف جوره رسته‌یه کی‌ماتى ژ دوو لارستان پیکدهین. ب بوجوونا وی ژمارا لارستین فى جورى رستى دشی‌ت جوار هه‌تا پینج لارسته ژى بن و ب فى شیوهی رسته‌یه‌کا نالۆز پیکبینن کو تیگه‌هشتنا وان دژوارتر و دره‌نگ‌تره و هندک نمونین فارسیا پیشین دهینیت و ژ وان نمونان کو دچنه د بواری رستا مه‌زندا، بؤ مه دیاردبیت کو رستین نالۆز و رستین مه‌زن هاتینه تیکه‌لکرن و ژ به‌ر کو نه‌و نمونه پین فارسیا پیشین، من نه‌و نمونه نه‌هینانیه. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۳۷۱)

هه‌روه‌سا غلامرضا ارژنگ د پهرتووکا خو (دستور زبان فارسی امروز) دا رستین مه‌زن ل ژیر نافى (جمله‌های مرکب گروهی) واته (رستین لی‌کدراوین گروهی) ب فى شیوهی پیناسه‌دکته:

رستین لی‌کدراوین گروهی دبیزنه وان رستین لی‌کدراو کو ژ سى رستین ساده یان پتر پیکدهین.

- امروز به باغ برو، تا گلی بچینی، زیرا فردا بهار می‌گذرد.

واته: نه‌ف‌رۆکه هه‌ره‌ه‌ر با خچه‌ی، دا گوله‌کى بچنى، چونکو سوبه‌هی دى بهار چیت.

- می‌دانم، که اگر نروی، به زودی پشیمان می‌شوی.

واته: نه‌ز دزانم، کو نه‌گه‌ر نه‌چی، د دهمه‌کى زویدا دى په‌شیمانى.

ههروهه دياردكهت كو د هه رسته يه كا ليكدراوا چهند رسته يي، ب تني رسته يه كه كو نامرازي گه هاندني ل ده ستپيكا وي ناهيت. نهف رسته يه رستا سه ركه ي يان شاپرسته يه و همي رستين دي تني يان ب شيوي كو مه ل ب ويقه دهينه گريدان.

- آمدم، تا بگويم، كه فردا به سفر ميروم.

واته: نهز هاتم، دا بيژم، كو سوبه هي دي چمه سه فه ري.

ههروهه ل دويش في پهرتووكي، د رستا ليكدراوا گروپي، رستين ليكدراوين هاسهنگ (ليكدراو) زي هه نه، وهك:

- آمدم، تا بداني كه دوستت دارم و فراموشت نميكنم.

واته: هاتم، دا بزاني كو هه ز ته دكه م و ته ژبير ناكم.

محمد رضا باطني زي د پهرتووكا خودا (توصيف ساختمان دستوري زبان فارسي) رستا مهزن واته رسته يه كا كو دشيت پارستين وي شهش يان ههفت بن، د ناف رستا كو دبيژني رستا ناوك (هسته اي) باس دكهت وسه رها رستا زماني فارسي دكهته دوو جور:

۱- رستا ناوك (هسته اي)

۲- رستا دهسته يي (خوشه اي)

كو رستا دهسته يي (خوشه اي) دچيته د ناف بواري دهفيدا و هم باسناكه ين.

بهني سه بارهت رستا ناوك دبيژيت، ژ شاپرسته يه كا مه ركه زي دروستدبيت كو هه بوونا وي يا فهره و ژ هندهك ته واوكه ران كو هه بوونا وان ل دويش ههزا مرؤفيه واته نه يا فهره. و ژ به رهندي رسته ژ دوو كه ره ستين بيكه اتني دروستدبيت كو شاپرسته وپارسته يه. شاپرسته زي دشيت جودا ژ پارستي بهيت و يا سه ربه خويه. بهني پارسته نه شييت بي شاپرستي بهيت. ههروهه د وان نمونين كو دهينيت، بومه دياردبيت كو رستا مهزن د ناف في بابتهيدا باس دكهت و دبيژيت ژمارا پارستين شاپرسته يه كي دشيت پتر ژ نيك پارسته بيت و دياردكهت كو ژمارا پارستان، ژ لايي تيوريفه گه له كن. بهني د رسته يه كا سروشتيا زماني فارسيدا پتر ژ شهش يان ههفتا نين، واته دبيژيت، رسته يه كا سروشتي دشيت شهش يان ههفت پارسته هه بن و شاپرسته زي دشيت پتر ژ نيك شاپرسته بيت، واته دشيت دوو قلوو يان سي قلوو يان چهند قلوو بيت. (محمد رضا باطني، ۱۳۸۶: ۶۲)، وهك:

- اگر تلفظ کرد، تو حتماً برو و او را ببین.
 واته: نه‌گهر تیله‌فون کر، تو ههر ههره و وی ببینه.
 هه‌روهکی ئەم دببین ئەفه پسته‌یه‌کا مه‌زنه و ئەو ب پسته‌یه‌کا سروشتییا زمانئ
 فارسی ددانیت، و فان هه‌ردوو پستان تیکه‌لدکه‌ت.

۹) یاساییڻ فه‌گوه‌استنئ:

یاساییڻ فه‌گوه‌استنئ د زمانئ فارسیدا ژئ پیک دهئڻ ژ:
 ۱- ژپیرن (حذف)
 ۲- زیده‌بوون (افزایش)
 ۳- پیشخستن و پاشخستن (تقدیم و تأخیر)
 پیناسین وان د پشکا ئیکیدا هاتینه دان، ژ به‌ره‌ندی ئەم دی بهس نموونا ب فارسی
 هینین.

۱- ژپیرن د پستا ئالۆزدا :

د زمانئ فارسی ژیدا، ئەف یاسابه دبیته دوو جوړ:
 أ- ژپیرنا گوتنئ
 ب- ژپیرنا واتایی

۱- ژپیرنا گوتنئ (قرینه لفظی):

۱- ژپیرنا ناف یان گرییا نافئ د پارستا هه‌فالنافئ (ژ بهر هه بوونا وئ د شارپستیدا):
 • ژپیرنا بکه‌رئ پارستئ ژ بهر هه‌بوونا وئ د شارپستیدا هه‌ر ب ئه‌رکئ بکه‌ری (به
 قرینه نهاد پایه):
 - دانش آموزی که درس می‌خواند، موفق می‌شود.
 واته: ئەو قوتابیئ کو وانین خو دخوینیت، سه‌ردکه‌فیت.
 • ژپیرنا بکه‌رئ پارستئ ژ بهر هه‌بوونا وئ د شارپستیدا، ب ئه‌رکئ به‌رکاری (به
 قرینه مفعول پایه):

- دانش آموزی را که درس نخواند، تنبیه می کنند.
- واته: نه و فوتابیی کو وانین خو نه خوینیت، سزاددهن.
- ژیرنا بکه ری پارس تی ژ بهر هه بوونا وی ب ئه رک ی بهرکاری نه پاسته و خو، وهک:
- به دانش آموزی که درس نخواند، نصیحت میکنند.
- واته: ناموژگاریا ددهنه فوتابیی، کو وانین خو نه خوینیت.
- ما از ستمکاری که زورگویی می کند، نمی ترسیم.
- واته: نه م ژ ستمکاری کو زورگوویی دکهت، ناترسین.

۲- ژیرنا ناف و گرییا نافی و هه فالکاری (غیر موصولی) ژ بهر هه بوونا وی د

شارستیډا:

- ژیرنا بکه ری شارستی، ژ بهر هه بوونا وی بکه ری د پارس تا مهرجیدا، وهک:
- اگر پرویز درس بخواند، در امتحان موفق می شود.
- واته: نه گهر پهرویز وانا بخوینیت، د تافیکرنیډا دی سهرکه فیت.
- ژیرنا بکه ری و بهرکاری پارس تی، ژ بهر هه بوونا وان د شارستیډا (به قرینهٔ نهاد و مفعول پایه):

- من این کتاب را خریدم، که بخوانم.
- واته: من نه ف پهرتووکه کری، کو بخوینم.
- ژیرنا بکه ری پارس تی ل دویف هه بوونا وی بکه ری د شارستیډا ب ئه رک ی بهرکاری نه پاسته و خو:

- به علی گفتم، که فردا به مدرسه بیاید.
- واته: من گوته علی، کو سوبه هی بهیته فوتابخانی.
- ژیرنا هه فالکارین جهیپین شارستی ژ بهر هه بوونا وان د پارس تا مهرجیدا:
- نه گهر شما به تهران نروید، من به تهران میروم.
- واته: نه گهر هوین نه چنه تهران، نه ز دی چمه تهران.
- ژیرنا هه فالکاری: نه گهر شما به تهران نروید، من میروم.
- واته: نه گهر هوین نه چنه تهران، نه ز دی چم.

۲- ژېرنا نامرازی گه هاندنی:

- اگر درسهایت را به دقت بخوانی، یاد میگیری.
- ژېرنا نامرازی ← درسهایت را به دقت بخوانی، یاد میگیری.
- واته: نه گهر وانین خو ب هویری بخوینی، فیردبی.
- ژېرنا نامرازی ← وانین خو ب هویری بخوینی، فیردبی.

ب- ژېرنا واتایی (حذف به قرینه معنایی):

- ژېرنا بکه ری پارس تی:
- وقتیکه درس تمام شد، کتابهایتان را ببندید.
- واته: دهمی کو وانه خلا سوو، په رتوو کین خو بگرن.
- این درس را برایم توضیح بده، چونکه یاد نگرفته ام.
- واته: فی وانئ بو من شرؤفه بکه، چونکه نه ز فیرنه بوویمه.
- د فان رستاندا، نه م ژ دهو روبر و واتایا رستان دزانین کو د رستا ئیکیدا، پرویی ناخفتنی ل گهل فوتابیا به و د رستا دوویدا، ل گهل مامؤستایه.
- ژېرنا کارئ ناته واوی { است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت) } پشتی وشین { این (ئهفه)، آن (ئهو)، همین (هه رئهفه)، همان (هه رئهو) } کو نامرازین ناماژینه و ب ئه رکئ ته واو که ری کارئ ناته واو د شارپستیدا دهین:
- اول این (است)، که او را نمی شناسم.
- واته: دستپیکئ ئهفه (یه)، کو وی نانیاسم.
- نتیجه این (است)، که او آدم یکرنگی نیست.
- واته: نه نجام ئهفه (یه)، کو نه و مرؤفه کی ئیکره نگ نینه.
- ژېرنا کارئ ناته واوی { است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت) } د شارپستیدا، دهمی کو بکه ری رستی وشین { این (ئهفه)، آن (ئهو)، همین (هه رئهفه)، همان (هه رئهو) } بیت و پارس ته بو روونکرنا وی هاتبیت:
- همان بهتر (است)، که با هم آستی کنیم.
- واته: هه رئهو باشتر (ه)، کو نه م ل گهل ئیک پیکبهین.
- در دوستی آنها همین بس (است)، که هرگز از هم جدا نشده اند.
- واته: د هه فالینیا واندا هه رئهفه بهس (ه)، کو چ جارا (هه رگیز) ژیکفه نه بووینه.

۲- زیدمبوون (افزایش):

- پیناسه د پشکا ئیکیدا هاتیه دان، ژ بهرندی ئهم دی بهس نموونا هینین، وهک:
- برای همین منظور بود، که رفت.
 - واته: ژ بهر قی چندی بوو، کو چووی.
 - ژیرنا ئامرازی ← برای همین منظور بود، رفت.
 - واته: ژ بهر قی چندی بوو، چووی.
 - بخاطر این به سر کار نیامد، چونکه خیلی مریض بود.
 - واته: ژ بهرندی نه هاته سهر شولی، چونکی گهلهکی نه خوشبوو.
 - ژیرنا ئامرازی ← به سر کار نیامد، چونکه خیلی مریض بود.
 - واته: نه هاته سهر شولی، چونکی گهلهکی نه خوشبوو.
 - می دانستم، که اگر دیر بیاید، به کلاس نمی رسد.
 - واته: من دزانی، کو نه گهر درهنگ بهیت، ناگه هیته وانئ.
 - ژیرنا ئامرازی ← می دانستم، اگر دیر بیاید، به کلاس نمی رسد.
 - واته: من دزانی، نه گهر درهنگ بهیت، ناگه هیته وانئ.

۳- پیشخستن و پاشخستن (جه گوهورپین):

- پیناسه د پشکا ئیکیدا هاتیه دان، ژ بهرندی دی نموونا هینین.
- من هم میایم، اگر تو بیایی. ل جهی (اگر تو بیایی، من هم می آیم).
 - واته: نه ز ژ دهیم، نه گهر تو بهی. ل جهی (نه گهر تو بهی، نه ز ژ دهیم).
 - باداره نرفت، چون بیمار بود. ل جهی (چون بیمار بود، به اداره نرفت).
 - واته: نه چوو فهرمانگه هی، چونکو یی نه خوشبوو. ل جهی (چونکو یی نه خوشبوو، نه چوو فهرمانگه هی).

پشکا سیئی
بهراورد کرنا رستا ئالؤزد زمانئ کوردی
(گوڤه را بادینی و فارسیدا)

ئەف پشكە بۇ ھندى ھاتىيە تەرخانكرن كو لايەنى جياوازى و ليكچوونى د ناهبەرا
 رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا دەستنيشانبەكت و رادا ليكچوون و جياوازييا وان ب
 شيويهكى رپوون و ناشكرا و ب نمونەفە دياربەكتە و ئەف چەندە زى دويىف
 بەراوردكرنا وان بېرگە و بابەتېن كو ل پشكا ئيكي و دووي يى فى نامى ھاتىيە باسكرن،
 دەھيتە ئەنجامدان ب فى شيوى خارى:

(۱) رستا ئالۆز:

ھەروەكى بۇ مە دياربووى رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا ئيگە و ھەر ئيك مەبەست
 دگەھينن. چونكو ژ لايى رپۆنان و چارچيوا دروستبوونيئە ۋەكى ئيكن و ھيچ
 جياوازييەك د ناهبەرا واندا نينە. ب تنى جياوازييا بۇ مە دياربووى، د نافليئانا رستا
 ئالۆزە كو د زمانى فارسيدا ئەفى رستى ژى ب جوړەكى رستا ليكدرارو دزانن كو دپيژنى
 رستا ليكدرارواناھاوسەنگ (جملە مركب ناھمپايە)، واتە رستين وان ناھاوسەنگن^(۱). بەلى
 پيناسە ھەر ھەمان پيناسەيە و ئەم دشيين بيژين كو د ئيك بازنيئا كاردكەن و
 سيمايەكى ھەفپشك پيشاندەن. د ھەردوو زماناندا رستا ئالۆز ئەو رستەيە كو ژ
 شارستى و پارستى پيك دەھيت و ھەر ئيك ژ وان رپۆلى سينتاكسييى خو يى ھەى كو ب
 رپكا نامرازى گەھاندنى پيگمە دەھينە گریدان. ھەروەكى بۇ مە دياربووى بەشيين
 پيگھينەرپن رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا شارستە و پارستەيە.

(۲) بەشيين رستا ئالۆز:

۱- شارستە:

ژ لايى پيناسيئە، شارستە زى د ھەردوو زماناندا ۋەك ئيك ھاتىيە پيناسەكرن ب فى
 شيوہى كو رستەيەكا سەربەخويە و پەيوەندييا رپژمانى ل گەل دەرفەى خودا نينە.
 ھەژى گوتنييە د زمانى فارسيدا دوو جوړين شارستان ھەنە و ئەو زى شارستا
 تەواو و شارستا ناتەواوہ. ھەروەكى مە د بەشى دوويئا دياركرى، شارستا تەواو ئەو
 شارستەيە كو واتايا وئ بيى پارستى ژى يا تەواوہ وپارستە د فى دەميئا و د فان جوړە

(۱) واتە ژ لايى رپژمانئە، ئەر كەكى ھاوبەش نينە.

رپستين ئالۆزدا ھەلگىرى ئەرکەكى لاوھىكە، وھك: { ھەفالىكار، ھەفالىناڧ، ھەفالىكار (مضاف الیہ)، تەواوگەرئ ھەفالىكارى (متمم قید)، تەواوگەرئ ھەفالىناڧى (متمم صفت)...ھتد. }

بۆ نموونە: ھوشنگ بە مدرسە نرفت، زىرا بىماربود.

واتە: ھوشەنگ نەچو قوتابخانئ، چونكو یئ نەخوشبوو.

د فى رپستیدا، شارپستا (ھوشنگ بە مدرسە نرفت) شارپستەھەكا تەواوہ. چونكو بیى (زىرا بىماربود) زى واتا یا ھەى. شارپستا ناتەواو زى نەو شارپستەھە كو واتا یا وئ بیى پارپستئ تامنابىت و ئەڧە د وى دەمىداھە كو پارپستە، رپستەھەكا ناڧىیا بگەرى یان بەرگارى بىت، واتە رپستئ نىك ژ بەشپن سەرەكپین پیدڧى نەبىت و پارپستە زى ل جھئ وى بەشئ سەرەكى ھاتبىت، وھك:

- ممكست، من بە خانە برگرم.

واتە: چیدبىت، كو ئەز بزڧرمە مال.

د فى رپستئ ژیدا (ممكست) شارپستەھەكا ناتەواوہ. چونكو پارپستا وئ ھەلگىرى ئەرکئ سەرەكپین بگەرىھە.

یان نموونەھەكا دى: گفتم، كە ھوشنگ بخانە برود.

واتە: من گوتە ھوشەنگى، كو بچىتە مال.

د فى نموونئ ژیدا (گفتم) شارپستەھەكا ناتەواوہ، چونكو پارپستا وئ (ھوشنگ بخانە برود) ھەلگىرى ئەرکئ سەرەكپین بەرگارىھە.

د زمانئ كوردى ژیدا ئەگەر ھەر ژ فى لایەنى، واتە ئەرکئ پارپستا بەرئ خو بدەینە شارپستان، د شیانداھە بیژن د زمانئ كوردى ژیدا شارپستا تەواو و ناتەواو یا ھەى، واتە ئەو دەمئ كو پارپستە ھەلگىرى ئەرکەكى لاوھكى (ھەفالىناڧ، ھەفالىكار، بەرگارى نەراستەوخؤ) بىت، شارپستە یا تەواوہ و دەمئ كو پارپستە ھەلگىرى ئەرکەكى سەرەكپین (بگەرى، بەرگارى) بىت، شارپستە یا ناتەواوہ، ب فى شپوئ خارى:

- ئاشكرايە، كو ئەو قوتابىھكى زىرەكە. (پارپستا بگەرى)

- چیدبىت، كو ئەز بزڧرمە مال. (پارپستا بگەرى)

- من گوتە ھوشەنگى، كو بچىتە مال. (پارپستا بەرگارى)

(ئاشكرايە، چیدبىت، من گوتە ھوشەنگى: شارپستين ناتەواون)

ههروهك دبیین ئەف شارستین سهری هه می ناتهواون. چونكو پارستین وان هه لگري ئەركین سههركی یین (بكههری و بههركاری) نه.

به لئ د رستا (هوشهنگ نه چوو قوتابخانی، چونكو یی نه خوشبوو) دا، شارسته یا تهواوه چونكو پارستا هه فالکاریه و واتایا وی بیی پارستی ژی یا تهواوه. ههروهه د زمانی فارسیدا ئەو پارستین كو ئەركین سههركی یین پیدفی هه بیت، هه ردهم ل گهل نامرازی گه هاندنی (كه) دهیت و ئەف نامرازه دشییت ب ساناهی بهیته ژیرن.

- بدیهی است، كه او دانش آموز زرنگی است.

واته: ئاشكرایه، كو ئەو قوتابیهكی زیرهكه.

لادانا نامرازی: بدیهی است، او دانش آموز زرنگی است.

- گفتم، كه هوشنگ بخانه برود.

واته: من گوته هوشهنگی، كو بچيته مال.

لادانا نامرازی: گفتم، هوشنگ بخانه برود.

ئه گهر ئەم ل فان جوړه رستین ئالۆزین زمانی كوردی ژی بنیپین، دبیین، د زمانی كوردی ژیدا هه ر ب فی شیوهیه. ههروهك نموونین سهری كو نامرازی گه هاندنی (كه) ل گهل فان جوړه رستین ئالۆز بكارهاتیه و ئەم ب ساناهی دشیین ژیبهین:

- ئاشكرایه، ئەو قوتابیهكی زیرهكه.

- چیدبیت، ئەز بزفړمه مال.

- من گوته هوشهنگی، بچيته مال.

كهواته ئەم دشیین بیژین، ئەفه لایه نی لیكچوونیییه د نافههرا هه ر دوو زماناندا.

ههروهه د زمانی فارسیدا ئەو شارسته ناتهواون ئەوین كو كارین وان تهواو یان نادیارن، به لئ بكههری شارستی وشین (این و آن) واته (ئهفه و ئەو) بن و پارسته بو پوونكرنا شارستی هاتبیت، وهك:

- آن می میرد، كه از زندگی ناامید باشد.

واته: ئەو دمريت، كو ژ ژيانی بی ئومیدبیت.

- آن كشته می شود، كه خیانت كند.

واته: ئەو دهیته كوشتن، كو خیانه تی بكهت.

ههروهکی دبیین د فآن رستین سه ریدا کاری رستا ئیکئی (می میرد) کارهکی تهواوه و کاری رستا دووی (کشته میشود) کارهکی نادیاره و وشا (آن) د ههر دوو رستاندا بوویه بکهری شاپستی، پارسته زی بو ررونکرنا شاپستی هاتیه. ژ بهرهندي ئهف شاپستهیه زی شاپستهیهکا ناتهواوه د زمانی فارسیدا. چونکو واتا وی بیی پارستی تمامنا بیت. ههروهسا پستی مه ئهف نمونیه وهرگی پراهه سه زمانی کوردی، مه دیت ئهف شاپستهیه د زمانی کوردی زیدا ههر شاپستهیهکا ناتهواوه. و ئهفه لایه نهکی دییی لیکچوونییه د نافهرا ههردوو زماناندا.

ب- پارسته:

پارسته زی د ههردوو زماناندا وهکی ئیکه، ب فی شیوهی کو لاپستهیهکا گریدایی ب شاپستیقهیه و تنی بکارناهییت و ل دویف سه رهیا د شاپستیدا ئهرك و رولین جودا جودا یین (بکهری، بهرکاری، دیارکهری،...) دبیینیت کو د جورین پارستاندا دهینه دیارکرن. ههروهسا د ههردوو زماناندا ئامرازی گه هاندنی ل گهل فی لاپستی بکاردهییت. بهی د زمانی فارسیدا بو هندي کو دیاربیت پارسته بهشهکه ژ شاپستی، پارستی ب شیوی وی یی ئیکئی دزفرین (تاویل)، د فی دهمیدا پارسته ب شیوی ههفالنا فیان چاوگی لیدهییت، وهک:

- مردی که روزنامه میخواند، دوست من است. زفراندن مرد روزنامه خوان دوست من است.

واته: ئهوه زهلامی کو روظنامی دخوینیت، ههفالی منه. زفراندن * ئهوه زهلامی روظنامه خان، ههفالی منه.

د فی نمونیدا پارسته وهک ههفالنافهکی لیها تیه. چونکو پارسته گریدایی ب گرییا نافیا شاپستییه و ئهگهر ب فی شیوهی نه بیت پارسته وهک چاوگهکی لیدهییت و ئیک ژ ئه رکین نیهادی، بهرکاری، بهرکاری نهراسته و خو، بهدلی، دیارکهری، ههفالکاری دبیینیت، وهک فی نمونا خاری:

- انتظار نداشتم، که شما زود بیایید. (ئهرکی دیارکهری)

واته: ئهز ل هیقییه نه بووم، کو هوین زوی بهین.

- واضح است، که موفق می شویم. (نهرکی نیهادی)

واته: ناشکرایه، کو سهردکهفین.

زفراندنا فان رستان ب فی شیوی خارپیه:

زفراندنا رستا ئیکی فارسی انتظار زود آمدن شما را نداشتم.

کوردی ← * نهل ل هیقییا زویهاتنا ههوه نهبووم.

زفراندنا رستا دوویی فارسی موفق شدن ما واضح است.

کوردی ← * سهرکهفتنا مه ناشکرایه.

د زمانی کوردی (گۆفهرا بههدینی) دا، بهری نوکه ئەف جوۆره پستهیه بکارنه هاتینه، بهل د ناخفتنا نوکه یا زمانی کوردی (گۆفهرا بههدینی) دا، هیدی هیدی ئەف جوۆره پستهیه بکاردهین. ئەو زی ل ژیر کارتیکرنا زمانی فارسی، ب تایبتهتی د ناخفتنا وان کهسین کو ل ئیرانی فهگه پیاينه.

۲) جوړین پارستان:

د زمانی فارسی ژیدا وهکی زمانی کوردی، چهند دابهشکرنهک ژ لایئ واتایقه بو پارستان هاتیهکرن کو ل گهل دابهشکرنا وان د زمانی کوردیدا یهکدگرن و جیاوازی د نافلیتانا واندايه. ئەف دابهشکرنا مه بکارهینای، گهلهک ژ ئیک و دوو نزیکن. تهنانهت ئەم دشیین بیژین وهکی ئیکن، ب تنئ جیاوازی د هندهک ئهراکاندايه، ب تایبتهتی ئهراکین پارستا نافی و یا ههفالنافی. ههژی گوتنییه ل دویف فی دابهشکرنی ژ پارستا نافی و ههفالنافی و ههفالکاری لیک هاتینه جوواکرن کو ب فی شیوی خارئ دهینه بهراوردکرن:

۱- پارستین نافی:

پارستین نافی د ههر دوو زماناندا د هندهک ئهراکاندا وهکههفن و د هندهک ئهراکین دی ژیدا جیاوازن، ب فی شیوی خارئ:

پارستین نافی د زمانی فارسی و کوردیدا ب ئیک شیوه هاتینه پیناسهکرن کو نافهکی ژ نافین شارستی پتر روون و دیاردکهن و ل دویف ئهراک و رۆلی سهرهیا گرییا نافیا د شارستیدا دبنه چهند جوۆرهک و چهند ئهراکهکان دببنن کو هندهک ئەف ئهراکه

د هردوو زماناندا يهكسانن، وهك ئهركئ (بكهري، بهركاري، تهواوكهري) و د هندهك ئهركاندا ژي جياوازن، وهك ئهركئ { بهدهلي و بهركاري نهراستهوخو و دياركهري (مضاف اليه) }، ب في شيوئ خاري:

● **ئهركين وهكهفين پارستين نافي د هردوو زماناندا:**

١. **ئهركئ بكهري:**

د زمانئ فارسيدا: - دانش ئموزي كه درس مي خواند، موفق مي شود^(١).
د زمانئ كورديدا: - نهو قوتابيئ كو وانا دخوينيت، سهردهكفيت.
د شان رستاندا، پارستا (كه درس مي خواند) و (كو وانا دخوينيت) پارستين ب ئهركئ بكهرينه كو نهفه ژي لايهني ليكچوونئ د نافهرا هردوو زماناندايه.

٢. **ئهركئ بهركاري:**

د زمانئ فارسيدا: - به او گفتم تا كه به خانه^٣ ما بيايد.
د زمانئ كورديدا: - من گوتئ دا كو (تا كو) بهيته مالا مه.
د فان رستان ژيدا، پارستا (تا كه به خانه ما بيايد) و (دا كو بهيته مالا مه) هردوو پارستين ب ئهركئ بهركارينه. ههروهك دبنين د هردوو زماناندا وهك ئيكه.
ههژي گوتنييه كو نامرازين گهاندني (كه و تا) ل گهل پارستين نافيين (بكهري و بهركاري) د هردوو زماناندا بكاردهين، ههروهك د نمونين بهري نوكهدا بو مه دياربووين. نهفه ژي لايهني ليكچوونيه د ههر دوو زماناندا.

٣- **ئهركئ تهواوكهري:**

د زمانئ فارسيدا نهو پارستا كو ب رپكا نامرازي گهاندني، وهكي نافي و تهواوكهري ههفالنافي نهسنادي { واته ل رهخ كاري ناتهواوفه دهيت كو د زمانئ فارسيدا دبيژني (صفت اسنادي) } ليدهيت، د زمانئ كوردئ ژيدا دبته دياركهري بو تهواوكهري شاپستي و ئهركئ تهواوكهري كاري ناتهواو دبنينيت، كهواته د هردوو زماناندا ئهركئ تهواوكهري دبنينيت، وهك:

(١) د في بهشيدا نمونين كوردئ ههر واتايا نمونين فارسينه.

فارسی ← من منتظرَم، که برادرَم باینجا بیاید. (پارستا ته‌واوکه‌ری هه‌فالنافی)
کوردی ← ئەز ل هه‌شییَمه، کو برایی من بهیته فییره. (پارستا ته‌واوکه‌ری کارئ
ناته‌واو)

د نموونا فارسیدا، پارستا (که برادرَم باینجا بیاید) ته‌واوکه‌ره بو هه‌فالنافی
ئه‌سنادی، کو د زمانئ فارسیدا دبیزئ (مسند فاعلی)، واته ته‌واوکه‌ری کارئ
ناته‌واوئ تینه‌په‌رن، وهک: (بودن، شدن، ماندن، گشتن، گردیدن...)
هه‌روه‌ها د نموونا کوردیدا پارستا (کو برایی من بهیته فییره) دیارکه‌ره بو
ته‌واوکه‌ری شارپستی و ئه‌رکئ ته‌واوکه‌ری کارئ ناته‌واو دبینیت.
هه‌روه‌ک دبینن، د هه‌ردوو زماناندا ئه‌ف پارسته‌یه ئیک ئه‌رک دبینن، تنئ
جیاوازی د ناقلیتانا واندایه.

● ئه‌رکئ جیاوازی پارستین نافی:

د زمانئ فارسیدا پارستین ب ئه‌رکئ نیهادی و به‌ده‌لی و دیارکه‌ری (مضاف الیه) و
ته‌واوکه‌ری هه‌فالکاری (متمم قید) هه‌نه کو د زمانئ کوردیدا ب هه‌ده‌ک ئه‌رکئ دی
دهیته نیاسین، وهک:

أ- پارستا نیهادییا زمانئ فارسی، هه‌ر ب پارستا بکه‌ری د زمانئ کوردیدا
دهیته نیاسین، وهک:

فارسی ← لازم است، که با ما ببازار بیایی. (پارستا نیهادی)

کوردی ← پئویسته، کو ل گه‌ل مه بهییه بازاری. (پارستا بکه‌ری)

ب- پارستا به‌ده‌لییا زمانئ فارسی، ب پارستا هه‌فالنافی د زمانئ کوردیدا دهیته
نیاسین:

فارسی ← نسرین که شاگرد اول است، کتاب خرید.

- برادرَم که فریدون باشد، آمد. پارستین به‌ده‌لی

کوردی ← نسرین کو دهرچوویا ئیکیه، په‌رتووک کری.

- برایی من کو فره‌دوونه، هات. پارستین هه‌فالنافی

ج- پارستا دیارکهری (مضاف الیه) د زمانی فارسیدا، ل دویف وان نمونین من دیتین ل گهل پارستا ههفالکاری دهمی، هاتیه تیکه لکرن و ئەم د زمانی کوردیدا فان جوړه پارستان ب پارستین دهمی دنیا سین:

فارسی ← وقتیکه به اینجا بیایی، با تو گفتگو میکنم.

پارستا دیارکهری

کوردی ← دەمی کو بهییه فیره، دئ ل گهل ته ناخفم.

پارستا دهمی

د زمانی فارسیدا، پارستا(که باینجا بیایی) دیارکهره (مضاف الیه) بو (وقت) و ههر د نمونیه کا دیدا، فی جوړی پارستی ب پارستا ههفالکاری دهمی ددانن، ب فی شیوی خاری:

- وقتیکه او را دیدم، خوشحال شدم.

پارستا دهمی

واته: - دەمی کو من ئەو دیتی، که یفا من هات.

پارستا دهمی

ههروهك دبیین چ جوداهی د نافبهرا فی نمونئ و نمونا سهریدا نینه، به ئی پا فی نمونئ ب پارستا ههفالکاری دهمی دهژمیرن و ئەفه زی جوړه تیکه لیه کی د نافبهرا ههردوو پارستاندا دروستدکته کو ئەفه زی لایه نی جیاوازیییه د نافبهرا ههردوو زماناندا.

د- ههروهها د زمانی فارسیدا ئەو پارستا کو ب تهواوکه ری ههفالکاری دهیته هژمارتن، د زمانی کوردیدا ههر ب بهرکاری نهراسته وخو دهیته نیاسین:

فارسی ← دیروز فرهاد منتشر نشسته بود، که ما بخانه او برویم.

پارستا تهواوکه ری ههفالکاری

د فی نمونیدا پارستا (که ما بخانه او برویم) تهواوکه ری ههفالکاری (منتظر)ه.

د کوردیدا، ئەف نمونیه ب فی واتاییه:

- دوهی فهرهاد ل هیفی مابوو، کو ئەم بجینه مالا وی.

پارستا بهرکاری نهراسته وخویه

ب- پارستين هه فالنافی:

پارستين هه فالنافی زی د ههر دوو زماناندا ژ لایئ پیناسی و پیکهاتنیفه وهک نیکه، ب فی شیوهی کو پارستين هه فالنافی بارا پتر پشتی نافهکی یان جهنافهکی ژ گریهکا نافی دهین و وهسفا وی نافی یان جهنافی دکهن و چهند لایه نهکی فهشارتیئی وی گریئی ددهنه نیاسین.

وهک:

فارسی ← گلی که شکفته بود، پژمرد.

کوردی ← نهو گولا کو پشکفتبوو، چرمسی.

هندهک لایه نین پارستين هه فالنافی د فان لایه نین خاری د ههر دوو زماناندا وهک

نیکه:

۱ - پارستين هه فالنافی د ههر دوو زماناندا ل دویف وی نافی د شارپستیدا دهیت، دکهن و وی نافی پتر پوون و ناشکرادکهن.

۲ - نهف جوړه پارستهیه د ههر دوو زماناندا، بارا پتر ل گهل نامرازی گه هاندنی (که،

کو) دهین، وهک:

فارسی ← شاخه پربری که خم شده بود، شکست.

واته: نهو چهقی بیهری کو شوریبوو، شکهست.

کوردی ← نهسرین کو کچهکا زیرهکه، هه فال منه.

۳ - پارستين هه فالنافی د ههر دوو زماناندا، دشین ل دووماهیا شارستی زی بهین:

فارسی ← گلی پژمرد، که شکفته بود.

واته: گولهک چرمسی، کو پشکفتبوو.

کوردی ← یهک ژ بابتهین سهخت و گرنگ سنووری کوردستانیه، کو په یوه ندییا

راسته و خو ب دوزا کوردانقه ههیه.

۴- بکه یان بهرکاری پارستين هه فالنافی د شیاندایه بارا پتر بهینه ژیرن بو

دووباره نه بوونی و ژ بهر هه بوونا وان د شارپستیدا د ههر دوو زماناندا:

فارسی ← گلی که رنگ و بو ندارد، به چه کار می آید؟

واته: نهو گولا کو رهنگ و بیهن نه بیت، ب کیچ دهیت؟

کوردی ← نهسرینی نهو گولا کو ته چاندی، چنی.

ههروهک دبیین د نموونا فارسیدا وشا (گل) کو بکه ره و د نموونا کوردیدا ههر دوو

وشین (نهسرین و گول) کو ب ریژ (بکه ره و بهرکاران، دپارستیدا هاتینه ژیرن.

● سهرهیی پارسیتین هه‌فالنافی:

سهرهیی پارسیتین هه‌فالنافی د هه‌ردوو زماناندا وه‌کیه‌ک دهیت و ب شیوه‌ک ژ شیوین خارییه:

۱- نافیی تایبه‌تی (اسم خاص):

فارسی ← پرویز که دوست من است، بسیار زیرک است.

کوردی ← په‌رویز کو هه‌فالئ منه، گه‌له‌کی زیره‌که.

۲- جه‌نافیی که‌سی (ضمیر شخصی):

فارسی ← من که این همه خسته‌ام، چگونه دنبال او بروم.

کوردی ← ئەز کو هنده وه‌ستیایمه، چاوا ل دویف وی بچم.

۳- نافیی گشتی (اسم عام):

فارسی ← دل که خسته و ناتوان بود، به دام او افتاد.

کوردی ← دل کو وه‌ستیای و بی هی‌زیوو، که‌ته دا‌فا وی.

هه‌زی گوتنییه کو نامرازئ نامازئ دشی‌ت ل گه‌ل سهرهیی گرییا نافیی بهیت، ب فی شیوئ خاری:

فارسی ← آن کتابی که خریدی، خیلی سودمند است.

کوردی ← ئەو په‌رتووکا کو ته ک‌ری، گه‌له‌ک یا ب مفایه.

● نه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی:

پشتی فه‌کۆلین و ل دویف‌چوونئ، بو مه دیاربوو کو نه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی د زمانئ کوردی و فارسیدا لیک جیاوازن و نه وه‌ک ئیکن. ل دویف په‌رتووکا (دستور زبان فارسی امروز) یا (غلامرضا ارژنگ) هنده‌ک نه‌رکین لاوه‌کی بو پارسیتین هه‌فالنافی هاتینه ده‌ست‌نیشان‌کرن، ب فی شیوئ خاری:

۱. نه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی د زمانئ فارسیدا:

۱- هه‌فالنافی (صفت):

فارسی ← مردی که زندانی بود، گریخت.

کوردی ← زه‌لامئ کو زیندان‌ییوو، په‌فی.

ههروهك دبیین د فئ نموونیدا پشتی وهرگیران ب زمانئ كوردی، پارستا ههفالنافییا (كو زیندانیبوو) ئهركئ بكهري دبیینت. بهئ د زمانئ فارسیدا وهك ههفالناف، سهردهری ل گهل دهیته كرن.

۲- شاخس (شاخص):

فارسی ← فرامرزی كه سرهنگ است، از دوستان من است.
كوردی ← فهرامهري كو سهرهنگه، ژ ههفالین منه.
د فئ نموونئ ژیدا، پشتی كو مه وهرگیرایه سه زمانئ كوردی، دبیین ئهف جوره پارستهیه (كو سهرهنگه)، د زمانئ كوردیدا ب ئهركئ بكهري دهیته نیاسین.

۳- بهدهل (بدل):

فارسی ← سعدي كه شاعر بزرگی بود، گلستان را تألیف كرد.
كوردی ← سهعدی كو هوزانفانهكئ مهزنبوو، گولستان نفیسییه.
ههروهك دبیین د فئ نموونئ ژیدا د زمانئ كوردیدا ئهف پارستا ههفالنافییا (كو هوزانفانهكئ مهزنبوو)، ب ئهركئ بكهري دهیته نیاسین ل دویف ئهركئ وی سهرهیی د شارستیدا كو ئهف پارستهیه بو دزفریت.

۴- دیاركهمر (مضاف الیه):

فارسی ← هنگامی كه او بیاید، همه شاد می شویم.
كوردی ← دهمی كو ئهو بهیته، ئهه ههمی كهیفخوشدبیین.
د فئ نموونیدا و ههروهسا د نموونین دبیین كو د زمانئ فارسیدا بو ئهركئ دیاركهري (مضاف الیه) هاتینه دان، دبیین جوره تیكهلیهك د ناقبهرا فی جورئ پارستی و پارستا ههفالكاری دهمی دروستدبیت، چونكو ههروهك یاخویایه (هنگامی كه) د زمانئ فارسیدا و (دهمی كو) د زمانئ كوردی (گۆفهرا بادینی) دا، ههردوو نامراژین گههاندنی یین پارستین ههفالكارین دهمینه.

۵- ته‌واوکه‌ری نافی (متمم اسم):

فارسی ← چند نفر که از دوستان ما بودند، آمدند.
کوردی ← چند کهس کو ژ هه‌فالین مه بوون، هاتن.
د فی نموونی ژیدا پارستا هه‌فالنافییا (کو ژ هه‌فالین مه بوون) بو وشا کهس کو سهره‌یه د شارستی‌دا، دزفریت و ژ به‌رهندي کو (کهس) ئهرکی بکه‌ری دبینیت د شارستی‌دا. ئەه‌ف پارسته‌یه ژى بو سهرى دزفریت و ههر وی ئهرکی دبینیت، به‌ئى د زمانى فارسیدا وه‌ک ته‌واوکه‌ری نافی سهره‌ده‌رى ل گهل ده‌يته کرن.

ب. ئهرکین پارستین هه‌فالنافی د زمانى کوردیدا:

۱- پارستین هه‌فالنافی دبنه بکه‌ری رستا سهره‌کی:
- نازاد کو قوتابیه‌کى زیره‌کبوو، ب یى ئیکى دهرچوو.
۲- پارستین هه‌فالنافی دبنه دیارکه‌ر بو سهره‌یا گرییا نافییا د شارستی‌دا:
- نازایه‌تیا بى وینه‌یا گهنجه‌کى کو د ده‌ستپیکا لایینییدا ژيانا خو به‌ختکر، هه‌می حیبه‌تى کرن.

۳- پارستین هه‌فالنافی دبنه به‌رکارى رستا سهره‌کی:
- وی په‌رتووکا ب مفایا خو کو ل په‌رتووکخانى کرپبوو، وونداگر.
۴- پارستین هه‌فالنافی دبنه هه‌فالکارى رستا سهره‌کی:
- رۆژا هه‌ینیى کو رۆژه‌کا گه‌له‌کا ساریوو، مه‌ سه‌یرانکر.
- وئ شه‌فی کو شه‌فه‌کا تاریبوو، من هه‌می نامین وئ سووتن.

ج- پارستین هه‌فالکاری:

هه‌روه‌ک بو مه‌ دیاربوو د رستا ئالۆزدا، هه‌فالکار وه‌ک به‌شه‌ک ژ رستا سهره‌کی ب رپکا پارستى ده‌يته به‌رفره‌هکرن. ئەه‌ف پارسته‌یه دبیته دیارکه‌رى فى هه‌فالکاری و کارى شارستى پتر روون و ئاشکرادکه‌ت و دبیته چه‌ند به‌شه‌ک کو هه‌ر ئیک ژ وان رویه‌کى رویدانا کارى شارستى دیاردکه‌ن، وه‌ک (ده‌مى رویدانا کارى یان جه‌ئ رویدانا کارى یان نه‌گه‌رى رویدانا کارى،...هتد).

پارستين ههفالكارى ژ لايى پيناسى و پيگهاتنيقه د زمانى فارسيدا، ههروهك پارستين ههفالكارى د زمانى كورديدا، تهنانهت ژ لايى جوړين پارستين ههفالكارى ل دويى وى دابهشكرنا من بكارهيناي، وهك نيكن. تنى جياوازي د هندك نامرازادايه كو پاشى دى هينه باسكرن.

جوړين پارستين ههفالكارى د زمانى فارسى و زمانى كوردى (گوڤهرا بههدينى)دا، ب فى شيوى خارينه:

- پارستا ههفالكارى دهمى:
- نهف جوړه پارستهيه دهمى رويدان يان روينهانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى جهى:
- نهفه ژى جهى رويدان يان روينهانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى هوږي:
- نهف پارستهيه نهگهري رويدانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى مهرجى:
- مهرجى رويدانا كارى شارستى روون و دياردكته.
- پارستا ههفالكارى نامانج (مهبهست):
- مهبهستا رويدانا كارى شارستى رووندكته.
- پارستا ههفالكارى نهنجام:
- نهف پارستهيه نهنجامى رويدانا كارى شارستى دياردكته، واته دببته نهنجامى شارستى.

- پارستا ههفالكارى پيچهوانهيه:
- نهف پارستهيه كو د زمانى فارسيدا دببژنى پارستا بهراوردكرنى (تقابل)، بو بهراوردكرن و دزايهتبي بكاردهيت واته بهروفاژى شارستيه.
- پارستا ههفالكارى راده و نهاندازى:
- نهف پارستهيه راده و نهاندازا رويدانا كارى شارستى دياردكته، واته بوار و سنوورى كاركرنا وى كارى دهستنيشاندكته.
- پارستا ههفالكارى چهندياهتى و چاوايى:
- نهف جوړه پارسته چهندياهتى و چاواييا رويدانا كارى شارستى روون و ناشكرادكته.

- پارستا ههفالكارى ژبليياتيى (استثناء):
- نهف پارسته ژى يهكلاكرنا رويدانا كارى شارستى دياردكته.

٤) ئامرازىن گەھاندنى:

ئامرازىن گەھاندنى د ھەردوو زماناندا ئىك ئەرك دىبىنن و ئەو ئەرك زى ئەوۋە كو رستا دويشەلەنك (پارستى) دگەھىننە رستا سەرەكى (شارستى) و دچنە د ناف دارشتنا پارستىدا. (ئەورەحمان حاجى، ٢٠٠٤: ١٧٦) ھندەك ژ فان ئامرازان د ھەردوو زماناندا ھەك ئىك، تنى ھندەك گوھورپىنن دەنگى د نافبەرا واندا ھەنە و ھندەك ئامرازىن دى زى جياوازن. ب شىۋەھەكى گشتى ئامرازىن گەھاندنى د زمانى فارسىدا، ل دويش فەكۆلىنا مە پترن ژ ئامرازىن گەھاندنى د زمانى كوردى (گۆفەرا بەھدىنى) دا و پىشتى مە ھندەك ژ وان ئامرازان ۋەرگىراپىنە سەر زمانى كوردى (گۆفەرا بەھدىنى)، بۆ مە دياربوو كو پىشتى ۋەرگىراپانا وان ئامرازان زى، ھەر دىنە ئامرازىن گەھاندنى د زمانى كوردىدا و ھەر وى ئەركى دىبىنن.

● ئامرازىن ھەفېشك:

ب شىۋەھەكى گشتى ئەو ئامرازىن ھەفېشك د ھەردوو زماناندا ئەفېن خارپنە ل گەل ھندەك گوھورپىنن دەنگىيىن بچويك.

زمانى كوردى (گۆفەرا بادىنى)	زمانى فارسى
كو	كە
ئەگەر { ھەكو، ھەكە، (ھەگەر) }	اگر (اگرکە، چنانچە، اگر چنانچە)
تا (ھەتا، ھەتا كو)	تا، تا كە
چونكە (چونكو، چمكى، چنكى، چونكى)	چونكە (چون، چو)
ھەرچەند (بۆرادى)	ھەرچند (بۆرادى)
ھەرچەندە (بۆ پىچەوانەيى)	ھەرچند (بۆ پىچەوانەيى)
ئىللا ← بۆ ژبلىياتى	الا ← بۆ ژبلىياتى

۱- نامرازئ (کو):

ئەف نامرازه کو د زمانئ فارسیدا ب شیوی (که) بکاردهیت، هەر ئیک نامرازه و د هەردوو زماناندا گەلەکی بەربلاڤه و گەلەک بکاردهیت و ئەرکین جودا جودا دبینیت و ب نامرازهکی گشتی دهیتە نیاسین و جوړه‌ها پارستان دگه‌هینیتە شارستی ب فی شیوی خاری:

فارسی ← یک مرد وارد شد، که من او را نمی شناختم. (پارستا هەفالنافی)
واته: زه‌لامه‌ک هاته ژوور، کو من ئەو نه‌دنیا‌سی.

کوردی ← به‌ختیار کو هاریکاریا من کر، برای وی بوو. (پارستا هەفالنافی)

فارسی ← دانش آموزی که درس می خواند، موفق می شود. (پارستا بکه‌ری)
کوردی ← قوتابیئی کو وانا دخوینیت، سەردکه‌فیت. (پارستا بکه‌ری)

فارسی ← می خواهم، که اینجا بمانی. (پارستا به‌رکاری)

واته: من دفت، کو بمینیه فیری. (پارستا به‌رکاری)

کوردی ← هه‌وه دزانی، کو ترومییل یا خرابه. (پارستا به‌رکاری)

کوردی ← ژ بیر کربوو، کو په‌نجه‌ری بگریت. (پارستا به‌رکاری)

فارسی ← رفت کنار خانم، که چیزی بگوید. (پارستا مه‌به‌ست)

کوردی ← چوو نک خاتینی، کو تشته‌کی بیژیت. (پارستا مه‌به‌ست)

فارسی ← آن را می جوشانند، که خوب پخته شود. (پارستا ئەنجام)

کوردی ← ئەوی دکه‌لینن، کو باش چیببیت. (پارستا ئەنجام)

فارسی ← هر روز به بیمارستان می رود، که حالی از او بپرسد. (پارستین هۆی،

کوردی ← هەر رۆژ دچیتە نه‌خوشخانی کو تشته‌کی ژئ بزانییت. مه‌به‌ست، ئەنجام)

فارسی ← نزدیک ظهر بود، که ما به خانه رسیدیم. (پارستا دهمی)
 کوردی ← نیزیکی نیفرو بوو، کو ئەم گههشتینه مال. (پارستا دهمی)
 کوردی ← کو تو هاتی، من دنقیسی. (پارستا دهمی)

فارسی ← که نیایی، من هم نمی آیم. (پارستا مهرجی)
 کوردی ← کو تو نههیی، ئەز ژێ ناهیم. (پارستا مهرجی)

ههژی گوتنیه ئەهه ئامرازه د ههردوو زماناندا وهك ووشهیهكا زیده ل دویف

ئامرازین گههاندنی یین دی دهین، وهك:

زمانی فارسی	زمانی کوردی
اگر ← اگر که	ئهگهر کو، هه ما کو، ژ بهرکو، چونکو

ژ هاتنا فی ئامرازی ل گهل کهرهستین دی، گهلهك ئامرازین گههاندنی یین دی

دروست دین، وهك:

زمانی فارسی	زمانی کوردی
(برای اینکه، با وجود اینکه، تا اینکه، مثل اینکه، همین اینکه، وقتی که، از وقتی که، ...)	(بۆ هندی کو، سهپهراي هندی کو، وهکی کو، وهسا کو، ژ دهمی کو، ههتا وی دهمی کو،...)

۲- ئامرازی (تا):

ئههه ئامرازی ژێ دهورهکی چالاک یی ههه د گههاندنا بهشین رستا ئالۆز ب یهکدی. ئەهه ئامرازه ژێ ب گهلهك واتایا دهیت و چهندین جۆرین پارستان دگههینیه شارستی و پشته ئامرازی (کو) د پلا دوویدا دهیت. ئەهه ئامرازه د زمانی فارسیدا ب دوو شیوین (تا) و (تا که) دهیت. بههه پلا د زمانی کوردی (گۆههرا بهههینی)دا ب شیوین (تا، تا کو، ههتا، ههتا کو) دهیت، ب فی شیوی خاری:

فارسی ← تا نیایی، من هم نمی آیم. (پارستا مهرجی)
 کوردی ← ههتا کو نه هیئ، نه ز ژ ی ناهییم. (پارستا مهرجی)
 فارسی ← تا بقیه بازیکنان برسند، بازی را شروع می کنیم. (پارستا دهمی)
 کوردی ← ههتا یاریکه ریڠ دی بگه هن، دئ یاریبی دهستپیدکهین. (پارستا دهمی)
 فارسی ← کوشش کن، تا موفق شوی. (پارستا نه انجام)
 کوردی ← پیکوئ بکه، ههتا کو سه رکه فی. (پارستا نه انجام)
 (من پاره بو هنارتن تا کو خه رج بکهت). (پارستا نه انجام)

فارسی ← من او را آگهدار کردم، تا مواظب خودش باشد. (پارستا هویی و نه انجام)
 کوردی ← من نهو ناگه هدار کر، تا کو ناگه ه ژ خو هه بیت. (پارستا هویی و نه انجام)

فارسی ← ما کوشش می کنیم، تا موفق شویم. (پارستا مه بهست)
 کوردی ← نهم پیکوئ دکهین، تا کو سه رکه فین. (پارستا مه بهست)

گه لهک جارن د زمانئ کوردیدا د پارستا نه انجام و مه بهست (گو فهرا به هدی نی) دا،
 ئامرازئ (دا) یان (دا کو) ل جهئ (تا) یان (تا کو) بکاردهی ت:
 کوردی ← سیار بن، تا کو بجین. ← سیار بن، دا کو بجین.
 ههروهه ئه ف ئامرازه د ههردوو زماناندا ل گه ل پارستا بهرکاری دهی ت. بهئ یا بارا
 پتر د زمانئ کوردی (گو فهرا به هدی نی) دا دبیته (داکو) و بو سکیئ پتر (دا) بکاردهی ت،
 وهک:

فارسی ← صدایش کردم، تا او را تنبیه کنم.
 کوردی ← من گازی کرئ، دا وی سزابدهم.
 د زمانئ کوردیدا، ئامرازئ (تا) ل گه ل هندهک رستین ئالوز دهی ت کو ب دوو
 واتاییڠ (دهمی و مهرجی) بکاردهیڠ. بهئ واتایا مهرجی تی دا ب هیژتره:
 کوردی ← هاریکاریا وان ناکه م، ههتا کو رۆژ ئافا نه بیت. (پارستا مهرجی و دهمی)
 بهئ د زمانئ فارسی دا واتایا (دهمی) تی دا ب هیژتره.
 فارسی ← به آنها کمک نمی کنم، تا اینکه آفتاب غروب کند. (پارستا دهمی و
 مهرجی)

و ههروهه د ههردوو زماناندا، ئامرازى (تا) ل گهه ئامرازى (ژى) د زمانى كوردى (گۆفهرا بههدينى) دا و ئامرازى (هم) د زمانى فارسيدا دهيت، بهلى د گۆفهرا بههدينىدا ئامرازى (تا) پتر ب شيوئ (دا) بكاردهيت:

فارسي ← تا بهار هم تمام شد، مردم به خانه ما مى آمدند.
كوردى ← ههتا كو بوهار ژى خلاسبووى، خهك دهاتنه مالا مه.

فارسي ← به من هم بگو، تا اينكه من هم چشم انتظار شما باشم.
كوردى ← بيژه من ژى، دا نهز ژى چافهړپى ههوه بم.

۳- ئامرازى (ئهگه):

ئهفى ئامرازى د زمانى كوردى (گۆفهرا بههدينى) دا چهند شيوهيهك ههنه، وهك (ههكه، ههكو) و د زمانى فارسيدا ژى ب شيوئ (اگر) و (اگرکه) دهيت و هندهك جارن پهيئا (چنانچه) ل جهئ (اگر) بكاردهيت و هندهك جارن ژى ل گهه فى ئامرازى دهيت و دببته (اگر چنانچه). ئهف ئامرازه د ههردوو زماناندا، پارستا مهرجى دروستدكهن ب فى شيوئ خارئ:

د زمانى كورديدا:

- ئهگه باش بخوينى، دئ سهركهفى.
- ههكه ئهه وههيت، ئهز ژى ناهييم.
- ههكو رۆژ ئافابى، دئ چينه مال.

د زمانى فارسي:

- اگر بکوشی، موفق میشوی.
- واته: ئهگهريپكوئى بكهى، دئ سهركهفى.
- چنانچه بيايى، من هم ميآيم.
- واته: ههكه تو بهيى، ئهز ژى دئ هييم.
- اگر چنانچه كار شما تمام شد، به خانه بيا.
- واته: ههكو كاري ته خلاسبوو، ودره مال.
- اگر كه سردرد داري، يك قرص بخور.
- واته: ئهگه سهرئ ته دئشيت، حهبهكى بخو.

د) تایبته‌تیه‌کا دیبا فی ئامرازی د هه‌ردوو زماناندا ئه‌وه کو گه‌له‌ك جارن ل گه‌ل
کارئ هه‌ردوو رستان، کاره‌کئ هاریکار زی دهیت، وه‌ك:
فارسی ← اگر ما بخواهیم زودتر کارمان تمام شود، باید زودتر دست به‌کار شویم.

کارئ هاریکار

کوردی ← ئه‌گه‌ر مه‌ بقیٔت زویتر کارئ مه‌ خلاسیت، فیا زویتر ده‌ستپافیژینه‌ کاری.

کارئ هاریکار

ه) ئه‌ف ئامرازه، ئامرازی نه‌رئ وهردگریت و فۆرمئ (مه‌گه‌ر) دروستدکته‌ د زمانئ
فارسیدا و د زمانئ کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی)دا، ئامرازی (ما) ل جهئ مه‌گه‌ر
بکاردهیت:

فارسی ← مگر به شما نگفته بودم، اینجا را تمیز کنید؟

کوردی ← ما من نه‌گوتبی هه‌وه، فیره‌ پافزبکه‌ن؟

4- ئامرازی (چونکو):

ئه‌ف ئامرازه‌ د زمانئ کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی)دا ب شیوئ (چونکو، چونکی،
چونکه، چنکی، چمکی) دهیت و پارستا هویئ دروستدکته‌ و د زمانئ فارسیدا ب
شیوئ (چون، چو، چونکه) دهیت و پارستا ده‌می و ئه‌گه‌ری و مه‌رجی دروستدکته‌، ب
فی شیوئ خاری:

د زمانئ فارسیدا:

ا) ده‌می ب واتایا (ه‌رگاه، اگر) بهیت، پارستا مه‌رجی دروستدکته‌:

- چون شما می یابید، من هم می آیم. واته: (چونکو هوین دهین، ئه‌ز زی دهیم.)

ب) ئه‌گه‌ر ب واتایا (به‌ علت اینکه، به‌ جهت اینکه) بیت، پارستا ئه‌گه‌ری (هویئ)

دروستدکته‌:

- به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود. واته: (نه‌هاته‌ قوتابخانئ، چونکو

نه‌خوشبوو.)

- چون خیلی خسته بود، سر کار نیامد. واته: (ژ بهرکو گهلهك یی وهستیایبوو، نههاته سهر کاری.)

ههژی گوتنییه (چو) بارا پتر د زمانی هوزانیډا بکاردهیت د زمانی فارسیدا.

(ج) نهگهر ب واتایا (وقتی که، همین که) بیت، پارستا دهمی دروستدکته:

- چو دهان باز کند، می فهمم چه میخواهد بگوید.

واته: دهمی کو دهقی خو فهکته، دزانم دفتت ج بیژیت.

- چون به خانه آمدم، دیدم مهمان رسیده است.

واته: دهمی هاتیمه مال، من دیت کو میههان یین گههشتین.

(د) ههروهها نهف نامرازه ب واتایا (زیرا، زیرا که) دهیت و پارستا نهگهری

دروستدکته:

- نتوانستیم کارکنیم، چون یکی از دستگاهها خراب شدهبود.

واته: نهه نهشیاین کاربکهین، چونکو نیک ژ نالهتا خرابیبوو.

(ه) نامرازی (زیرا، زیرا که) ههر ب واتایا (چون، چونکه) دهیت و نهه دشین ل جهی

فی نامرازی بکاربینین و پارستا نهگهری دروستبکهین:

- جلسه را تعطیل کردند، زیرا اکثریت نیامده بودند.

واته: کومبونا خو تیکدا، چونکه بارا پتر نههاتبوون.

د زمانی کوردیدا:

نهف نامرازه د زمانی کوردی (گؤفهرا بههدینی)دا، تنی پارستا نهگهری دروستدکته

ب فی شیوی خاری:

- نهه نههاته سهر کاری خو، چونکو گهلهکی نهخوشبوو.

- کومبونا خو تیکدا، چمکی بارا پتر نههاتبون.

- چونکی قوتابیهکی زیرهکبوو، هاته خهلاتکرن.

ههروهها د زمانی کوردیدا نهه دشین نامرازی گههاندنی (ژ بهرکو، ژ بهرندی

کو) ل جهی فی نامرازی بکاربینین:

- نهه نههاته زانکوی، ژ بهرکو (ژ بهرندی کو) گهلهکی وهستیایبوو.

• نامرازی گه‌هاندنی یین پارستین هه‌فالکارییین مهرجی:

د زمانی فارسیدا:

(اگر، اگر که، بشرطی که، بشرطی ... که، در صورتیکه، در صورتی ... که، ...)

د زمانی کوردیدا:

(ئه‌گهر، هه‌کهر، هه‌که، هه‌تا، هه‌تا کو، هه‌کهر کو، ب وی مهرجی ... کو، ...)

• نامرازین گه‌هاندنی یین پارستین هه‌فالکارییین چه‌ندایه‌تی و چاواپی:

د زمانی فارسیدا:

(که، چون، کجا، همانطورکه، چنانکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(هه‌روه‌سا کو، هه‌روه‌کی کو، هه‌ر جوژی کو، وی جوژی کو، ب وی شیوازی کو، ب فی

رپکی کو، ...)

• نامرازین گه‌هاندنی یین پارستین هه‌فالکارییین نامانج و مه‌به‌ست:

د زمانی فارسیدا:

(که، تا، تا اینکه، بمنظور اینکه، برای اینکه، از ترس اینکه، مبادا، مبادا که، بقصد

اینکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(بو هندی کو، ژ بو هندی کو، هه‌تا کو، ب مه‌ره‌ما وی چه‌ندی کو، ژ ترسا وی

چه‌ندی کو، نه‌وه‌کو (نه‌کو)، ب مه‌ره‌ما هندی کو، ژ به‌ر کو، ژ به‌ر وی چه‌ندی کو، کو،

دا کو، ...)

• نامرازین گه‌هاندنی یین پارستین هه‌فالکارییین رادی و نه‌ندازی:

د زمانی فارسیدا:

(هرچند که، تا:ب واتایا (تا حدیکه، تا جائیکه)، تا جائیکه، هر چه، هر قدر، هر

قدرکه، چندانکه، آن قدرکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(کو، هه‌تا (ئه‌گهر واتایا رادی بده‌ت)، هه‌تا کو، هه‌تا وی رادی کو، هندی کو،

هه‌رچه‌ند کو، هه‌تا وی جهی کو، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین پیچه وانهیی (تقابل):

د زمانئ فارسیدا:

(اگر چه، هرچند، هرچند که، با آنکه، با اینکه، که حتی، حتی اگر، بدون آنکه، با

وجود آنکه، با وجودیکه، ...)

د زمانئ کوردیدا:

(هه رچه نده، سه ره پای فی چه ندی کو، سه ره پای هندی کو، سه ره فی چه ندی پراکو،

هه رچه ند کو، خو هه که، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین نه انجام:

د زمانئ فارسیدا:

(بطوری که، تا حدی که، چنان ... که، ... هتد)

د زمانئ کوردیدا:

(ژ به رهندی، له ورا، له و ما، ژ بو فی ئیکی، دا کو، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین ژبلیاتی (استثناء):

د زمانئ فارسیدا:

(الا، مگر، مگر که، با استثنای اینکه، بجز اینکه، الا اینکه، ...)

د زمانئ کوردیدا:

(ئیللا، ئیللا کو، ژبلی کو، ژبلی هندی کو، ...)

٥) په یوه هندییا لارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی):

د زمانئ فارسیدا ل دویف جه گوهورپینا پارستان د رستا ئالۆزدا، چار جورین پارستان دهینه هستنیشان کرن. به لی پشتی فه کۆلینی بو مه دیار بوو کو پارستین رهخ و روی تنی د زمانئ فارسیدا هه نه و د زمانئ کوردیدا ئه ف جورئ پارستی بکارناهییت، وهك:

ا- پارستا پیشین:

فارسی ← تا آمد، همه کارها را کرد.

پارسته شارسته

کوردی ← هه کو هاتی، هه می کار کرن.

پارسته شارسته

ب- پارستا نیفهکی (میانین):

ئهف جوړه ژی د ههردوو زماناندا یا هه:

فارسی ← کودکی که در اینجاست، برادرزاده فریدون است. (پارستا نیفهکییا
ههفانافی)

کوردی ← ئەو زاروکی کول فییره، برزایی فرهیدوونیه.

ج- پارستا پاشین:

فارسی ← در خانه ماندم، زیرا خسته بودم.

شاپسته پارسته

کوردی ← د مالدا مام، چونکو یی مانديبووم.

شاپسته پارسته

د- پارستا رهخ و روی (کنارین):

ئهف جوړه پارسته تنی د زمانی فارسیدا ههیه، هه روهک د نمونا خاریدا

دیاردبیت:

فارسی ← فریدون خوب است، که بیشتر کوشش کند.

واته ← فرهیدوون باشتره، کو پتر پیکوئی بکته.

دزمانی کوردیدا ب فی شیوهی دروسته:

کوردی ← باشتره، کو فرهیدوون پتر پیکوئی بکته.

٦) پستا مهزن د ههردوو زماناندا:

ههروهک د پشکا دوویدا بو مه دیاربووی تنی د سی پهرتووکاذا ههتا رادهیهکی ئهف

بابهته هاتیه باسکرن، ب فی شیوهی کو د ههردوو پهرتووکین (توصیف ساختمان

دستوری زبان فارسی) یا (محمد رضا باطنی) و (جمله و تحول آن در زبان فارسی) یا

(خسرو فرشیدورد)، ب تیکهلی ئهف جوړی رستی هاتیه باسکرن. (محمد رضا باطنی) د

پهرتووکا خودا، پستا فارسی دکهته دوو جوړ:

أ- رستا ناوك (هسته‌ای)

ب- رستا دهسته‌ای (خوشه‌ای): دجیته د ناف بوارئ دهقیدا وژ بهرهندي مه باسنه‌کریه.

د فی پهرتووکیدا هاتیه کو رستا ناوک ژ شارسته‌کی و پارسته‌کی پی‌ک دهیت و دبیزیت ژمارا پارستین شارسته‌کی دشیت پتر ژ ئیک پارسته بیت و د رسته‌یه‌کا سروشتیا زمانی فارسیدا چیدبیت شه‌ش یان هه‌فت پارسته بهین. هه‌روهک دبیین ئه‌و رستا کو پارسته‌یه‌ک هه‌بیت یان شه‌ش، هه‌فت پارسته، هه‌ر ب ئیک چاف سه‌یردکته و ب رسته‌یه‌کا سروشتی ددانیت.

هه‌روهسا (خسرو فرشیدورد) ژ ل ژیر نافئ رستا لی‌کدراوا ئالوز د (التفهیم)دا (جمله مرکب پیچیده در التفهیم) هنده‌ک نمونا دهینیت کو دچنه د بارئ رستا مه‌زندا. به‌لئ چونکو نمونه ژ فارسیا پیشین هیناینه، ژ بهرهندي من ئه‌و نمونه بکارنه‌هیناینه ئه‌و دبیزیت، ئه‌ف جورئ رستئ کی‌ماتی ژ دوو لارستان پی‌ک دهیت و هه‌روه‌ها ب بؤ‌چوونا وی ژمارا لارستین فی جورئ رستئ دشیت چوار هه‌تا پی‌نج لارسته بن. هه‌روهک د پشکا دوویدا ل لاپه‌ره (۱۰۲) بؤ مه دیاردبیت، (خسرو فرشیدورد) ژ هه‌ردوو جورئ رستان تیکه‌لدکته و رستا ئالوزا دوو لارسته‌یی و رستا ئالوزا چوار، پی‌نج لارسته‌یی ژ هه‌ر د فی بابته‌یدا باس دکته و لی‌ک جوداناکته.

به‌لئ (غلامرضا ارژنگ) د پهرتووکا خودا (دستور زبان فارسی امروز) رستا مه‌زن ل ژیر نافئ (جمله‌های مرکب گروهی) واته (رستین لی‌کدراوین گروهی) ب شیوه‌یه‌کی وه‌سا فان رستان پی‌ناسه‌دکته کو ل گه‌ل پی‌ناسا رستا مه‌زن د زمانی کوردیدا یه‌کدگرن و دبیزیت، رستا لی‌کدراوا گروهی ئه‌و رسته‌یه‌ کو ژ سئ رستین ساده یان پتر پی‌کده‌یت. هه‌روه‌ها دیاردکته کو د هه‌ر رسته‌یه‌کا لی‌کدراوا گروهی‌دا ب تنئ رسته‌یه‌که کو ئامرازئ گه‌هانندی ل ده‌ست‌پیکا وی ناهیت و دبیزنه فی رستئ، رستا سه‌رده‌کی یان شارسته و هه‌می رستین دی ب تنئ یان ب شیوئ کومه‌ل ب ویفه‌ گری‌داینه، واته پارسته یان رستین دویقه‌لانکن و نمونا ژ بؤ فی جورئ رستئ دهینیت:

- آمدم، تا بگویم، که فردا به سفر می روم.
 شاپسته (۱) پارسته (۲)

واته: هاتم، دا بیژم، کو سوبه‌هی دئ چمه سه‌فه‌رئ.

- میدانم، که همه شنیده‌اند، که او می آید.
 شاپسته (۱) پارسته (۲)

واته: دزانم، کو هم‌میا گوه‌لی‌بوویه، کو نه‌و دئ هیئت.

هه‌روه‌ها د وان نموونین کو دهینیت دیاردک‌هت کو د فی جورئ رستیدا رستین
 لی‌کدراوین هاسه‌نگ ژی هه‌نه، واته ژبلی ئامرازئ گه‌هاندنئ کو دوو رستان دگه‌هینیت
 نیک، ئامرازئ لی‌کدر ژی د فان رستاندا دهیت کو دوو رستان پی‌کفه‌ه گری‌ددهت، ب فی
 شیوی خاری:

- آمدم، تا بدانی، که دوستت دارم و فراموش نمی‌کنم.
 شاپسته (۱) پارسته (۲) فراموشت نمی‌کنم (۳)

واته: هاتم، دا بزانی، کو چه‌ز ژ ته‌ه دک‌ه‌م و ته‌ه ژ بیرناکه‌م.

هه‌روه‌ک دبینین نه‌هف رستا لی‌کدراوا گروپی نه‌و رستا مه‌زنه نه‌وا کو د زمانی
 کوردیدا هاتیه باسکرن کو ژ شاپسته‌یه‌کی و دوو پارستان یان پتر پی‌کدهیت. نه‌فه‌ه ژ
 ل گه‌ل پیناسا رستا لی‌کدراوا گروپی یه‌کدگریت و نمونه‌ه ژی بو مه‌ه فی چه‌ندی دووپات
 دک‌ه‌ن:

- من گوتئ، کو بهیت، به‌لی نه‌هات.
 شاپسته (۱) پارسته (۲)

- هاتم، دا کو بیژم، کو سوبه‌هی ل هیفیا من نه‌بی، چونکو نه‌ه ناهیم.
 شاپسته (۱) پارسته (۲) چونکو نه‌ه ناهیم (۳)

(۷) یاسایین فه‌گوه‌استنی:

هه‌روه‌ک مه‌ه د به‌شی نیکی و دوویدا دیتی، یاسایین فه‌گوه‌استنی بو هه‌ردوو زمانان
 نیک یاسانه و دبنه سی جور:

۱- ژېړن:

ئەفّ ياسايه د هەردوو زماناندا يا هەي و هەروەكي بۆمه دياربووي، دوو جوړه:

۱- ژېړنا گوټنئ د هەردوو زماناندا:

• ژېړنا بکهري پارسټي:

فارسي ← دانش آموزي که درس ميخواند، موفق ميشود.

كوردی ← ئەو قوتابیی کو وانین خو دخوینیت، سەردکەفیت.

• ژېړنا بکهري و بهرکاري پارسټي:

فارسي ← من اين کتاب را خريدم، که بخوانم.

كوردی ← من ئەفّ پەرتووکه کړی، دا کو بخوینم.

ب- ژېړنا واتاي:

ئەفّ جوړه ژېړنه د هەردوو زماناندا يا هەي. بەئ د زمانئ فارسيدا ژېړنا کاري

ناتهواوه (ه، بوو، بيت) يا هەي کو د زمانئ کورديدا نينه، ب في شيوئ خاري:

• ژېړنا بکهري شارپستئ کو ئەم ژ دەوروبەر و واتايا پستئ دزانين کو بکهري

شارپستئ هاتيه ژېړن.

د زمانئ کوردی و فارسيدا:

فارسي ← وقتی که درس تمام شد، (شما دانش آموزان) کتابهايتان را ببنديد.

كوردی ← دەمئ کو وانه خلاسبوو، (هوين قوتابي) پەرتووکيئ خو بگرن.

د زمانئ فارسيدا:

• ژېړنا کاري ناتهواوي { است (ه)، بود (بوو)، باشد (بيت) پشتي وشين اين

(ئەفّە)، آن (ئەو)، همين (هەرئەفّە)، همان (هەرئەو) } کو (جەناقين ئاماژئ) نە و

ئەركئ (تەواوكەري کاري ناتهواو) د شارپستيدا دبينن:

- اول اين (است)، که او را نمی شناسم.

واته: دەستپيکئ ئەفّە(يه)، کو وي نانياسم.

- نتيجه اين (است)، که او آدم يکرنگي نيست.

واته: ئەنجام ئەفّە(يه)، کو ئەو مروفّەکئ ئيکرهنگ نينه.

• ژیرنا کارئ ناته‌واوئ { است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت) } د شارپستیدا، د دهمی کو بکه‌ری رستی { این (ئه‌فه)، آن (ئه‌و)، همین (هه‌ئه‌فه)، همان (هه‌ئه‌و) } بیت و پارسته بو پروونکرنا وئ هاتبیت:

- همان بهتر (است)، که با هم آستی کنیم.

واته: هه‌ئه‌و باشت (د)، کو ل گه‌ل ئیک پیکبه‌یین.

- در دوستی آنها همین بس (است)، که هرگز از هم جدا نشده‌اند.

واته: د هه‌فالینیا وان هه‌ر ئه‌فه به‌س (ه)، کو چ جارا ژیکمه‌نه‌بووینه.

۲- زیدمه‌بون:

ئه‌ف یاسایه د هه‌ردوو زماناندا ئیکه، وه‌ک د فان نمونه‌ین خاریدا دهرده‌فیت:

فارسی ← به خاطر این به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود.

ژیرنا ئامرازی ← به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود.

کوردی ← ژ به‌رهن‌دئ نه‌هاته قوتابخانی، چونکی نه‌خوشبوو.

ژیرنا ئامرازی ← نه‌هاته قوتابخانی، چونکی نه‌خوشبوو.

فارسی ← برای همین منظور بود، که رفت.

ژیرنا ئامرازی ← برای همین منظور بود، رفت.

کوردی ← ژ به‌ر فی چه‌ندئ بوو، کو چوو.

ژیرنا ئامرازی ← ژ به‌ر فی چه‌ندئ بوو، چوو.

۳- پیشستن و باشستن (جه گوه‌ورین):

ئه‌ف یاسایه ژی د هه‌ردوو زماناندا وه‌ک ئیکه، وه‌ک د فان نمونه‌ین خاریدا

دهرده‌فیت:

فارسی ← (من هم می‌آیم اگر تو بیایی.) ل جهی (اگر تو بیایی، من هم می‌آیم.)

کوردی ← (ئه‌ز ژی دئ هی‌م، ئه‌گه‌ر تو بهی.) ل جهی (ئه‌گه‌ر تو بهی، ئه‌ز ژی دئ

هی‌م.)

فارسی ← (به اداره نرفت، چون بیمار بود.) ل جهی (چون بیمار بود، به اداره

نرفت.)

کوردی ← (نه‌چوو فه‌رمانگه‌هی، چونکو یی نه‌خوشبوو.) ل جهی (چونکو یی

نه‌خوشبوو، نه‌چوو فه‌رمانگه‌هی.)

نه نجام

۱- ژ نه نجامی فی شه کولینی هندهک راستی بو مه دهر دکهفن. نهو زی نه فنه نه کو لیچوونه کا دیار و ناشکرا د نافهرا پونان و پیکهاتنا رستا نالوز د زمانی کوردی و فارسیدا یا هه، ب تایهتی د نافهرا نامراژین پیکهینه ریښ رستا نالوز د زمانی کوردی شیومزای کرمانجیا ژووری (گوفهرا بههدینی) دا نهف لیچوونه ب زهقی دیاره. نهفه زی فی راستی دووپاتدکته کو نهف دوو زمانه سهر ب نیک خیزانا زمانینه کو نهو زی هیندوئیرانییه. بهل ژ لایهکی دیقه جیاوازیښ د نافهرا فان ههر دوو زمانان، سهر به خوییا ههر نیک ژ فان زمانان ب شیویهکی جودا نیشانددهت کو پشتی ژیکه بوونا وان ژ زمانی دایک، ههر نیک ژ وان سهر به خوییا خو یا پاراستی.

۲- ههروهه ژ نه نجاما بهراوردکرنا نامرازان د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) و فارسیدا، نهف چهنده بو مه دیاردبیت، نامراژین فارسی گهلهک نیژیکن ژ وان نامراژین کو د شیومزای کرمانجیا ژووری (گوفهرا بههدینی) دا بکاردهین. نهفه زی بهلگهیهکه کو په یوهندییهکا خزمایه تیا نیژیکی نیک د نافهرا ههر دوو زماناندا یا هه کی ههتا نوکه زی نهف لیچوونه یا هه کی و یا بهردهوامه.

۳- نامراژی (که) د ههر دوو زماناندا ب شیویهکی گهلهک بهرفرهه بکاردهیت و گهلهکی چالاکه و جوړهها پارستان دگههینیته شاپستی و د شیاندایه بیژین کو نهف نامرازه، د ههر دوو زماناندا د پلا نیکی یا چالاکیی دهیت و ههر دوو نامراژین (تا و نهگه) د پلا دوویدا دهین.

۴- د زمانی فارسیدا پشتی زفراندنا پارستی ب شیوی وی یی نیکی، پارسته وهک هه فالناف یان چاوی لیدهیت کو د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) دا، بهری نوکه نهف جوړه رستهیه بکارندهاتن. بهل د ناخفتنا فی گافیدا نهف جوړه رستهیه بکاردهین، ب تایهتی د ناخفتنا وان که سین ل ئیرانی ژیاين. نهو زی ل ژیر کارتیکرنا زمانی فارسی و فی چهندی ژی کارتیکرن ل ناخفتنا خه لکی دی کریه، که واته د شیاندایه بیژین هیدی هیدی نهف جوړه رستهیه د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) ژیدا جهی خو دگرن.

۵- پارستا نافی و پارستا هه‌فالنافی هەر ئێك پارسته‌نه و بۆ هندی کو ئەف هەردوو پارسته‌یه تیکه‌لی ئێك نه‌بن، باشته‌ر ئەم فان پارستان وه‌ك پارستین دیارکه‌رین نافی سه‌رده‌ریی‌ل گه‌ل بکه‌ین. (ئهو دابه‌شکرنا من د زمانی کوردی ژیدا بکاره‌ینای، ژ به‌ر وی چهندی بوو دا کو بشیم فی جوړی پارستی ل گه‌ل وی پارستا هه‌فالنافییا کو د سه‌رچاوین زمانی فارسیدا هه‌ین، به‌راوردبکه‌م).

۶- جوړین رستا ئالوز ل دویف جوړین نامرازین گه‌هاندنی، د هەردوو زماناندا دیاردبن.

۷- یاساین فه‌گوه‌استنی د هەردوو زماناندا یین هه‌ین و پیک ده‌ین ژ:

(۱) ژیرن (۲) پیشخستن و پاشخستن (۳) زیده‌بوون

لیست اثریده ران

ژێدەر ب زمانی کوردی:

۱- پەرتووک:

- ۱- ئەحمەدی نالبەند (۱۹۹۸)، باغی کوردا، گە مایی، بەرگی سیی، چاپا ئیکئی، چاپخانا خەبات، دھوک.
- ۲- ئەو پەرەحمان حاجی مارف (۲۰۰۴)، فەرھەنگی زاراوی زمانناسی (کوردی- عەرەبی- ئینگلیزی) لە گەل دوو پاشکۆ، سلیمانی.
- ۳- ئیبراھیم عەزیز ئیبراھیم (۱۹۷۹)، ھەندی ئامرازی سینتاکسی لە زمانی ئەدەبی ئیمپۆری کوردیدا، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانە عەلاو، بەغدا.
- ۴- ئیبراھیم عەزیز ئیبراھیم (۱۹۸۰)، رستە لیکنراوی شوینکەوتوو خواز لە گەل رستە شوینکەوتوو دیارخەری لە دیالیکتە ناوەندیەکانی زمانی کوردی دا، بەغدا.
- ۵- جگرخوین (۱۹۶۱)، کاو ئاو دەستورا زمانی کوردی، بەغدا.
- ۶- حوسین محەمەد عەزیز (۲۰۰۵)، سەلیقە زمانی و گرافتەکانی زمانی کوردیی (کۆلینەو و رەخنە)، چاپی دووھم، چاپخانە کارۆ، سلیمانی.
- ۷- رەفیق محەمەد محیدین شوانی (۲۰۰۲)، ئامرازی بەستەو لە زمانی کوردیدا، سلیمانی.
- ۸- ساجیدە عەبدوللا فەرھادی (۲۰۰۸)، رستە و پاش رستە تیروانینیکی ئەرکی، چاپی یەکەم، ھەولێر.
- ۹- صادق بہاء الدین نامیدی (۱۹۸۷)، رێژمانا کوردی- کرمانجی یا ژۆری و ژیری یا ھەقبەرکری، چاپا یەکی، زانکوی صلاح الدین، ھەولێر.
- ۱۰- عەبدوللا حوسین رەسول (۲۰۰۶)، پوختەبەکی وردی رستە سازی کوردی، چاپی دووھم، چاپخانە کتیبفرۆشی سۆران، ھەولێر.
- ۱۱- کەمال میراودەلی (۲۰۰۷)، فەرھەنگی رێژمانی کوردی، چاپی یەکەم، سلیمانی.
- ۱۲- ک.ک. کوردۆنیف (۱۹۸۲)، رێژمانی کوردی بە کەرەستە دیالیکتی کرمانجی و سۆرانی، ورگیپان: کوردستانی موکریانی، چاپخانە الادیب البغدادیە، ھەولێر.
- ۱۳- کوردستان موکریانی (۱۹۸۶)، سینتاکسی رستە سادە لە زمانی کوردی دا، دەزگای رۆشنیری و بلاکردنەووی کوردی، زنجیرە (۱۳۳)، چاپخانا دار الحریە، بەغدا.

۱۴- کوردستان موکریانی (۲۰۰۴)، سینتاکسی رستەى تیکەل، چاپی یەکهەم، دەزگای چاپ و بلاؤکردنەوهی ئاراس، هەولێر.

۱۵- لیژنەى زمان و زانستەکانى کۆرى زانیارى کورد (۱۹۷۶)، ریژمانى ئاخاوتنى کوردی بە پىی لیکۆلینەوهى لیژنەى زمان و زانستەکانى، چاپخانەى کۆرى زانیارى کورد، بەغدا.

۱۶- محەمەد ئەمین هەورامانى (۱۹۸۱)، زارى زمانى کوردی لە ترازووی بەراوورددا، بەغدا.

۱۷- محەمەد رەزای باتینى (۱۹۹۲)، وەرگێران: حەسەنى قازى، ئاورپىكى تازه بۆ سەر رېژمان، سوید.

۱۸- محمد طاهر گوهرەزى (۱۹۹۹)، ریژمانا کوردی زارى کرمانجى، چاپا ئىکى، چاپخانا خەبات، دهوك.

۱- نامین زانکوی:

۱۹- ئازاد رەمەزان عەلى (۱۹۹۹)، لە یاساكانى دارپشتنى رستەى مەرجى زمانى کوردى، نامەى ماستەر، زانکۆى بەغدا، کۆلیجى پەرۆردەى ئىبن روشد.

۲۰- بەکر عومەر عەلى (۱۹۹۲)، بەستىن و کرتاندىن لە کوردیدا، نامەى ماستەر، زانکۆى صلاحەدىن، کۆلیجى ئاداب.

۲۱- رەفىق محەمەد محیدىن شوانى (۱۹۹۷)، ئامرازى بەستەنەوه لە زمانى کوردیدا، نامەى دکتۆرا، زانکۆى بەغدا، کۆلیجى پەرۆردەى ابن رشد.

۲۲- شلیر رەسول محەمەد بەرزنجى (۲۰۰۴)، یاساكانى دارپشتنى لارستەى دیارخەرى لە زمانى کوردیدا، نامەى دکتۆرا، زانکۆى صلاحەددین، کۆلیژى ئاداب.

۲۳- صلاح حویز رسول (۲۰۰۶)، رستە سازى و واتاسازى (بوون)، نامەى ماستەر، زانکۆى کۆیه، کۆلیژى پەرۆردە.

گۆڤار ب زمانی کوردی:

۲۴- ئیرنست مه کارهس (۱۹۸۷)، رسته سازی، وه رگیان: محمد معروف فتاح، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۱۵)، ل (۱۸۲).

۲۵- تالیب حوسین عهلی (۲۰۰۰)، ریزبونی که رهسه کانی رسته ی ساده له زمانی کوردیدا، گۆڤاری رامان، ژماره (۴۳)، ل (۲۲۳-۲۲۴).

۲۶- دیار علی کمال و طالب حسین علی (۲۰۰۴)، یاسا کانی رۆنان و گوێزانه وه له رسته ی کوردیدا، گۆڤاری زانکۆ، ژماره (۲۱)، ههولیر، ل (۲۳۹-۲۷۸).

۲۷- فه رهیدون عه بدول محه مه مد (۱۹۹۷)، کاری رانه بردوی ئیلزامی له رسته ی کوردی خواروودا، گۆڤاری زانکۆ، گۆڤاری زانستی مرۆڤایه تی زانکۆی صلاحه ددین، بهرگی (۱) ژماره (۱)، ههولیر، ل (۲۰۴).

۲۸- کوردستان موکریانی (۱۹۸۰)، جۆره کانی رسته له زمانی کوردی دا، گۆڤاری زانکۆ، بهرگی (۶)، ژماره ۱، ل (۱۳۱-۱۳۲).

۲۹- کوردستان موکریانی (۱۹۸۶)، رسته ی شوین که وتوی کات له رسته ی تیکه ل دا، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۱۰)، ل (۱۵۵).

۳۰- کوردستان موکریانی (۱۹۹۰)، رسته ی شوین که وتوی مه رج، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۲۵)، ل (۷۳).

۳۱- وریا عمر امین (۱۹۸۶)، بیناغه ی ساده ترین رسته ی کوردی، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژ (۱۱۱)، ل (۱۸۳).

ژێدەر ب لاتینی:

32- ÎBRAHÎM REMEZAN ZAXOYÎ. (1998), RÊZMAN A KURDÎ,

Çapa êkê, Çapxana kolîja Şerî 'ê DIHOK.

33- REŞÎD KURD (1990), RÊZMAN A ZIMAN Ê KURMANCÎ,

Çap a yekê, Beyrût.

ژیددهرب زمانى عه ره بى :

۱- په رتووك :

۲۴- خليل احمد عمايرة (۱۹۸۴)، في نحو اللغة و تراكيبيها، منهج و تطبيق، الطبعة الاولى، جدة.

۲۵- مسعود سعيد ياسين (۲۰۰۶)، اللغة الكوردية و قواعدها، مطبعة هاوار، دهوك.

ب- نامين زانكويي:

۳۶- نمام جلال رشيد (۲۰۰۸)، بعض الظواهر النحوية في اللغتين العربية و الكوردية، رسالة ماجستير، الجامعة العالمية للعلوم الاسلامية، لندن.

ژیددهرب زمانى فارسى :

په رتووك :

۲۷- ايران كلباسى (۱۳۷۲)، گویش کلیمیان اصفهان (يك گویش ایرانی)، تهران.

۲۸- پرويز ناتل خانلری (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسى، چاپ بيست و يكم، چاپخانه حيدرى، انتشارات توس، تهران.

۲۹- - تقى و حيدريان كاميار و غلامرضا عمرانى (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسى (۱)، چاپ نهم، نشر ذره، تهران.

۳۰- جان لايئز، جومسكى، ترجمه: احمد سميعى (۱۳۷۶)، چاپ دوم، شركت انتشارات علمى و فرهنگى، تهران.

۳۱- جورج يول (۱۳۷۹)، نگاهى به زبان (يك بررسى زبانشناختى)، ترجمه: نسرین حيدرى، چاپ چهارم، شركت چاپ و نشر ليلی، تهران.

۳۲- حافظ شيرازى (۱۳۸۴)، ديوان حافظ شيرازى، علامه محمد قزوینى، چاپ سيزدهم، چاپ پيام حق، نشر پيام عدالت، تهران.

۳۳- حسن احمدى گيوى و حسن انورى (۱۳۸۵)، دستور زبان فارسى، چاپ بيست و هشتم، چاپخانه خاشع، انتشارات فاطمى، ويرايش دوم، تهران.

- ۴۴- حسن انوری و حسن احمدی گیوی (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسی ۲، چاپ دوم، چاپخانه خاشع، انتشارات فاطمی، ویرایش سوم، تهران.
- ۴۵- حسن ذوالفقاری و غلامرضا عمرانی و سایرین (۱۳۸۳)، زبان و ادبیات فارسی عمومی، تهران.
- ۴۶- خسرو فرشیدورد (۱۳۸۲)، جملة و تحول آن در زبان فارسی، چاپ سوم، چاپخانه سپهر، انتشارات امیر کبیر، تهران.
- ۴۷- ژیلبر لازار (۱۳۸۴)، دستور زبان فارسی معاصر، ترجمه: مهستی بحرینی، چاپ اول، چاپ نوبهار، انتشارات هرمس، تهران.
- ۴۸- شهرزاد ماهوتیان (۱۳۸۳)، دستور زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی، ترجمه: سید مهدی سمائی، چاپ سوم، چاپ الوان، انتشارات شابک، تهران.
- ۴۹- عبدالعظیم قریب و جلال همایی و دیگران (۱۳۸۰)، دستور زبان فارسی / پنج استاد، چاپ دوم، چاپ دیبا، انتشارات ناهید، تهران.
- ۵۰- غلامرضا ارژنگ (۱۳۸۵)، دستور زبان فارسی امروز، چاپ چهارم، چاپ سارنگ، انتشارات نشر قطره، ویرایش جدید، تهران.
- ۵۱- گیتی شکری (۱۳۸۵)، گوش رامسری، تهران.
- ۵۲- محسن ابوالقاسمی (۱۳۸۵)، دستور تاریخی مختصر زبان فارسی، چاپ چهارم، شرکت چاپ و نشر لیلی، تهران.
- ۵۳- محمد رضا باطنی (۱۳۸۴)، نگاهی تازه به دستور زبان، چاپ یازدهم، چاپ نقش جهان، انتشارات آگاه، تهران.
- ۵۴- محمد رضا باطنی (۱۳۸۶)، توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی، چاپ نوزدهم، چاپخانه سپهر، موسسه انتشارات امیر کبیر، تهران.
- ۵۵- مهدی مشکوه الدینی (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسی بر پایه نظریه ی گشتاری، چاپ نهم، انتشارات دانشگاه فردوسی، ویرایش دوم، مشهد.
- ۵۶- مهدی معینیان (۱۳۷۲)، دستور زبان فارسی با تجزیه و ترکیب، چاپخانه محمد علی علمی، انتشارات معینیان.

ژێدەر ب زمانی ئینگلیزی:

57- Bloomfield,L. (1935), language. George Allen & unwin LTD, London.

58-Muhammad Ma'ruf Fattah (1997), Generative grammar of Kurdish. Amsterdam.

60- Trask,R.L.(1993), A Dictionary of grammatical terms in Linguistics. Great Britain, Routledge.

ملخص البحث

تتناول هذه الرسالة الجملة المعقدة في اللهجة البهدينانية الكردية و اللغة الفارسية الفصحى وقد اعتمدت على المنهج الوصفي المقارن، وأفادت من قوانين النحو التحويلي عند جومسكي في تحليل الجمل و تقسيمها، وتهدف الدراسة الى إبراز الخصائص المشتركة للغتين و درجة القرابة و الاختلاف بينهما و لكل لغة من اللغتين على حدة. وقد تطلبت طبيعة البحث ان تقسم موضوعاته على ثلاثة فصول.

تناول الاول منها: الجملة المعقدة في لهجة بهدينان من خلال تعريف الجمل البسيطة و أنواعها و الجمل المعقدة و المركبة و أقسامها و الجمل التابعة و أقسامها، و أدوات الربط بين الجمل التي تكون الجمل المعقدة او المركبة، جملة الكبيرة، قواعد تحويلية.

الفصل الثاني فقد تناول الجملة في اللغة الفارسية من حيث تركيبها و تقسيمها الى جمل بسيطة و مركبة و طرق التوسع في الجملة و أدوات الربط بين الجمل و أنواعها فضلاً عن حروف الربط بين الجمل المركبة و أقسامها و الجمل المعقدة و أقسامها و أخيراً الجملة الكبيرة و قوانين النحو التحويلي.

الفصل الثالث فقد تناول المقارنة بين الجمل المعقدة و أقسامها في اللغتين و تثبيت نقاط الالتقاء و الافتراق بين قواعد اللغتين من خلال تناول كل من: (الجمل المعقدة و أقسامها، الجمل التابعة، أدوات الربط بين الجمل، الجمل الكبيرة، قواعد النحو التحويلي).

ABSTRACT

This thesis is a comparative descriptive study of the complex sentence in Behdini Kurdish and Standard Persian. It adopts Chomsky's generative transformational theory in its analysis of the sentence. The study aims at pointing out the similarities and differences between the two languages in this respect.

The thesis is divided into three chapters. Chapter One deals with the types of sentences in Behdini Kurdish including the simple, compound and complex sentences. It also reviews the different types of dependant clauses and the conjunctions used to link clauses to form compound and complex sentences. In addition, it studies the compound-complex sentence and generative transformational rules.

Chapter Two is devoted to the study of different types of sentences in Persian including the simple, compound and complex sentences. It also reviews the co-ordinating conjunctions used to link parts of the compound sentence and the subordinating conjunctions used to join parts of the complex sentence. It also analyzes the compound-complex sentence and generative transformational rules.

Chapter Three compares the complex sentence in both languages and points out the similarities and differences between them regarding types of the complex sentence, conjunctions, the compound-complex sentence and generative transformational rules.